

TORNION KAUPUNKI

Tekniset palvelut

Kaavoitus ja mittaus

RAATIHUONEEN KORTTELI

Tornion kaupungin 1. Suensaaren kaupunginosan korttelien 12 ja 18 asemakaavan muutoksen selostus

20.3.2019 EHDOTUS

1. PERUS- JA TUNNISTETIEDOT

1.1 Tunnistetiedot

Kaava-alueen nimi	Raatihuoneen kortteli, asemakaavamuutos
Kaavatunnus	851 X112
Kaupunki	Tornio
Kaupunginosa	1. Suensaari
Muutoskortteli	12 (ja uusi muodostuva 18)
Kaavan nimi	Raatihuoneen kortteli, asemakaavamuutos
Kaava	Asemakaava
Yhteystiedot	Tornion kaupunki Suensaarenkatu 4 95400 Tornio Puh. +358 16 432 11
Vireille tulo	28.2.2018
Luonnos	10.10.- 9.11.2018
Ehdotus	__._.-__._.2019
Kaupunginhallitus	__._.2019
Kaupunginvaltuusto	__._.2019

1.2 Kaava-alueen sijainti

Asemakaavamuutosalue sijaitsee Tornion kaupungin 1. Suensaaren kaupunginosan korttelissa 12.

1.3 Kaavan nimi ja tarkoitus

Kaavan nimi on Raatihuoneen kortteli, asemakaavamuutos. Kaavamuutoksella tarkastellaan mahdollisuutta muuttaa tontin nykyinen käyttötarkoitus yleisten rakennusten korttelialue (Y) keskustatoimintojen korttelialueeksi (C).

1.4 Sisällysluettelo

1.	PERUS- JA TUNNISTETIEDOT	2
1.1	Tunnistetiedot	2
1.2	Kaava-alueen sijainti	2
1.3	Kaavan nimi ja tarkoitus	2
1.4	Sisällysluettelo	3
1.5	Kaavaselostuksen liiteasiakirjat	3
2.	TIIVISTELMÄ	4
2.1	Kaavaprosessin vaiheet	4
2.2	Asemakaava	4
2.3	Asemakaavan toteuttaminen	4
3.	SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT	5
3.1	Suunnittelualue	5
3.1.1	Rakennettu ympäristö	5
3.1.2	Maanomistus	9
3.2	Suunnittelutilanne	9
3.2.1	Kaava-aluetta koskevat suunnitelmat ja päätökset	9
4.	ASEMAKAAVAN SUUNNITTELUN VAIHEET	12
4.1	Asemakaavan muutos- ja laajennustarve	12
4.2	Suunnittelun käynnistäminen ja sitä koskevat päätökset	12
4.3	Osallistuminen ja yhteistyö	12
4.3.1	Osalliset	12
4.3.2	Vireilletulo	13
4.3.3	Viranomaisyhteistyö	13
4.4	Asemakaavan tavoitteet	13
4.5	Asemakaavaratkaisun vaihtoehdot ja niiden vaikutukset	13
4.5.1	Luonnosvaiheen vaikutusten selvittäminen, arviointi ja vertailu	13
4.5.2	Mielipiteet ja niiden huomioonottaminen	13
4.5.3	Asemakaavaratkaisun perusteet	14
5.	ASEMAKAAVAN KUVAUS	14
5.5	Kaavan rakenne	14
5.5.1	Mitoitus ja aluevaraukset	14
5.6	Kaavan vaikutukset	14
5.6.1	Vaikutukset rakennettuun ympäristöön	14
5.6.2	Kaavan suhde maakuntakaavaan	15
5.6.3	Kaavan suhde yleiskaavaan	15
5.6.4	Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet	15
5.7	Kaavamerkinnot ja määräykset	15
5.8	Nimistö	16
6.	ASEMAKAAVA-ALUEEN TOTEUTUS JA SEURANTA	16
6.5	Toteuttaminen ja aloitus	16
6.6	Toteutuksen seuranta	16

1.5 Kaavaselostuksen liiteasiakirjat

- Asemakaavan seurantalomake

Liitteet 1-4: sijaintikartta, ote ajantasa-asemakaavasta, rakennettu ympäristö (ortokuva) ja oleva vesihuolto ja kaukolämpö

Liite 5 ja 5a: Asemakaavan muutosehdotus, merkinnät ja määräykset

Liite 6: Valmisteluvaiheen lausunnot, mielipiteet ja vastineet

Liite 7: Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Liite 8: Tornion yhteislyseo, Kasarmi- ja koulurakennuksen rakennushistoriaselvitys, T. Ylimartimo, Tornionlaakson maakuntamuseo 2018.

2. TIIVISTELMÄ

2.1 Kaavaprosessin vaiheet

Asemakaavamuutos on käynnistetty Tornion kaupungin toimesta. Asemakaavamuutoksen vireille tulosta on kuulutettu Kemi-Tornio – lehdessä ja Tornion kaupungin nettisivuilla 28.2.2018.

Asemakaavamuutoksen valmisteluvaiheen aineisto pidetään yleisesti nähtävillä 10. – 9.11.2018 välisen ajan asiakaspalvelukeskus Kompassissa, osoitteessa Suensaarenkatu 4 sekä Tornion kaupungin nettisivuilla.

2.2 Asemakaava

Kaavamuutoksella muutetaan tontin käyttötarkoitusta. Nykyinen kaavamerkintä (Y) mahdollistaa julkisen hallinnon ja julkisten palvelujen rakennuksia. Käyttötarkoituksen muuttamisen lisäksi pohditaan ajan- ja tarkoituksenmukaiset säilytämis- ja suojelumerkinnät Raatihuoneen, Säipän talon, vanhan venäläisen kasarmirakennuksen sekä vanhan poliisiaseman suhteen.

2.3 Asemakaavan toteuttaminen

Asemakaavan toteuttaminen voidaan aloittaa heti, kun kaava on saanut lainvoiman.

Kuva 1. Viistokuva kaavamuutosalueesta lähiympäristöineen.

3. SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT

3.1 Suunnittelualue

3.1.1 Rakennettu ympäristö

Suunnittelualue sijaitsee keskellä Tornion kaupungin ruutukaavakeskustaa. Kaava-alue sisältyy olennaisilta osiltaan valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen aluekohteeseen ”Tornion kirkko ja raatihuone ympäristöineen sekä Rantakadun ja Keskikadun puutalokorttelit” (RKY 2009, www.rky.fi).

Kaavamuutosalueen koilliskolmanneksessa oleva Laivurinkadun suuntainen asuin- ja liikekerrostalo on mukana kaavateknisistä syistä; oleva kevyen liikenteen väylä virallistetaan jalankululle ja pyöräilylle varatuksi katualueeksi, jolloin ko. kiinteistö muodostuu omaksi korttelikseen. Varsinaiselle kaavamuutosalueelle sijoittuu neljä rakennusta: Raatihuone, Säipän talo, ent. Tornion yhteislukio ja asuin-/liikerakennus (Hallituskatu 11). Kolme edellä mainittuja sisältyvät valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen (RKY) aluekohteeseen ”Tornion kirkko ja raatihuone ympäristöineen sekä Rantakadun ja Keskikadun puutalokorttelit”.

Kuva 2. Laivurinkadun varrella sijaitseva asuin- ja liikekerrostalo.

Raatihuone (Hallituskatu 9)

Vuonna 1871 vanha raatihuone paloi, ja uudelle rakennukselle alettiin etsimään uutta paikkaa. Raatihuone haluttiin keskeiselle sijainnille, liikekaduksi kehittyvän Hallituskadun varteen. Kyseisen kadun varressa oli myytävänä edesmenneen apteekkarin talo, joka todettiin oivaksi raatihuoneen aihiksi. Oululainen lääninarkkitehti F.W. Lüchow totesi rakennuksen kelpaavan raatihuoneeksi vähäisin muutoksin. Raatihuoneen sijoittaminen Hallituskadun varrelle merkitsi kaupungin painopisteen lopullista siirtymistä Keskikadulta Hallituskadulle.

Apteekkari Magnus Johan Hougberg oli rakennuttanut talonsa vuonna 1861 silloisen lääninarkkitehti Linqvistin tekemien piirustusten mukaisesti. Tontti ja ra-

kennus ostettiin kaupungille perikunnalta vuonna 1870. F.W. Lüchow laati muutospirustukset, ja uusi raatihuonerakennus valmistui vuonna 1875. Rakennus edusti selkeästi muodissa ollutta uusrenessanssityyliä ja on edelleen aikansa muotivirtausten erinomainen edustaja.

Kuva 3. Raatihuone.

Rakennuksessa kokoontui maistraatti, raastuvanoikeus, rahatoimikamari ja valtuusto. 1900-luvun alussa raatihuoneella oli Tornion suurin juhlasali. Rakennuksessa on toiminut myös Tornion säästöpankin ensimmäinen konttori. Raatihuone toimi pitkään hallinto- ja oikeustalona, mutta 1960-luvulla se lopulta kävi liian ahtaaksi kasvaneelle hallinnolle. Alun perin raatihuone oli tarkoitettu purkaa uuden kaupungintalon myötä, mutta se päädyttiinkin rakentamaan toisaalle. Raatihuone toimi kaupungin hallinnollisena keskuksena vuoteen 1973 saakka, kunnes uusi kaupungintalo valmistui.

Rakennus on Pohjois-Suomen ainoa 1800-luvulta säilynyt hallintorakennus. Raatihuoneen ympäristö on osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua ympäristöä (RKY 2009).

Tällä hetkellä rakennus on tyhjiään ja odottaa peruskorjausta.

Tornion yleiskaavassa 2021 rakennus on kaavamerkinnällä ”valtakunnallisesti arvokas suojeltava rakennuskohde”. Rakennus on huomioitu myös mm. Tornion kulttuuriympäristöohjelmassa (Joen ja meren rajakaupunki, Tornion kulttuuriympäristöohjelma, Suomen ympäristö 36/2012), jossa esitetty arvio toteaa Säipän talon olevan rakennushistoriallisesti, kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti erittäin arvokas kohde.

Lähde: Tornion kulttuuriympäristöohjelma, Joen ja meren rajakaupunki (Heljala M., Seppälä S-L. & Elo T., 2012)

Vanha poliisiasema

Raatihuoneen vieressä olevassa yksikerroksisessa rakennuksessa on toiminut aikanaan poliisilaitos. 1960-luvun lopulla rakennuksen Säipän talon puoleisesta päädyistä purettiin piharakennus, joka sijaitsi suorakulmaisesti päärakennukseen nähden.

Ks. liitteenä oleva Tornion yhteislyseo, Kasarmi- ja koulurakennuksen rakennushistoriaselvitys, T. Ylimartimo, 2018, kuvat 14, 15 ja 16 sivulla 8.

Lähde: Tornion kulttuuriympäristöohjelma, Joen ja meren rajakaupunki (Heljala M., Seppälä S-L. & Elo T., 2012)

Kuva 4. Vanha poliisiasema.

Säipän talo (Lukiokatu 10)

Vuodelta 1851 olevan asemakartan mukaan Säipän talon tontilla tiedetään olleen yhden rakennuksen, joka oli ilmeisesti nykyisen rakennuksen pihanpuoleinen matalampi osa. Kyseissä rakennuksessa asui tuolloin venäläinen paikalliskomendantti P. Kotoff.

Säipän talon on rakennuttanut nykyiseen muotoonsa pormestari Frans Julius Cederman. Pormestarin kuoltua hänen leskensä myi kiinteistön kauppias Carl Wilhelm Bergille vuonna 1872. Noin vuonna 1895 talon osti rehtori Johan Ulrik Nordberg, joka aloitti rakennuksessa mittavat korjaustyöt. Vuosina 1900-1903 maalarimestari Charles Ekman teki taloon ovi-, katto- ja seinämaalauksia, jotka tosin peitettiin vuoden 1978 korjauksissa. Nordbergin suvun jälkeen talon omistajiksi tuli kauppias K.J. Säippä vuonna 1920, ja vuonna 1947 tontti rakennukseen siirtyi Sirkka Riskun (os. Säippä) omistukseen. Riskujen aikana rakennukseen tehtiin vuosina 1954-55 huomattavia kunnostustöitä.

Tornion kaupunki osti kiinteistön vuonna 1973.

Rakennus on saneerattu vuosina 2004-2005. Säipän talo on sekoitus klassismia ja nikkarityyliä, ja yhdessä raatihuoneen kanssa se muodostaa ehjän kokonaisuuden. Talon pihapiirissä on ollut tunnetusti yksi Tornion kauneimpia puutarhoja.

Kuva 5. Säipän talo.

Nykyään rakennuksessa toimii kaupungin vuokra-asuntoyhtiö Krunni Oy, yläkerrassa on viisi vuokrattua yritystoimitilaa ja kellaritiloissa on vuokrattava sauna- ja kokoustila.

Tornion yleiskaavassa 2021 rakennus on kaavamerkinnällä ”valtakunnallisesti arvokas suojeltava rakennuskohde”. Rakennus on huomioitu myös mm. Tornion kulttuuriympäristöohjelmassa (Joen ja meren rajakaupunki, Tornion kulttuuriympäristöohjelma, Suomen ympäristö 36/2012), jossa esitetty arvio toteaa Säipän talon olevan rakennushistoriallisesti, kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti erittäin arvokas kohde.

Lähde: Tornion kulttuuriympäristöohjelma, Joen ja meren rajakaupunki (Heljala M., Seppälä S-L. & Elo T., 2012)

Entinen Suensaaren koulu – Tornion yhteislukio (Lukiokatu 8/Hallituskatu 7)

Koulurakennus on alkujaan valmistunut vuonna 1914 venäläisen armeijan kasarmiksi. Vanhimman osan rakennustyyliä voidaan pitää 1900-luvun alun klassismina. Rakennus oli alkujaan julkisivuiltaan punatiilinen. Itsenäistymisemme jälkeen rakennus siirtyi valtion omaisuudeksi ja oli muutaman vuoden suojeluskunnan käytössä. Vuonna 1922 tiloihin muutti Tornion keskikoulu. Tällöin vanhinta kasarmiosaa korotettiin yhdellä kerroksella. Vuonna 1928 koulu siirtyi kokonaan valtion ylläpidettäväksi ja rakennusta laajennettiin ensimmäisen kerran. Seuraava laajennustarve oli vuonna 1935, ja samassa yhteydessä tiilikuorinen kasarmi sai valkean rappauspinnan. Koulun viimeisin laajennus on vuodelta

1958, jolloin suuret ikäluokat tarvitsivat lisätilaa. Toisen maailmansodan aikana rakennus toimi sotasairaalana, ja saksalaisten sotilaiden majoituspaikkana. Rakennus peruskorjattiin vuonna 1981. Koulutoimintaa rakennuksessa oli vuoteen 2015 saakka. Syksyllä 2015 rakennuksessa toimi jonkin aikaa turvapaikanhakijoiden järjestelykeskus. Tällä hetkellä rakennuksella ei ole käyttöä.

Tornion yleiskaavassa 2021 rakennus on kaavamerkinnällä ”maakunnallisesti tai paikallisesti erittäin arvokas, suojeltava rakennuskohde”. Rakennus on huomioitu myös mm. Tornion kulttuuriympäristöohjelmassa (Joen ja meren rajakaupunki, Tornion kulttuuriympäristöohjelma, Suomen ympäristö 36/2012), jossa esitetty arvio toteaa Suensaaren koulun / Tornion yhteislyseon olevan rakennushistoriallisesti, kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti erittäin arvokas kohde.

Ks. liitteenä oleva Tornion yhteislyseo, Kasarmi- ja koulurakennuksen rakennushistoriaselvitys, T. Ylimartimo, 2018.

Lähteet:

Tornion kulttuuriympäristöohjelma, Joen ja meren rajakaupunki (Heljala M., Seppälä S-L. & Elo T., 2012)

Kuva 6. Suensaaren entinen koulu (Tornion yhteislyseo).

3.1.2 Maanomistus

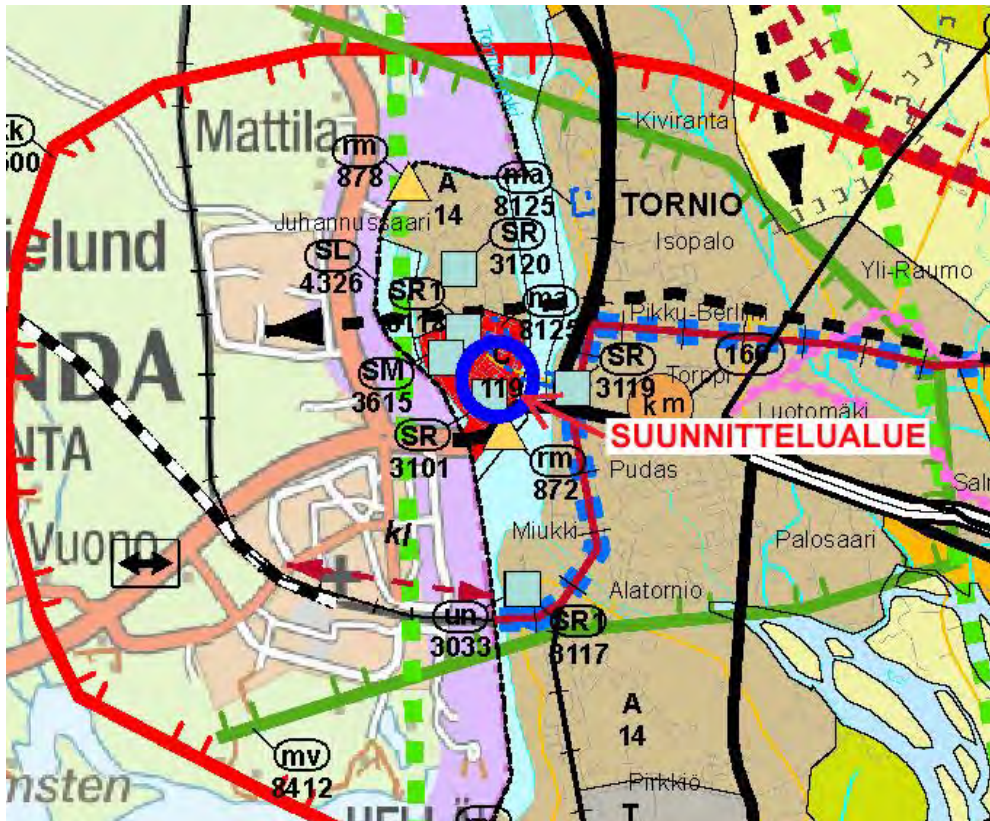
Kaavoitettava alue on Tornion kaupungin omistuksessa lukuun ottamatta tonttia 851-1-506-10, joka on Asunto Oy Tornion Hallituskatu 11:n omistama.

3.2 Suunnittelutilanne

3.2.1 Kaava-aluetta koskevat suunnitelmat ja päätökset

Maakuntakaava

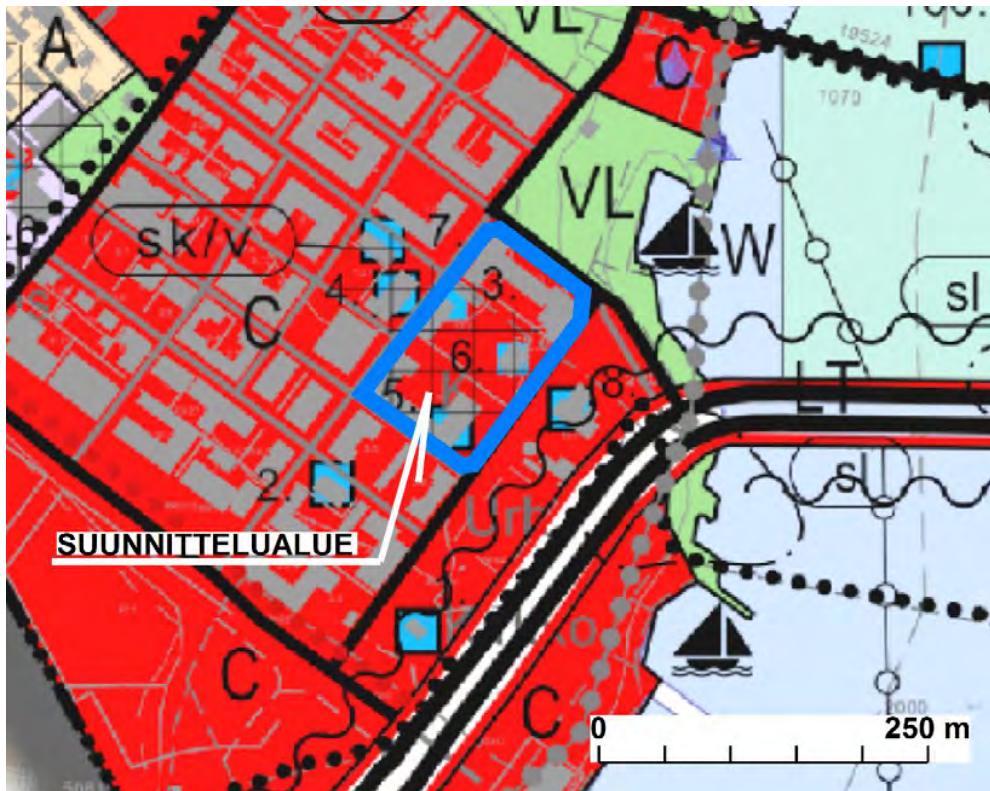
Länsi-Lapin maakuntakaava on hyväksytty Lapin liiton valtuustossa 26.11.2012 ja vahvistettu ympäristöministeriössä 19.2.2014. Maakuntakaavassa suunnittelualue on merkitty keskustatoimintojen alueeksi C.

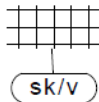
Kuva 7. Ote Länsi-Lapin maakuntakaavasta.

Yleiskaava

Tornion yleiskaava 2021 on saanut lainvoiman 1.3.2010 (Kh § 57). Yleiskaavassa asemakaavamuuotosalue on merkitty keskustatoimintojen alueeksi (C).

Kuva 8. Ote Tornion yleiskaavasta.

VALTAKUNNALLISESTI ARVOKAS KULTTUURIYMPÄRISTÖ.

Tornion vanha kirkko ympäristöineen, Raatihuone ympäristöineen, Keskikadun kortteli, Rautatieaseman alue, Alatornion kirkko ympäristöineen, Röytän ent. merivartioasema, Kaakamonien kalasatama, Vojakkalan kylä ja Kukkolanosken kalakenttä.

VALTAKUNNALLISESTI ARVOKAS SUOJELTAVA RAKENNUSKOHDE

Määräämme MRL 41.2 §:n nojalla, että arvokkaiden rakennusten/aluekohteiden purkaminen on kielletty. Rakennuksiin ei saa tehdä niiden arvoa alentavia muutoksia ja korjauksia. Rakennuksia tai niiden ympäristöä koskevista suunnitelmista on pyydettävä museoviranomaisen lausunto. Kohteet on luetteloitu kaavamerkintöjen liitteessä ja kuvattu perusselvitysraportissa.

MAAKUNNALLISESTI TAI PAIKALLISESTI ERITTÄIN ARVOKAS, SUOJELTAVA RAKENNUSKOHDE

Määräämme MRL 41.2 §:n nojalla, että arvokkaita rakennuksia ei saa purkaa ilman MRL 127 §:ssä mainittua lupaa. Rakennuksiin tehtävät muutokset on tehtävä erityisellä varovaisuudella ja kunnioituksella alkuperäistä tyyliä kohtaan. Mikäli kohteen arvoa alentavia muutoksia on aiemmin suoritettu, on ne korjauksia ja muutostöiden yhteydessä pyrittävä joko entistämään tai tekemään muulla rakennukseen tai lähiympäristöön sopivalla tavalla. Kohteet on luetteloitu kaavamerkintöjen liitteessä ja kuvattu perusselvitysraportissa.

Kohde 3. on Raatihuoneen talo, joka on valtakunnallisesti arvokas suojeltava rakennuskohde.
Kohde 5. on Tornion entisen yhteislyseon lukion vanha siipi, joka on alun perin toiminut venäläisten kasarmirakennuksena. Kohde on maakunnallisesti tai paikallisesti erittäin arvokas, suojeltava kohde.
kohde 6. on nk. Säipän talo, joka on myös valtakunnallisesti arvokas suojeltava rakennuskohde.

Asemakaava

Alueella on voimassa 7.9.1979 vahvistunut asemakaava. Suunnittelualue on merkitty yleisten rakennusten korttelialueeksi (Y) sekä yhdistettyjen liike- ja asuntokerrostalojen korttelialueeksi (ALK).

Kuva 9. Ote asemakaavasta.

Raatihuoneen talo, sen vieressä oleva samaan pihapiiriin kuuluva yksikerroksinen talo ja nk. Säipän talo ovat asemakaavassa merkitty ark-merkinnällä, joka tarkoittaa ”Rakennustaiteellisesti tai kaupunkikuvan säilyttämisen kannalta arvokas rakennus. Rakennusta ei saa purkaa eikä siinä saa suorittaa myöskään sellaisia korjaus- tai muutostöitä, jotka turmelevat rakennuksen julkisivujen tai vesikaton kulttuurihistoriallista tai rakennustaiteellista arvoa. Piha-alueella ei saa suorittaa alkuperäistä luonnetta turmelevia toimenpiteitä.”

Rakennusjärjestys

Tornion kaupungin rakennusjärjestys on tullut voimaan 10.10.2012.

Rakennuskielto

Suunnittelualueella ei ole voimassa rakennuskieltoa.

4. ASEMAKAAVAN SUUNNITTELUN VAIHEET

4.1 Asemakaavan muutos- ja laajennustarve

Asemakaavamuutos on käynnistetty Tornion kaupungin aloitteesta. Kaavamuu-
toksella tarkastellaan mahdollisuutta muuttaa tontin nykyinen käyttötarkoitus
yleisten rakennusten korttelialue (Y) keskustatoimintojen korttelialueeksi (C).
Muutoksella tavoitellaan vanhan koulurakennuksen käyttötarkoituksen muutta-
mista yleiskaavan mukaisesti keskustapalvelut sallivaksi, esim. hotelli-,
toimisto-, kokous- ja ravintola-alan toimintoihin.

4.2 Suunnittelun käynnistäminen ja sitä koskevat päätökset

Kaavamuutoksen vireilletulosta ilmoitettiin Kemi – Tornio kaupunkilehdessä
28.2.2018 ja kaavamuutosalueen osallistumis- ja arviointisuunnitelma oli esillä
kaupungintalon 1.kerroksen ilmoitustaululla 28.2. – 14.3.2018 välisen ajan sekä
Tornion kaupungin internet-sivuilla 28.2.2018 alkaen.

4.3 Osallistuminen ja yhteistyö

4.3.1 Osalliset

Osallisten toivotaan ottavan osaa kaavoitukseen liittyvään suunnitteluun. Ohei-
nen luettelo pyrkii kattamaan pääosan osallisista, mutta ei ole ketään poissul-
keva. Luetteloa voidaan täydentää, jos itsensä osallisiksi kokevia tahoja ilme-
nee lisää.

Maanomistajat ja asukkaat

- Suunnittelualueen ja lähikortteleiden asukkaat

Viranomaiset

- Tornion kaupungin hallintokunnat
- Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- Lapin liitto
- Lapin pelastuslaitos

- Museovirasto
Asukkaita edustavat yhteisöt
- Tornion Energia Oy
- Tornion vesi Oy

4.3.2 Vireilletulo

Vireilletuloilmoitus on julkaistu 28.2.2018.

4.3.3 Viranomaisyhteistyö

Viranomaisilta pyydetään tarvittavat lausunnot.

4.4 Asemakaavan tavoitteet

Asemakaavamuutoksen tavoitteena on muuttaa korttelin 12 kaavamerkintää siten, että se mahdollistaa yhteislyseon rakennuksen yleiskaavan mukaisesti keskustapalvelut sallivaksi, esim. hotelli-, toimisto-, kokous- ja ravintola-alan toimintoihin. Lisäksi tavoitteena on Raatihuoneen ja Säipän talon pihapiirien arvojen turvaaminen ja ympäristön vaalimiseen liittyvien kaavamääräysten ajankäytön mukaisuuden arvioiminen.

4.5 Asemakaavaratkaisun vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

4.5.1 Luonnosvaiheen vaikutusten selvittäminen, arviointi ja vertailu

Vaihtoehdot

Asemakaavamuutostyöhön ei ole liittynyt varsinaista vaihtoehtojentarkastelua, koska kaavamuutoksella muutetaan vain käyttötarkoitusta yleiskaavan mukaisesti. Näin ollen kaavamuutoksesta laadittiin vain yksi luonnosvaihtoehto.

4.5.2 Mielipiteet ja niiden huomioonottaminen

Valmisteluvaiheessa saatiin yksi lausunto (ei mielipiteitä). Museoviraston lausunto vastineineen löytyy selostuksen liitteistä.

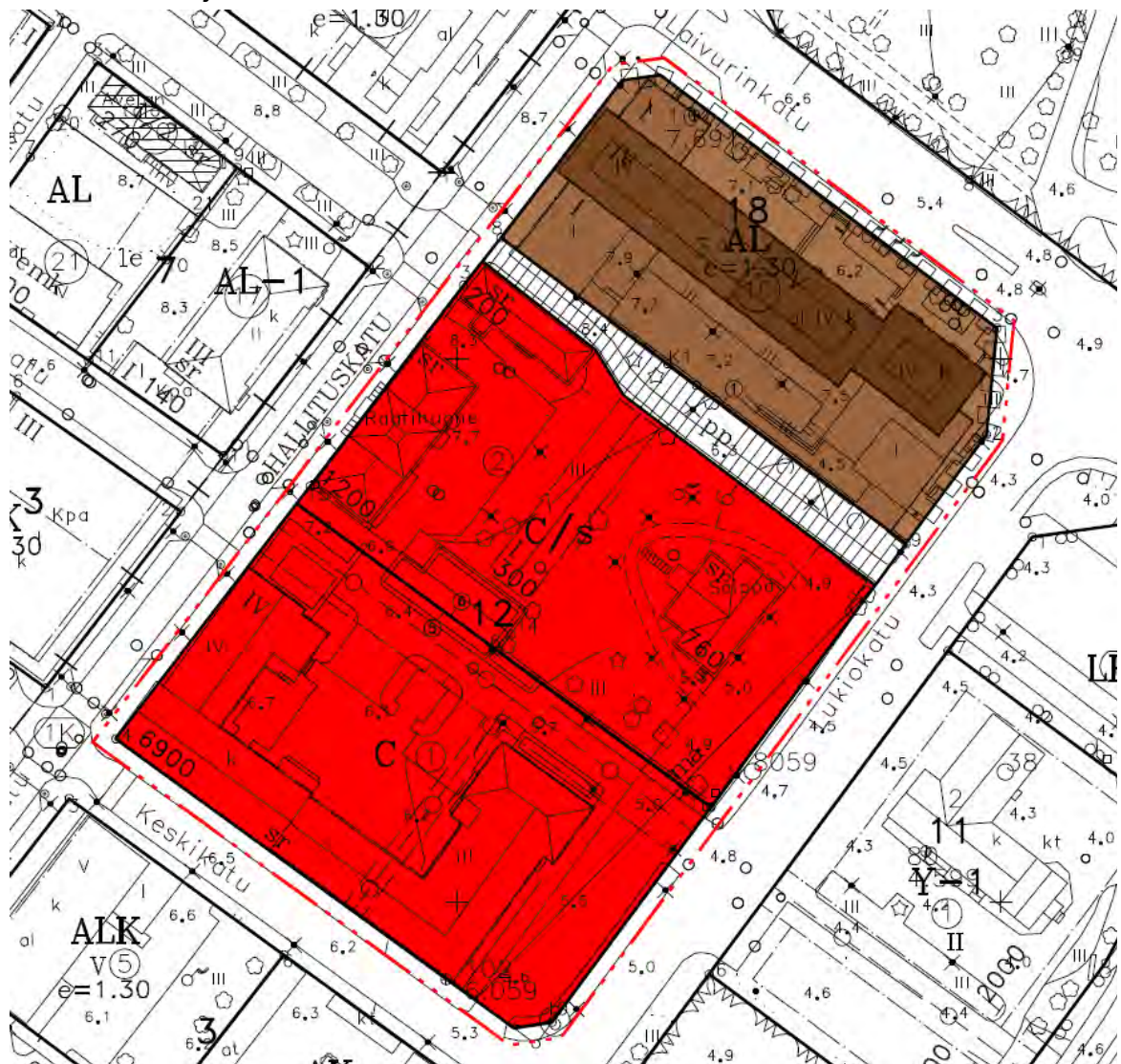
4.5.3 Asemakaavaratkaisun perusteet

Valmisteluvaiheessa museovirastolta saadun palautteen ja Tornionlaakson maakuntamuseon kanssa käydyn vuorovaikutuksen pohjalta rakennusoikeudet osoitettiin kaavaehdotukseen rakennusaloittain (luonnosvaiheessa oli vielä korttelikohtainen tehokkuusluku).

Lisäksi Raatihuoneen ja Säipän talon pihapiirien osalta huomioitiin sen ominaisuudet ja historia: uudisrakennusala pienennettiin ja sijoitus muutettiin pihapiirien väliin poikittaiseksi. Lisäksi rakennusalan kerrosluvaksi määritettiin yksi, osoitettiin harjansuunta ja rakennusoikeus määritettiin talusrakennuksen mitataakavaan sopivaksi (max 300 k-m²).

Raatihuoneen ja Säipän tontti on merkitty kaavaehdotuksessa alueeksi, jonka ympäristö säilytetään. Rakennushankkeeseen ryhdyttäessä tulee pyytää Museoviraston lausunto. Tällä halutaan varmistaa, että puistomainen pihapiiri Säipän pihapiirin eteläreunassa sijaitsevinen mataline kivimuurineen säilyy.

Asuin-, liike- ja kerrostalojen korttelialue erottui omaksi korttelikseen kun kaupunki halusi osoittaa olevan jalankulku- ja polkupyöräilylle varatun katualueen Lukiokadun ja Hallituskadun välissä.

Kuva 10. Ote asemakaavaehdotuksesta.

5 ASEMAKAAVAN KUVAUS

5.5 Kaavan rakenne

5.5.1 Mitoitus ja aluevaraukset

5.6 Kaavan vaikutukset

5.6.1 Vaikutukset rakennettuun ympäristöön

Kaavamuutoksen yhteydessä pohditaan ajan- ja tarkoituksenmukaisemmat säilyttämis- ja suojelumerkinnot Raatihuoneen, vanhan poliisiaseman, Säipän talon ja vanhan venäläisen kasarmirakennuksen suhteen. Kaavamerkinnoilla pyritään säilyttämään alueen valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö.

Kaavamuutoksella pyritään samaan aikaan myös mahdollistamaan tulevaisuudessa korttelialueen monenlainen käyttö, joten se sallii täydennysrakentamisen Säipän talon ja Raatihuoneen pihapiiriin. Täydennysrakentamisella on vaikutuksia korttelialueeseen, mutta kaavamerkinnot sallivat vain alueeseen sopivaa, matalaa piharakennusmaista rakentamista.

Korttelialueen länsireunaan sijoittuu uuden kaavan myötä maanalaista rakentamista. Ma-alueen raja on merkitty kulkeväksi turvallisen matkan päähän sitä rajaavista vanhoista, merkittävistä rakennuksista.

5.6.2 Kaavan suhde maakuntakaavaan

Laadittava asemakaavamuutos on maakuntakaavan tavoitteiden mukainen.

5.6.3 Kaavan suhde yleiskaavaan

Laadittava asemakaavamuutos on yleiskaavan tavoitteiden mukainen.

5.6.4 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Uudet valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat tulleet voimaan 1.4.2018. Uudistetut tavoitteet jakautuvat viiteen kokonaisuuteen:

- Toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen
- Tehokas liikennejärjestelmä
- Terveellinen ja turvallinen elinympäristö
- Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat
- Uusiutumiskykyinen energiahuolto

Tällä asemakaavamuutoksella edistetään tai sillä on vaikutuksia valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin toimivien yhdyskuntien ja kestävästä liikkumisesta sekä elinvoimaisen luonto- ja kulttuuriympäristön sekä luonnonvarojen teemojen osalta.

Toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen

Kaavamuutoksen myötä vanha koulurakennus saadaan hotellikäyttöön, mikä luo edellytyksiä elinkeino- ja yritystoiminnan kehittämiseksi. Tämä uusi työpaikka- ja palvelutoimintojen alue sijoittuu niin, että se on joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn kannalta hyvin saavutettavissa.

Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat

Kaavaratkaisulla huolehditaan valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen arvojen turvaamisesta lisäämällä maakuntakaavassa sekä yleiskaavassa suojeltaviksi merkityille rakennuksille suojelumerkinnot asemakaavaan.

5.7 Kaavamerkinnot ja määräykset

Kaavamerkinnot ovat maankäyttö- ja rakennuslain mukaisia. Niiden sisältö on esitetty kaavakartalla.

5.8 Nimistö

Kaavamuutoksella ei ole vaikutuksia alueen nimistöön.

6 ASEMAKAAVA-ALUEEN TOTEUTUS JA SEURANTA

6.5 Toteuttaminen ja aloitus

Kaavamuutoksen toteuttaminen voidaan käynnistää heti kaavan saatua lainvoiman. Syksyn 2018 ja kevään 2019 aikana 1950-luvulla rakennettu osa Hallituskadun puolelta on poikkeusluvituksella muutettu hotellikäyttöön.

Kuva 11. Havainnekuva tulevasta Grand Hotel Mustaparrasta.

6.6 Toteutuksen seuranta

Kaavan toteutusta valvoo ensisijaisesti kaupungin rakennusvalvonta rakennus- ja toimenpidelupien myöntämisen yhteydessä.

Torniossa 20.3.2019

Jarmo Lokio
Kaupunginarkkitehti

Miisa Saukkonen
Kaavoitusarkkitehti

Asemakaavan perustiedot ja yhteenveto

Kunta	851 Tornio	Täyttämispvm	26.02.2019
Kaavan nimi	Raatihuoneen kortteli		
Hyväksymispvm		Ehdotuspvm	01.03.2019
Hyväksyjä		Vireilletulosta ilm. pvm	07.03.2018
Hyväksymispykälä		Kunnan kaavatunnus	851 X112
Generoitu kaavatunnus			
Kaava-alueen pinta-ala [ha]	1,4675	Uusi asemakaavan pinta-ala [ha]	
Maanalaiden tilojen pinta-ala [ha]		Asemakaavan muutoksen pinta-ala [ha]	1,4675

Ranta-asemakaava	Rantaviivan pituus [km]	
Rakennuspaikat [lkm]	Omarantaiset	Ei-omarantaiset
Lomarakennuspaikat [lkm]	Omarantaiset	Ei-omarantaiset

Aluevaraukset	Pinta-ala [ha]	Pinta-ala [%]	Kerrosala [k-m ²]	Tehokkuus [e]	Pinta-alan muut. [ha +/-]	Kerrosalan muut. [k-m ² +/-]
Yhteensä	1,4675	100,0	14274	0,97	-0,0270	-4803
A yhteensä	0,3780	25,8	4914	1,30	0,0000	0
P yhteensä						
Y yhteensä					-1,0895	-14163
C yhteensä	1,0123	69,0	9360	0,92	0,9853	9360
K yhteensä						
T yhteensä						
V yhteensä						
R yhteensä						
L yhteensä	0,0772	5,3			0,0772	
E yhteensä						
S yhteensä						
M yhteensä						
W yhteensä						

Maanalaiset tilat	Pinta-ala [ha]	Pinta-ala [%]	Kerrosala [k-m ²]	Pinta-alan muut. [ha +/-]	Kerrosalan muut. [k-m ² +/-]
Yhteensä					

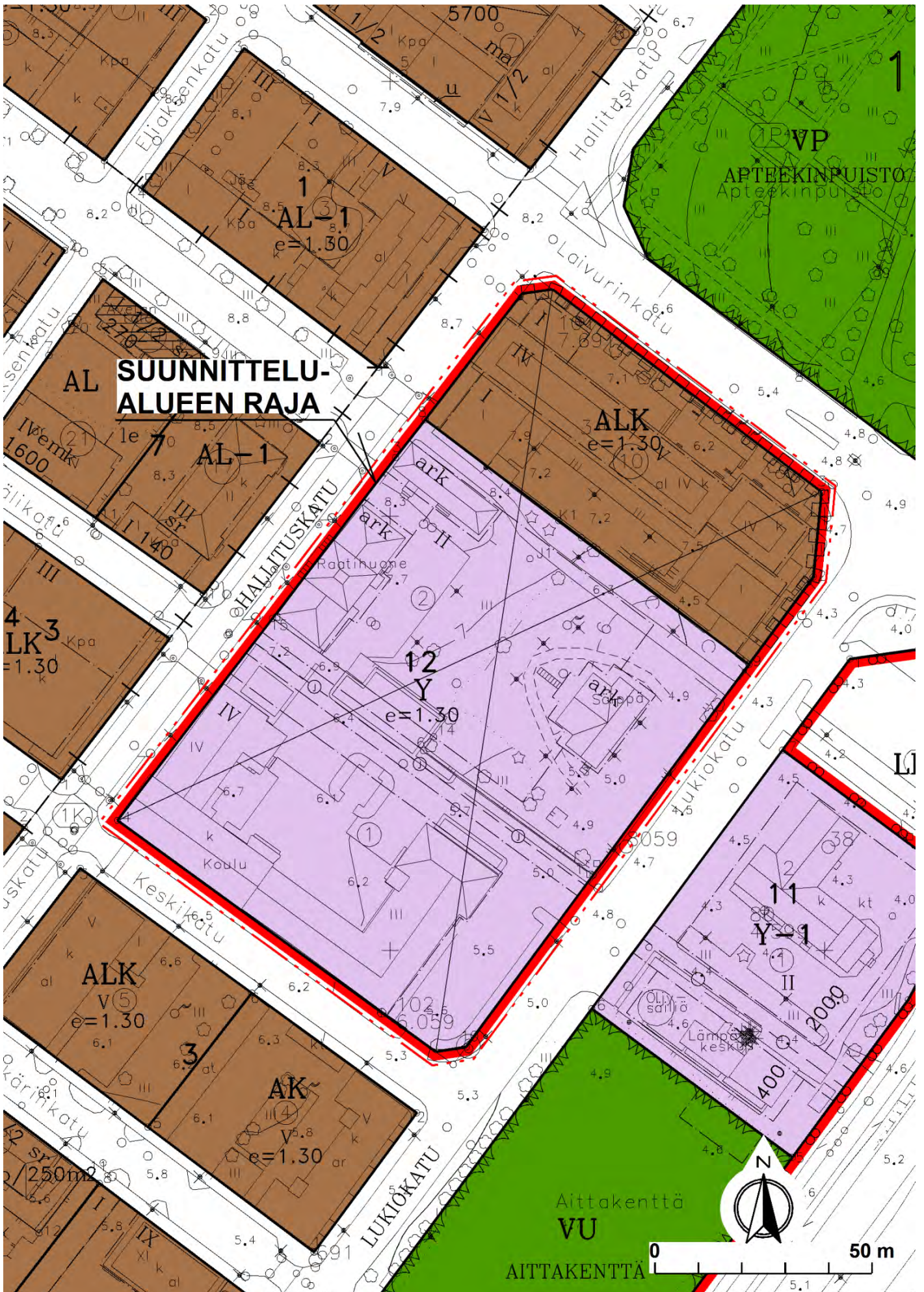
Rakennussuojelu	Suojellut rakennukset		Suojeltujen rakennusten muutos	
	[lkm]	[k-m ²]	[lkm +/-]	[k-m ² +/-]
Yhteensä	4	9360	1	6900

Alamerkinnyt

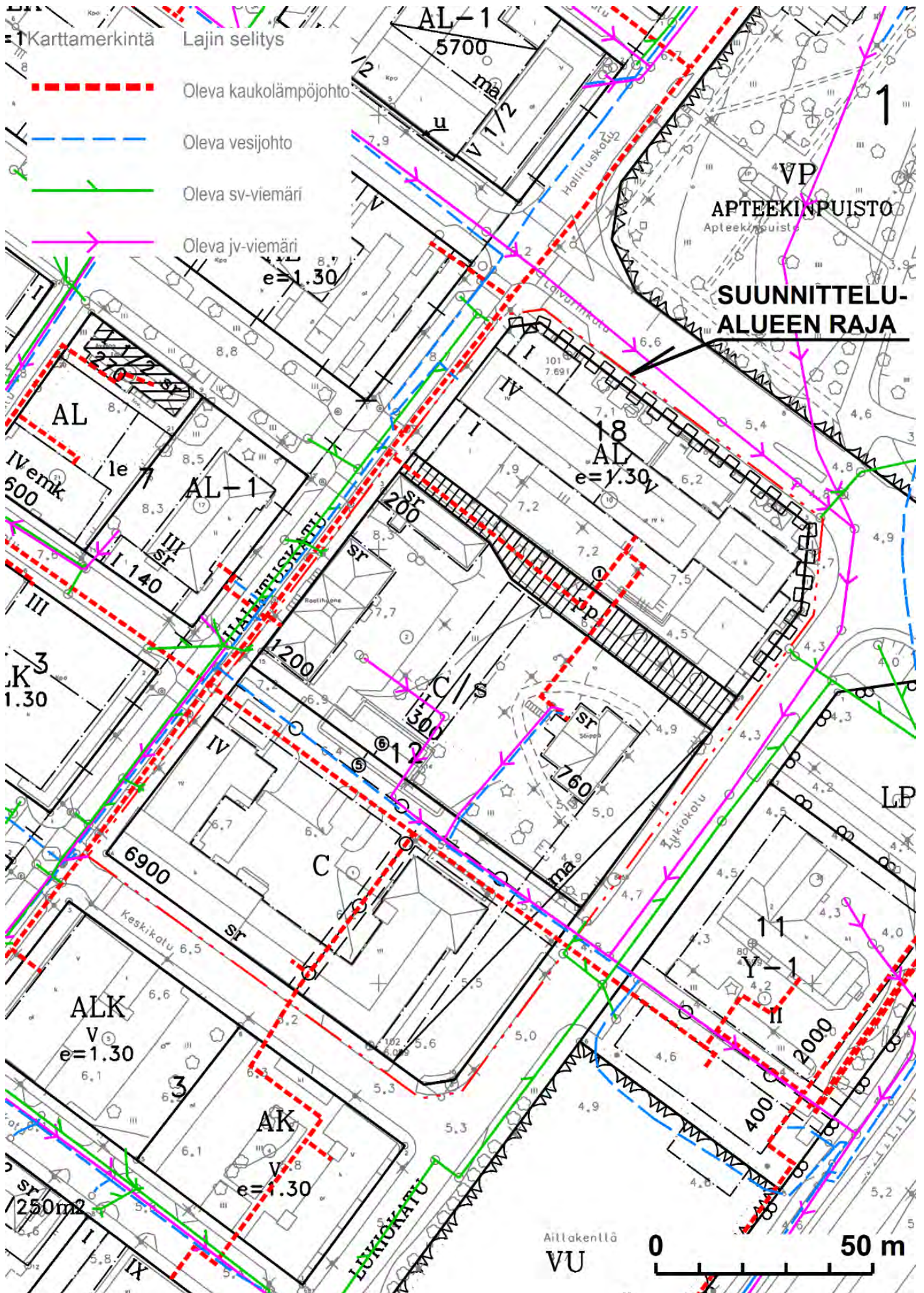
Aluevaraukset	Pinta-ala [ha]	Pinta-ala [%]	Kerrosala [k-m ²]	Tehokkuus [e]	Pinta-alan muut. [ha +/-]	Kerrosalan muut. [k-m ² +/-]
Yhteensä	1,4675	100,0	14274	0,97	-0,0270	-4803
A yhteensä	0,3780	25,8	4914	1,30	0,0000	0
AL	0,3780	100,0	4914	1,30	0,3780	4914
ALK					-0,3780	-4914
P yhteensä						
Y yhteensä					-1,0895	-14163
Y					-1,0895	-14163
C yhteensä	1,0123	69,0	9360	0,92	0,9853	9360
C	0,5161	51,0	6900	1,34	0,5161	6900
C/s	0,4962	49,0	2460	0,50	0,4692	2460
K yhteensä						
T yhteensä						
V yhteensä						
R yhteensä						
L yhteensä	0,0772	5,3			0,0772	
Kev.liik.kadut	0,0772	100,0			0,0772	
E yhteensä						
S yhteensä						
M yhteensä						
W yhteensä						

Rakennussuojelu	Suojellut rakennukset		Suojeltujen rakennusten muutos	
	[lkm]	[k-m ²]	[lkm +/-]	[k-m ² +/-]
Yhteensä	4	9360	1	6900
Asemakaava	4	9360	1	6900

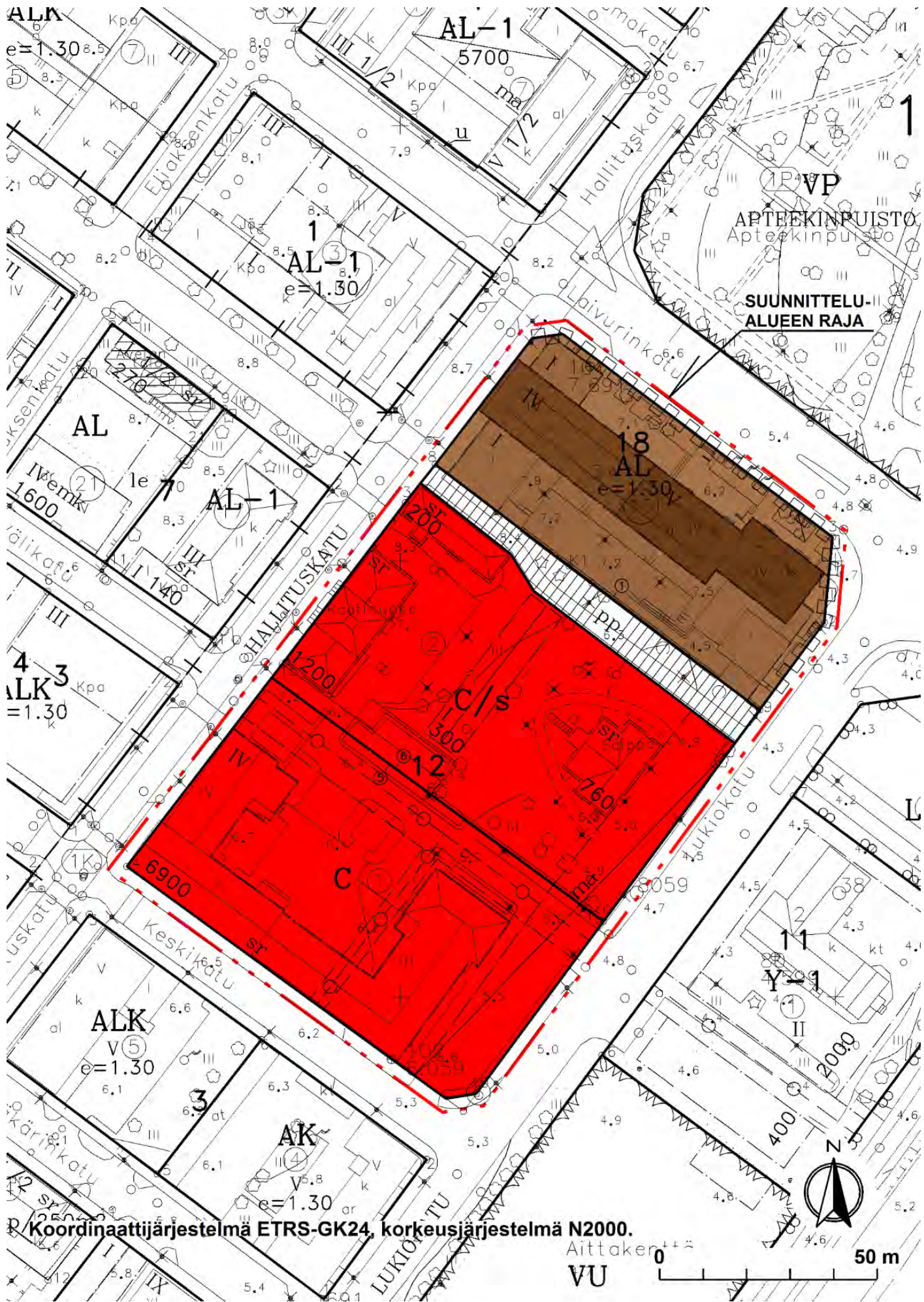

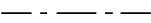

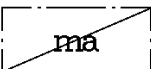
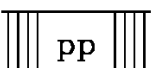
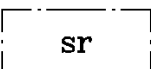

ASEMAKAAVAN MUUTOSEHDOTUS LIITE 5.

Koordinaattijärjestelmä ETRS-GK24, korkeusjärjestelmä N2000.

Aittaker++
VU 0 50 m

	Asuin-, liike- ja toimistorakennusten korttelialue.
	Keskustatoimintojen korttelialue.
	3 m kaava-alueen rajan ulkopuolella oleva viiva.
	Korttelin, korttelinosan ja alueen raja.
	Osa-alueen raja.
	Sitovan tonttijaon mukaisen tontin raja ja numero.
	Risti merkinnän päällä osoittaa merkinnän poistamista.
1	Kaupunginosan numero.
18	Korttelin numero.
I	Roomalainen numero osoittaa rakennusten, rakennuksen tai sen osan suurimman sallitun kerrosluvun.
e=1.30	Tehokkuusluku eli kerrosalan suhde tontin pinta-alaan.
	Rakennusala.
	Maanalainen tila.
	Rakennuksen harjansuuntaa osoittava viiva.
	Jalankululle ja polkupyöräilylle varattu katu.
	Maanalaista johtoa varten varattu alueen osa.
/s	Alue, jolla ympäristö säilytetään. Rakennushankkeeseen ryhdyttäessä tulee pyytää Museoviraston lausunto.
	Suojeltava rakennus. Rakennustaiteellisesti, kulttuurihistoriallisesti ja/tai kaupunkikuvallisesti arvokas rakennus, jota MRL 57.2 pykälän nojalla ei saa purkaa. Rakennuksessa suoritettavien toimenpiteiden tulee olla sellaisia, että rakennuksen ja sen ympäristön erityiset arvot säilyvät. Ennen rakennusta tai sen ympäristöä muuttaviin toimenpiteisiin ryhtymistä tulee museoviranomaiselle varata tilaisuus lausunnon antamiseen.

YLEISIÄ MÄÄRÄYKSIÄ TÄLLÄ ASEMAKAAVA-ALUEELLA:

Tontilta tai enintään 150 m päästä sen alueelta on osoitettava autopaikkoja vähintään seuraavasti:

Asunnot 1 ap/100 k-m² tai 1 ap/1,5 as + 1 vieraspaikka/10 asuntoa
 Toimisto- ja liikehuoneistot sekä niihin verrattavat tilat 1 ap/60 k-m²
 Päivittäistavarakauppa 1 ap/60 k-m²
 Hotelli-, ravintola-, majoitus- ja niihin verrattavat tilat 1 ap/150 k-m²
 Kokous-, neuvottelu- ja niihin verrattavat tilat 1 ap/150 k-m²

Tällä asemakaava-alueella tonttijako on sitova.

Museovirasto huomauttaa seuraavaa:

Asemakaavan tavoitteeksi on alaluvussa 2.2 todettu tontin käyttötarkoituksen muuttaminen. Toisaalla (alaluvussa 5.6.1) on todettu: "Kaavamuutoksen yhteydessä pohditaan ajan- ja tarkoituksenmukaisemmat säilytämisen- ja suojelumerkinnot Raatihuoneen, Säipän talon ja vanhan venäläisen kasarmirakennuksen suhteen." Suojeltavien rakennusten luetteloon on perustelua lisätä Raatihuoneen pohjoispuolelle sijoittuva vanha poliisiasema. Lisäksi Museovirasto esittää, että kaavaselostuksessa mainittaviin kaavan tavoitteisiin sisällytetään Raatihuoneen ja Säipän talon pihapiirien arvojen turvaaminen ja ympäristön vaalimiseen liittyvien kaavamääräysten ajanmukaisuuden arvioiminen.

Edelliseen liittyen todetaan, että myös kaavaselostuksen luonnoksen alaluvussa 3.1.1 mainitsematta jää Raatihuoneen pohjoispuolelle sijoittuva vanha poliisiasema. Kaavakartan luonnoksessa tälle suojeltavalle kohteelle on osoitettu asianmukainen merkintä sr. Kaavaselostusta tulee vielä korjata siten, että vanha poliisiasema johdonmukaisesti huomioidaan suojeltavana kohteena.

Kaavaluonnos esittää uudisrakentamisen mahdollistavaa rakennusala korttelialueelle, voimassa olevan asemakaavan tapaan, mutta rajatummalle alueelle. Vuonna 1979 voimaan tullessa asemakaavassa Raatihuoneen, vanhan poliisiaseman, Säipän talon ja Tornion yhteislyseon (/Suensaaren koulun) lähiympäristö on ollut osoitettuna yleisten rakennusten korttelialueeksi ja korttelialueen tehokkuusluvuksi on annettu $e=1,30$. Raatihuoneen ja Säipän talon väliselle alueelle on vuonna 1979 osoitettu kaksikerroksisen uudisrakentamisen mahdollistava laaja rakennusala. Korttelialueen kolmelle puurakennukselle on vuoden 1979 kaavassa osoitettu merkintä "ark", johon liittyvä määräys on ohjannut sekä rakennusten että piha-alueen arvojen vaalimista. Voimassa oleva asemakaava on siten pyrkinyt turvaamaan korttelialueen pihapiirin arvojen säilymistä, mutta toisaalta se on tehokkuusluvun ja laajan uudisrakentamiseen osoitetun rakennusalan kautta myös esittänyt alueen rakennuskannan täydentämisen mahdolliseksi. Mahdollista jännitettä näiden kahden tavoitteen välillä ei ole ratkaistu voimassa olevassa kaavassa.

18.9.2018 päivätyssä kaavaluonnoksessa kyseinen alue on osoitettu keskustatoimintojen korttelialueeksi.

Vanha poliisiasema lisätään suojeltavien rakennusten luetteloon ja kaavaselostusta täydennetään kaavan tavoitteiden osalta Museoviraston esityksen mukaisesti.

Kaavaselostusta korjataan Museoviraston lausunnon mukaisesti.

Todetaan.

Vuonna 1979 merkinnällä "ark" osoitetuille rakennuksille esitetään nyt merkintää "sr" siihen liittyvine määräyksineen. Raatihuoneen ja Säipän talon väliselle alueelle sijoitettua uudisrakentamisen mahdollistavaa rakennusala on kaavaluonnoksessa pienennetty verrattuna vuoden 1979 asemaakaavaan. Kaavaluonnoksessa tehokkuusluvaksi esitetään voimassa olevan kaavan määrittelemää tehokkuutta $e=1,30$.

Kaavaselostuksen luonnoksen alalukuun 5.6.1 on kirjattu: "Asemakaavamuutoksella ei ole vähäistä suurempaa vaikutusta rakennettuun ympäristöön."

Museoviraston mukaan kaavaluonnoksen mukaisena toteutuessaan saattaisi korttelialueelle sijoittuva uudisrakentaminen kuitenkin muuttaa olevaa, valtakunnallisesti arvokkaaksi arvioitua ympäristöä jopa merkittävästi. Kaavan jatkovalmistelussa on syytä tehdä ajantasainen arvio Raatihuoneen ja Säipän talon pihapiirien suojeltavista ja vaalittavista piirteistä sekä perusteellisemmin tutkia ja tarkentaa sitä, miten ja missä mitta-kaavassa mahdollinen uudisrakentaminen olisi toteutettavissa.

On aiheellista arvioida mm. sitä, onko esitetty tehokkuusluku edelleen perusteltu.

Korttelialueelle esitettävän mahdollisen uudisrakentamisen kysymyksiä on syytä käsitellä riittävästi myös kaavaselostuksessa.

Kaavakartan luonnoksessa on korttelin Lukiokadun puoleiselle sivulle osoitettu merkintä "ma", joka ympäristöministeriön vuonna 2000 antaman ohjeen perusteella viittaa maanalaiseen tilaan. Karttaan liittyvissä kaavamääräyksissä ei mainittua merkintää ole kuitenkaan esitetty eivätkä mahdollisen maanalaisen tilan toteuttamiseen liittyvät tavoitteet käy ilmi kaavaselostuksesta. Aineisto on tältä osin puutteellista. Maanalaisen tilan toteuttamisella voi olla merkittäviä vaikutuksia alueen rakennettuun ympäristöön, sekä toteutusvaiheessa että toteuduttuaan. Rakentamisella voi olla mm. vaikutuksia lähialueen rakennusten perustuksiin ja perustamisolosuhteisiin. Suojeltavien rakennusten ja niiden pihapiirien säilymistä ja vaalimista koskevat tavoitteet tulee ottaa huomioon jatkosuunnittelussa myös tältä osin.

Valmisteluaineistossa esitetään kahta erilaista kaavamerkintää suojeltaville rakennuksille (sr ja sr-2). Museovirasto esittää, että korttelialueen kaikille suojelta-

Todetaan.

Alalukua 5.6.1 korjataan Museoviraston lausunnon mukaisesti.

-Raatihuoneen ja Säipän talon pihapiirien suojeltavista ja vaalittavista piirteistä on tehty ajantasainen arvio, jonka pohjalta on analysoitu mahdollinen uudisrakentaminen ja sen mitta-kaava.

-tehokkuusluku poistetaan ja tilalle osoitetaan rakennusala-kohtaiset rakennusoikeudet.

-mahdollisen uudisrakentamisen osalta selostusta täydennetään perusteluiden ja sisälön osalta.

Kaavakarttaa korjataan "ma"-merkinnän määräysten osalta ja kaavaselostukseen täydennetään maanalaisen tilan toteuttamiseen liittyvät tavoitteet ja perustelut.

<p>ville rakennuksille osoitetaan merkintä "sr" siihen liittyvine määräyksineen. Tornion yhteislyseota (/ Suensaa- ren koulua) koskevan rakennushistoriaselvityksen tie- dot puoltavat sitä, että hotelliksi muutettavan koulura- kennuksen korjaustöissä otetaan huomioon suoje- lutaivoitteet myös yksittäisten merkittävien sisätilojen osalta. Tällaisia tavoitteita liittyy portaikon lisäksi mm. voimistelusaliiin, käytäviin ja ullakkokerroksen entisiin opetustiloihin. Kaavamerkintä "sr" määräyksineen on siksi perusteltu myös tälle rakennukselle.</p> <p>Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa (5.10.2018) osallisiksi on todettu mm. "Museovirasto / Lapin maa- kuntamuseo". Kuten edellä on todettu, Museovirasto toimii kaavan alueella lausunnonantajana ja osallisena viranomaisena sekä rakennetun kulttuuriympäristön, maiseman että arkeologisen kulttuuriperinnön suoje- lyksymysten osalta eikä Lapin maakuntamuseo ole näi- hin liittyen osallinen tässä kaavahankkeessa. Kaavase- lostuksen luonnoksessa (21.9.2018) oleva luettelo ei vastaavalla tavalla tuota väärinkäsityksiä.</p> <p>Kaavamuutosalue sijaitsee vuoden 2000 Tornion kau- punkiarkeologisessa inventoinnissa tutkimuksellisesti ja suojelullisesti mielenkiintoisiksi arvioitujen alueiden ulkopuolella. Kortteli 12 on kuitenkin sijainnut 1700- luvulta alkaen muodostuneen kaupunkialueen rajoilla ja tulliaidan vaiheilla. Siten on mahdollista, että kaava- muutosalueella voi olla paikoin säilyneenä historiallisia kaupunkirakenteita 1700-luvulta alkaen. Tämän takia rakentamista ja suurempia kunnallisteknisiä hankkeita toteutettaessa tulee pyytää museoviranomaisen lau- sunto, jolla arvioidaan, edellyttävätkö työt mahdollista arkeologista valvontaa tai muuta arkeologista selvitys- tarvetta.</p>	<p>Kaavaa muutetaan Museovi- raston esityksen mukaisesti sr- merkinnän osalta.</p> <p>Osallistumis- ja arviointisuunni- telmaa korjataan Museoviras- ton lausunnon mukaisesti.</p> <p>Kaavakartan asemakaavamer- kinnöissä ja määräyksissä on huomioitu Museoviraston lau- sunnossa kuvattu lausunto- pyyntövelvoite sekä rakennuk- sien että niiden ympäristön osalta.</p>
--	---

RAATHUONEEN KORTTELI, ASEMAKAAVAMUUTOS

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma 1.3.2019

Kuva 1: Kaavamuutosalueen sijainti ilmakuvassa

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Maankäyttö- ja rakennuslain 63 §:n mukaan kaavan laadinnan yhteydessä tulee riittävän aikaisessa vaiheessa laatia kaavan tarkoitukseen ja merkitykseen nähden tarpeellinen suunnitelma osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelystä sekä kaavan vaikutusten arvioinnista.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa (OAS) kuvataan kaavoitustehtävää sekä määritellään kaavatyössä käytettävät osallistumisen ja vuorovaikutuksen periaatteet, laajuus ja tavat. OAS:ssa selvitetään, miten osalliset voivat esittää mielipiteensä kaavoituksen eri vaiheissa ja miten tästä tiedotetaan. Arviointiosassa selvitetään kaavan toteutukseen liittyvät ympäristövaikutukset ja niiden arviointimenetelmät.

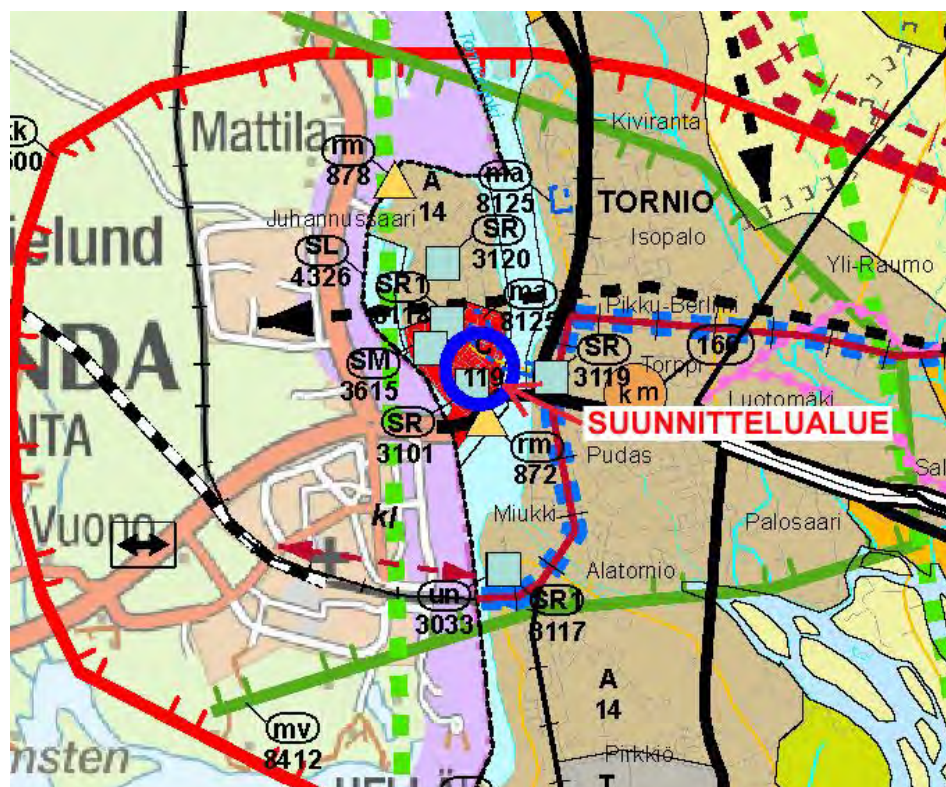
Suunnittelualue

Asemakaavan muutos koskee Tornion kaupungin 1. Suensaaren kaupunginosan korttelia 12.

Suunnittelualueen kaavoitustilanne

Länsi-Lapin maakuntakaava

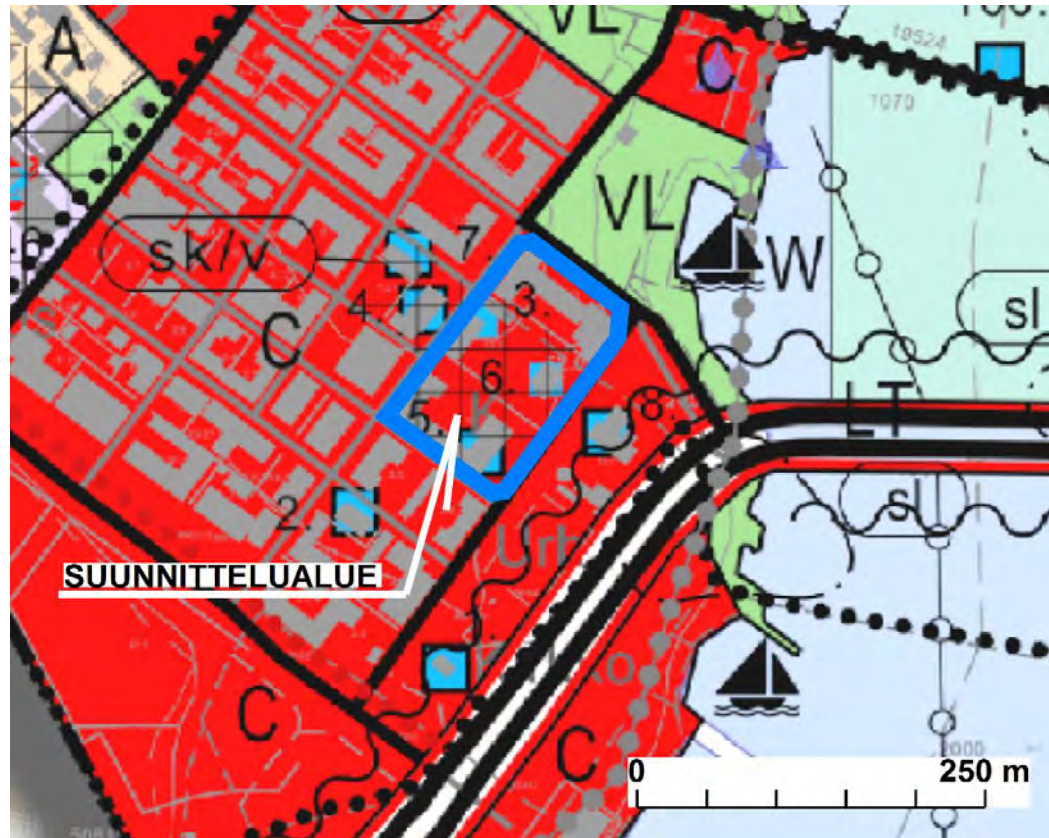
Länsi-Lapin maakuntakaava on hyväksytty Lapin liiton valtuustossa 26.11.2012 ja vahvistettu ympäristöministeriössä 19.2.2014. Maakuntakaavassa suunnittelualue on merkitty keskustatoimintojen alueeksi C.

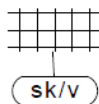
Kuva 2: ote Länsi-Lapin maakuntakaavasta.

Yleiskaava

Tornion yleiskaava 2021 on saanut lainvoiman 1.3.2010 (Kh § 57). Yleiskaavassa asemakaavamuutosalue on merkitty keskustoimintojen alueeksi C.

Kuva 3: ote Tornion yleiskaava 2021

VALTAKUNNALLISESTI ARVOKAS KULTTUURIYMPÄRISTÖ.

Tornion vanha kirkko ympäristöineen, Raatihuone ympäristöineen, Keskikadun korttelit, Rautatieaseman alue, Alatornion kirkko ympäristöineen, Röytän ent. merivartioasema, Kaakamonien kalasatama, Vojakkalan kylä ja Kukkolankosken kalakenttä.

VALTAKUNNALLISESTI ARVOKAS SUOJELTAVA RAKENNUSKOHDDE

Määräämme MRL 41.2 §:n nojalla, että arvokkaiden rakennusten/aluekohteiden purkaminen on kielletty. Rakennuksiin ei saa tehdä niiden arvoa alentavia muutoksia ja korjauksia. Rakennuksia tai niiden ympäristöä koskevista suunnitelmista on pyydettävä museoviranomaisen lausunto. Kohteet on luetteloitu kaavamerkintöjen liitteessä ja kuvattu perusselvitysraportissa.

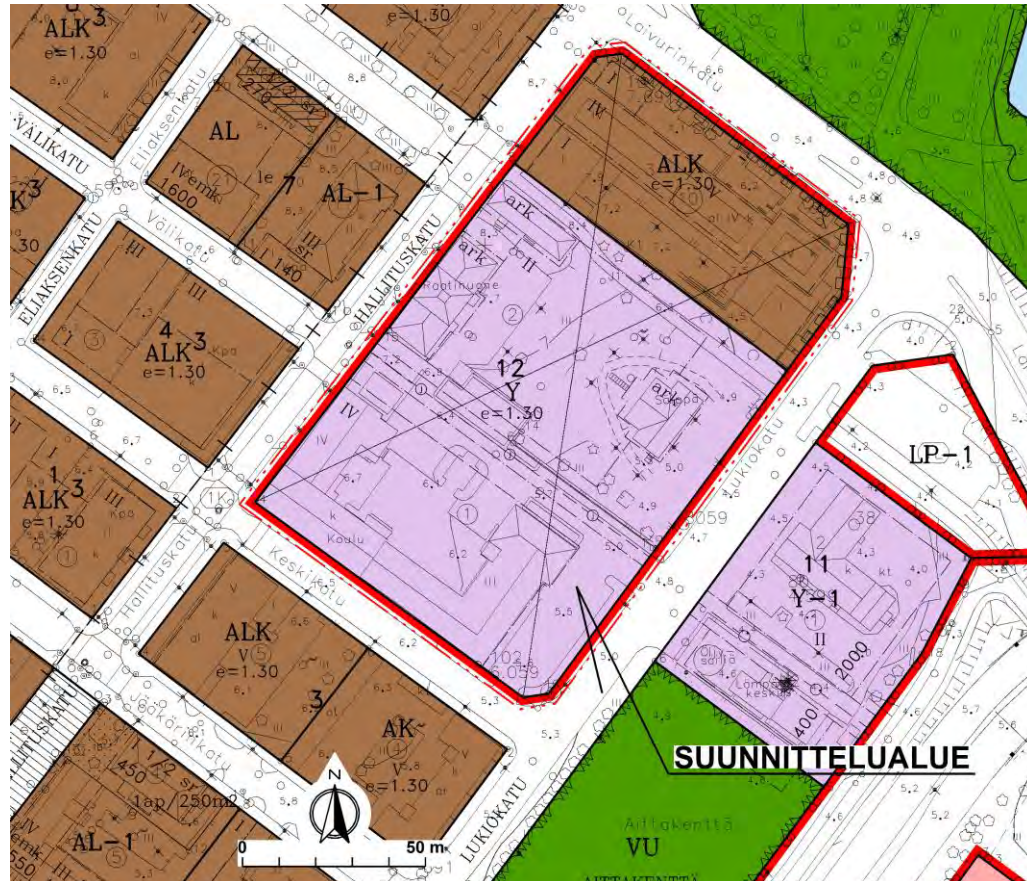

MAAKUNNALLISESTI TAI PAIKALLISESTI ERITTÄIN ARVOKAS, SUOJELTAVA RAKENNUSKOHDDE

Määräämme MRL 41.2 §:n nojalla, että arvokkaita rakennuksia ei saa purkaa ilman MRL 127 §:ssä mainittua lupaa. Rakennuksiin tehtävät muutokset on tehtävä erityisellä varovaisuudella ja kunnioituksella alkuperäistä tyyliä kohtaan. Mikäli kohteen arvoa alentavia muutoksia on aiemmin suoritettu, on ne korjaus ja muutostöiden yhteydessä pyrittävä joko entistämään tai tekemään muulla rakennukseen tai lähiympäristöön sopivalla tavalla. Kohteet on luetteloitu kaavamerkintöjen liitteessä ja kuvattu perusselvitysraportissa.

Asemakaava

Alueella on voimassa 7.9.1979 vahvistunut asemakaava. Suunnittelualue on merkitty yleisten rakennusten korttelialueeksi (Y) sekä yhdistettyjen liike- ja asuntokerrostalojen korttelialueeksi (ALK).

Kuva 4: Suunnittelualue ja sen ympäristön voimassa oleva asemakaavatilanne.

Maanomistus

Kaavoitettava alue on Tornion kaupungin omistuksessa lukuun ottamatta tonttia 851-1-506-10, joka on Asunto Oy Tornion Hallituskatu 11:n omistama.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Kaavamutoksella tarkastellaan mahdollisuutta muuttaa tontin nykyinen käyttötarkoitus yleisten rakennusten korttelialue (Y) keskustatoimintojen korttelialueeksi (C).

Selvitettävät asiat

Kaavaa laadittaessa tehdään tarpeelliset MRL 9 §:n mukaiset selvitykset.

Osalliset

Osallisten toivotaan ottavan osaa kaavoitukseen liittyvään suunnitteluun tässä osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa esitettyjen periaatteiden ja tavoitteiden saavuttamiseksi.

Maanomistajat ja asukkaat

- Suunnittelualueen ja lähikortteleiden asukkaat
- Kaava-alueen ja kaava-alueeseen rajoittuvien kiinteistöjen omistajat

Viranomaiset

- Tornion kaupungin hallintokunnat
- Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- Lapin liitto
- Lapin pelastuslaitos
- Museovirasto

Asukkaita edustavat yhteisöt

- Tornion Energia Oy
- Tornion vesi Oy

Osallistuminen ja vuorovaikutuksen järjestäminen

Osallistumismenettelyn tavoitteena on luoda hyvä tiedon kulku sekä toimiva vuoropuhelu osallisten ja kaavan laatimisesta vastaavien tahojen välille koko suunnitteluprosessin ajaksi. Osallistumisen tulisi palvella suunnittelun eri vaiheiden tiedonsaantia ja kussakin vaiheessa tehtäviä valintoja ja päätöksiä. Osallisille jaetaan tietoa suunnittelun vaiheista ja vaikuttamismahdollisuuksista. Osallisilta saatavat tiedot ja mielipiteet työstetään suunnitteluprosessia palvelemaan muotoon.

Suunnitteluprosessi jaetaan selkeisiin vaiheisiin osallistumisen hallinnan helpottamiseksi. Kussakin vaiheessa tehdään selkeät välipäätökset ja annetaan palaute sitä pyytäneille osallisille.

Kaavoitusvaiheet ovat:

- Kaavan vireille tulo
  - osallistumis- ja arviointisuunnitelma ja sen tiedottaminen
- Selvitys- ja valmisteluvaihe
  - perusselvitykset ja tiedon keruu, analyysi
  - valmisteluvaiheen kuuleminen (kaavaluonnos nähtävillä)
- Ehdotus- ja lausuntovaihe
  - kaavaehdotuksen laatiminen
  - kaavaehdotus julkisesti nähtävillä
  - kaavaehdotuksen nähtävilläpito ja lausunnot

- Hyväksymisvaihe
  - kaupunginvaltuuston hyväksymispäätös
  - päätöksestä tiedottaminen
  - voimaantulo

Aikataulu

03/2018	Osallistumis- ja arviointisuunnitelma nähtäville ja vireilletulokuulutus (MRL 63 §)
10/2018	kaavaluonnos
12/2018	Viranomaisneuvottelut (tarvittaessa)
12/2018	KH:n käsittely
03/2019	kaavaehdotus
04/2019	KV:n hyväksymiskäsittely

Yhteystiedot

Kaupunginarkkitehti	Jarmo Lokio	p. 040-7048720
	etunimi.sukunimi@tornio.fi	
Kaavoitusarkkitehti	Miisa Saukkonen	p. 040-6376744
	etunimi.sukunimi@tornio.fi	

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan voidaan tehdä tarvittaessa muutoksia ja täydennyksiä siihen asti, kunnes kaavaehdotus asetetaan virallisesti nähtäville. Osalliset voivat antaa palautetta kaavoitusviranomaisille tai esittää Lapin ELY-keskukselle neuvottelua osallistumis- ja arviointisuunnitelman riittävydestä.

Tornion yhteislyseo

Kasarmi- ja koulurakennuksen rakennushistoriaselvitys

Teija Ylimartimo

10.8.2018

Etukannen kuva: Tornion yhteislyseo Hallituskadulla 1956.
Reino Kainulainen/Tornionlaakson maakuntamuseo (TLMM)

Sisältö

I Johdanto.....	1
<i>Kohde ja ympäristö lyhyesti.....</i>	<i>1</i>
<i>Tutkimusaineisto .....</i>	<i>1</i>
II Kartta- ja kaavahistoria.....	2
<i>Joenpohjasta hallinnolliseksi keskuksiksi.....</i>	<i>2</i>
<i>1900-luvun lopun asemakaavat .....</i>	<i>6</i>
<i>Yleiskaavat.....</i>	<i>7</i>
III Korttelialue 1800-luvulla ja 1900-luvun vaihteessa.....	10
<i>Ortodoksikirkko ja porvaristalot.....</i>	<i>10</i>
<i>Kasarmin rakentaminen .....</i>	<i>12</i>
IV Kasarmista koulurakennukseksi.....	12
<i>Kasarmirakennukset venäläisten jälkeen .....</i>	<i>12</i>
<i>Pedagogiosta keskikouluksi – oppikoulutoiminta Torniossa .....</i>	<i>15</i>
<i>Kasarmin luovuttaminen kouluksi .....</i>	<i>15</i>
<i>Rakennuksen muuttaminen kouluksi.....</i>	<i>17</i>
V Rakennuksen laajennus- ja korjausvaiheet.....	20
<i>Ensimmäinen laajennus 1928.....</i>	<i>20</i>
<i>1930-luvun laajennus .....</i>	<i>22</i>
<i>Viimeisin laajennusvaihe 1950-luvulla.....</i>	<i>26</i>
<i>Peruskorjaus 1979-82.....</i>	<i>32</i>
<i>1980-2000-lukujen korjaus- ja muutostyöt .....</i>	<i>36</i>
<i>Koulurakennus 2000-luvulla.....</i>	<i>37</i>
VI Rakennuksen nykytila ja säilyneisyys	38
<i>Julkisivut.....</i>	<i>38</i>
<i>Sisätilat.....</i>	<i>41</i>
VII Suunnittelijat	49
<i>Otto F. Holm.....</i>	<i>49</i>
<i>Onni J. Ermala.....</i>	<i>49</i>
VIII Kaavoitus ja suojelutilanne	50
<i>Yleiskaava .....</i>	<i>50</i>
<i>Asemakaava .....</i>	<i>50</i>
<i>Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö.....</i>	<i>51</i>
IX Yhteenveto	52
LÄHDELUETTELO.....	55
LIITTEET	57

I Johdanto

Tämä rakennushistoriallinen selvitys koskee Tornion kaupungin Suensaarella sijaitsevaa entistä kasarmi- ja koulurakennusta. Rakennus on rakennettu useassa eri osassa, josta ensimmäinen on valmistunut vuonna 1914 ja viimeinen 1958. Rakennus on ollut koulukäytössä vuodesta 1922 vuoteen 2015.

Selvityksen tarve on noussut esiin rakennuksen uutta käyttötarkoitusta etsittäessä ja sen myötä on käynnistettyä koko raatihuoneen korttelia koskevaa asemakaavamuutosta. Suurin osa kaavamuutosalueesta on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä, johon myös entinen kasarmi- ja koulurakennuskin sisältyy.

Selvityksen tarkoituksena on toimia tulevan päätöksenteon ja suunnittelun apuvälineenä. Selvitys on laadittu Tornion kaupungin teknisten palveluiden/kaavoituksen ja mittauksen tilaustyönä Tornionlaakson maakuntamuseossa. Työn käytännön toteutuksesta vastasi tutkija Teija Ylimartimo.

Kohde ja ympäristö lyhyesti

Tutkimuksen kohteena oleva rakennus sijaitsee I Suensaaren kaupunginosan korttelissa 12 tontilla 1. Rakennus sijaitsee Tornion kaupungin ydinkeskustassa, ruutukaava-alueella Hallituskadun, Keskikadun ja Lukiokadun välissä.

Kaavamuutosalueella sijaitsevat muut rakennuksen ovat raatihuone piharakennuksineen, Säipän talo ja As Oy Tornion Hallituskatu 11 (ns. Pohjolantalo) korttelin koillisosassa Laivurinkadun varrella. Korttelin keskiosa rakennusten välissä on puistomainen.

Rakennuksen vuonna 1914 valmistuneen ensimmäisen osan on suunnitellut ?. Viimeisen suurimman laajennuksen on suunnitellut Onni Ermala vuonna 1955.

Rakennus on rakennettu alun perin venäläiseksi kasarmiksi ja toimi alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan vain vuoteen 1917 asti. Suomen itsenäistymisen jälkeen rakennus oli jokin aikaa Tornion suojeluskunnan käytössä. Vuonna 1922 rakennukseen sijoitettiin Tornion keskikoulu.

Rakennus on sen jälkeen ollut yhtäjaksoisesti koulukäytössä vuoteen 2015 asti, luukuun ottamatta toisen maailmansodan aikaa, jolloin rakennus otettiin sotasairaalan käyttöön. Koulurakennuksen pinta-ala on ?m² (kokonaiskerrosala m²), josta tilaa on ?m². Rakennuksen tilavuus on m³.

Kuva 1: Kasarmi- ja koulurakennus Tornion kaupungin opaskartalla.¹

Tutkimusaineisto

Lähdeaineistona ovat olleet rakennusta koskevat asiakirjat ja piirustusaineisto muun muassa Rakennushallituksen ja Oulun läänin rakennustoimiston arkistoissa (Kansallisarkisto), Tornion kaupungin Teknisten palveluiden arkistossa ja Kaupunginarkistossa sekä valokuvat Tornionlaakson maakuntamuseon arkistossa. Kaupungin Tilakeskuksen arkistoista on löytynyt melko hyvin tutkimuksen kohteena olevaa rakennusta koskevaa piirustusmateriaalia ja muita asiakirjoja 1950-luvulta 2000-luvulle. Aineistoa on täydennetty muun muassa Tornion kaupungin

¹ <https://www.infogis.fi/tornio/> (23.7.2018)

Kaavoituksen ja mittauksen kartta- ja kaavamateriaalilla. Valitettavasti selvityksessä käytetyistä arkistoista ei löytynyt rakennuksen ensimmäisen vaiheen alkuperäispiirustuksia 1910-luvulta.

Tutkimuskirjallisuutena on käytetty muun muassa *Tornion historia* – kirjasarjaa, *Tornion yhteislyseon lukio. Historia ja matrikkeli 1884-1984* sekä Tornion kulttuuriympäristöohjelmaa *Joen ja meren rajakaupunki*. Kirjallisuuden lisäksi on hyödynnetty internetistä sähköisiä lähteitä ja elektronista tutkimusaineistoa.

II Kartta- ja kaavahistoria

Joenpohjasta hallinnolliseksi keskukseksi

Tutkimuksen kohteena oleva rakennus sijaitsee lähellä Suensaaren eteläkärkeä ensimmäisessä kaupunginosassa. Alue on ollut rakentamatonta alavaa maata aina 1600-luvun lopulle asti. Vasta vuoden 1697 kaupunkimittauksen mukaan rakennettu kaupunkialue ulottui TYLLin tontille ja vielä 1750-luvulla kaupungin tulliaita kulki keskeltä korttelia.²

Kuva 2: Hackzellin kaupunkimittauskartta 1750.
Tornionlaakson maakuntamuseo (TLMM)

² ks. Mökkönen 2001. Liitteet 2.4 ja 2.5.

Vanhojen karttojen mukaan ensimmäisen kaupunginosan nykyinen kortteli 12 on kokonaisuudessaan rakennettua aluetta 1700-luvun loppuun mennessä. Tontit olivat tuolloin TYLL: 9 ja 10, Säipän talo 15, Raatihuone 16 ja Pohjolantalo 22. Tontin 9 omisti kauppias Petter Enberg, tontin 10 käsityöläinen (karstantekijä) Johan Westling, tontin 15 kamreeri Abraham Fought, tontin 16 kupariseppä Carl Enbom ja tontin 22 laamanni ja pormestari Olof Ramèn.

Kuva 3: Ote Merckellin kartasta vuodelta 1782. (TLMM)

Kuva 4: Gyldeninsplanin asemakaavakartta vuodelta 1839. (TLMM)

1800-luvun alkuun mennessä Suensaaren eteläkärki on vakiintunut osaksi kaupunkirakennetta. Tullisilta, Pakkahuone ja suurin osa porvareiden varastoaitoista siirrettiin jo edellisellä vuosisadalla Kaupunginlahden rannalta eteläkärkeen joen puolelle. Vuoden 1839 kaavakartassa tontit olivat TYLL: ensimmäisen kaupunginosan tontit 14 ja 15, Säipän talo tontti 24 ja Raatihuone 25. Pohjolan talon paikka sijaitsi toisen kaupunginosan tontilla 1. Tontille 15 Hallituskadun (Öster Lång Gatan) ja Keskikadun (Mellan Lång Gatan) kulmaan on merkitty kreikkalainen kirkko. Kasakkakasarmi on Hallituskadun ja Jääkärikadun (Rantakatu/Strand Gatan) kulmauksessa I kaupunginosan tontilla 2. Karttaan on erikseen piirretty vain julkiset rakennukset.

Kuva 5: Ote Bodinin kartasta vuodelta 1851. (TLMM)

1800-luvun puolivälin Bodinin kaupunkimittauskarttaan on myös merkitty kasakkakasarmi "Kassern" nykyisten Hallituskadun (Öster Lång Gatan) ja Jääkärinkadun (Strand Gatan) kulmaukseen sekä "Rysk Kyrka" Hallituskadun ja Keskikadun (Mellan Gatan) kulmaukseen. Kasakkakasarmi purettiin Krimin sodan alettua, mutta rakennettiin uudelleen samalle paikalle 1850-luvun lopulla. Tonttinumerot olivat tuolloin samat kuin Gyldenin kaavakartassa. Mittauskarttaan on merkitty myös tontinomistajat. Tontit 14-15 omisti kauppias Tšetšulin, tontin 24 paikallismajuri Kotoff, tontin 25 kultaseppä Sandström ja II kaupunginosan tontin 1 raatimies Taucher. Ortodoksikirkon tontille ei ole muita rakennuksia merkitty ja sen eteläpuoleisella tontilla 14 on tavanomainen torniolainen neljältä sivulta rajattu umpipiha.

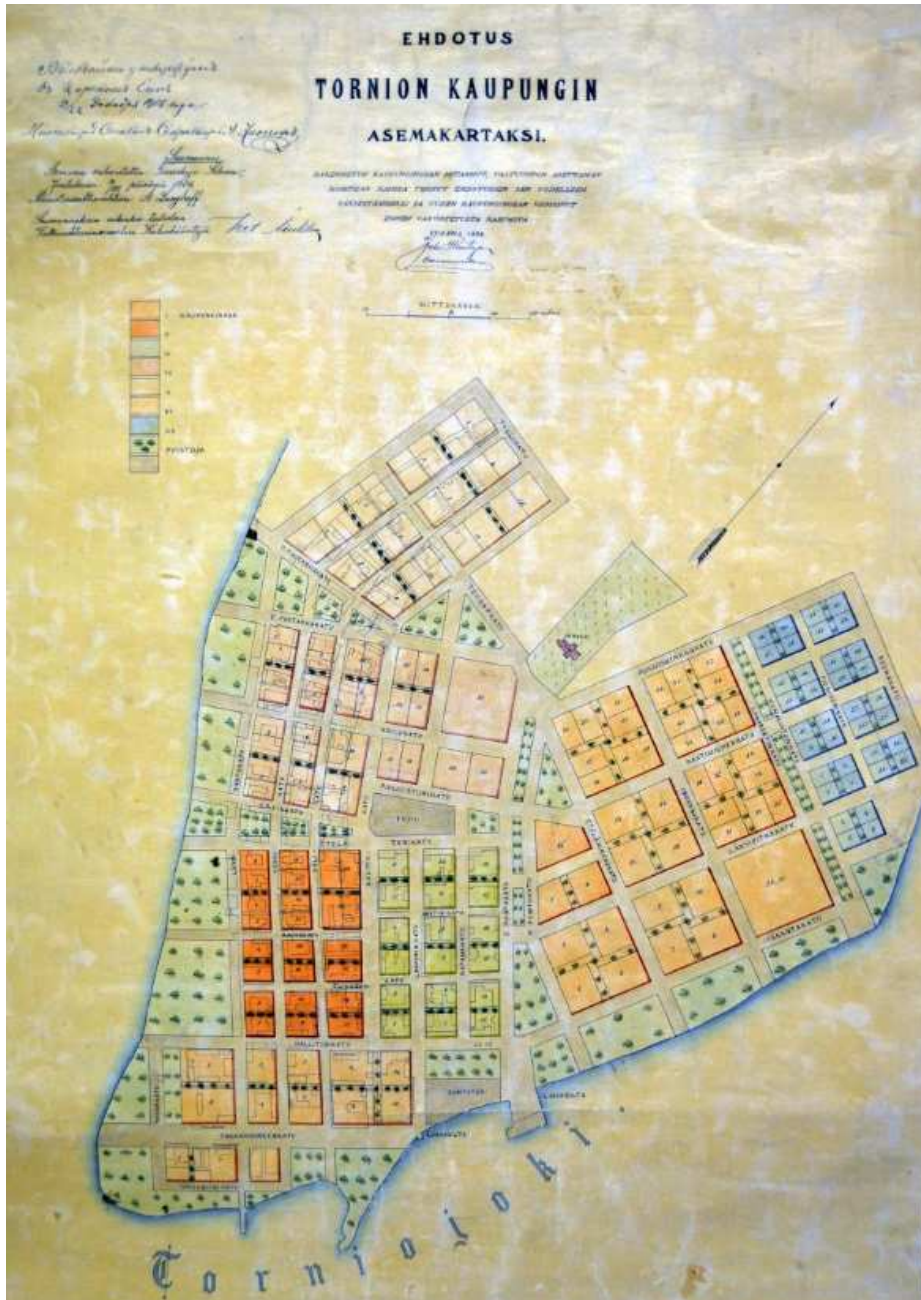
1800-luvun lopulla kaupungin hallinnollinen painopiste siirtyi lopullisesti saaren eteläkärkeen. Ensin varakkaimmat porvarit olivat rakentaneet talonsa lähemmäs tullisiltaa ja Pakkahuonetta ja lopulta Raatihuone siirrettiin vuonna 1875 nykyisen Hallituskadun varrelle.³

1890-luvulla maanmittari Juho Haataja laati uuden kaupunkimittauksen ja sen pohjalta asemakaavaehdotuksen, joka vahvistettiin vuonna 1906. Kaavaluonnoskartan pohjalle on merkitty olemassa olevat rakennukset ja niiden päälle suoristetut ja palokujin varustetut korttelit. Kaduilla on suomalaiset nimet ja tonttijako on uudistettu. TYLLin tontit ovat ensimmäisen kaupunginosan tontteja 7 ja 7^a. Raatihuoneen ja Säipän tontit on yhdistetty tontiksi 8 ja Pohjolan talon kohdan tontti on nro 9; kaikki ensimmäistä kaupunginosaa. Entinen kasakkakasarmi on poistettu käytössä ja rakennukseen on sijoitettu Tornion alkeiskoulu. Ortodoksikirkko on kaavassa merkinnällä "Kreik. Ven. kirkko".

Kuva 6: Ote Haatajan vuoden 1898 asemakaavaehdotuksesta. (TLMM)

³ Joen ja meren rajakaupunki 2012, s. 46-48.

Kuva 7: Vuonna 1906 vahvistettu asemakaava. (ToKM)

Vuonna 1906 hyväksytyssä asemakaavassa tonttijako on eri ja osa katujen nimistä poikkeaa vuonna 1898 laaditusta ehdotuksesta. Tutkimuksen kohteena olevan korttelin rakennuksista nimeltä on mainittu vain Raatihuone. TYLLin korttelin tontit ovat nro 6 ja 7 Säippä on tontilla 8, Raatihuone tontilla 9 ja niiden vieressä tontit 10 ja 11. Kaikki alueen tontit on erotettu toisistaan selkeillä palokujilla tai kaduilla.

Seuraava asemakaava laadittiin jo seuraavalla vuosikymmenellä. Tehtävän sai Oulun lääninarkkitehti Harald Andersin. Hänen laatimansa asemakaava hyväksyttiin Suomen itsenäistyttyä vuonna 1919. Tonttinumerot ja katujen nimet säilyivät samana kuin aiemmassa asemakaavassa. Julkisista rakennuksista ei ole erikseen nimetty kaavaan, vaikka esimerkiksi raatihuone ja ortodoksikirkko on osoitettu vanhoina julkisina rakennuksina. Tutkittavana olevan alueen tontit on osoitettu vanhoina tontteina.

Kuva 8: Ote Tornion asemakaavasta vuodelta 1919. (ToKM)

1900-luvun lopun asemakaavat

Sotien jälkeen Otto I. Meurman laati kaupungille asemakaavaluonnoksen, jota ei mahdollisesti virallisesti hyväksytty (kyseistä kaavaa ei löytynyt kaupungin kaavoitus- ja mittaus osaston arkistosta), vaan sen pohjalta tehtiin ilmeisesti pienempiä asemakaavan muutoksia. Seuraava aluetta Tornion kaupungin Kaavoitus- ja mittaus osaston arkistosta löytynyt asemakaava on laadittu Meurmanin luonnoksen pohjalta ja sen on ”täydentänyt” P.E. Koponen Tornion kaupungin rakennustoimistossa. Kaavamuuotos on hyväksytty vuonna 1949. Muutos ei koske TYLLin tonttia, vaan sen länsi- ja eteläpuolella olevia kortteleita sekä puisto- ja katualueita. Kaavaselostuksen mukaan kaavan päätavoite oli yhtenäistää korttelialueita ja suoristaa katuja. Kaavan pohjakartta on ilmeisen vanha, sillä siinä TYLLin rakennuksesta on osoitettu vain ensimmäinen vuonna 1914 valmistunut osa. Raatihuoneen ja Säipän talojen tonteilla on useita piharakennuksia ja tontille 10-11 on osoitettu myös useampi rakennus Hallituskadun puoleiseen päähän. Kortteli on osoitettu asemakaavassa asuin- ja liiketonteiksi. Entinen Pakkahuoneenkatu on nimetty Lukiokaduksi ja sitä on kavennettu.

Kuva 9: Asemakaavan muutos vuodelta 1949. (ToKM)

Ilmeisesti Tornion yhteislyseon tonttia koskeva asemakaavan muutos kuitenkin laadittiin jossain vaiheessa 1950-luvulla, sillä lyseon historiikin mukaan ehdasta tonttia laajennettiin Hallituskadun suuntaan ennen viimeisintä laajennusvaihetta. Kaavamuuotuksessa mahdollisesti vain muutettiin entisen ortodoksikirkon tontin käyttötarkoitus ja liitettiin se koulun tonttiin.⁴ Tontit yhdistettiin I kaupunginosan tonteiksi 6-7.

Seuraava tutkimuksen kohteena olevaa aluetta koskeva asemakaava arkistossa on vuodelta 1966 ja sen on laatinut arkkitehti Irma Mikkola. Asemakaavassa korttelin 4 tontit 6 ja 7 sekä korttelin 5-6 tontit 8, 9 ja 10-11 on yhdistetty yhtenäiseksi korttelialueeksi, ja Välikatu niiden välistä on poistettu. Kortteleiden rakennusoikeudeksi on osoitettu e=0,6 ja 40% kortteleiden pinta-alasta sai käyttää rakentamiseen. TYLLin tontit on osoitettu merkinnällä OY opetustoimintaa palvelevien rakennusten korttelialueeksi ja kerroskorkeudeksi III ja IV. Raatihuoneen ja Säipän tontit hallinto- ja virastorakennusten korttelialueeksi (YH) ja Pohjolan talon tontti yhdistettyjen liike- ja asuntokerrostalojen korttelialueeksi (ALK), jossa kerroskorkeuksiksi on osoitettu I, IV ja V. Tonteille 8 ja 9 ei ole osoitettu kerroskorkeutta. Entinen Välikatu tonttien välissä on osoitettu puistoalueeksi (P).

Kuva 10: Ote vuoden 1966 asemakaavasta. (ToKM)

⁴ Alamäki 1984, s. 40-41.

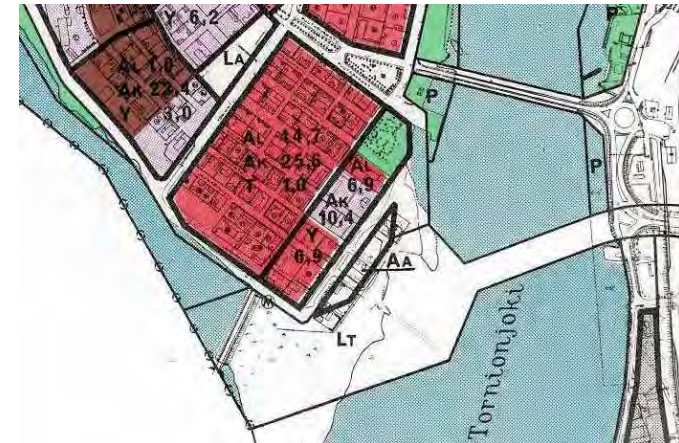
Vuonna 1979 laadittiin Hallituskadun ja Lukiokadun välisiä, ensimmäisen kaupunginosan kortteleita 2-6 koskeva asemakaava kaupungin omana työnä. Kaavan laatijana oli kaupunginarkkitehti Sinikka Ahava. Tämä 7.9.1979 vahvistettu asemakaava on edelleen voimassa tutkimuksen kohteena olevalla alueella. Kaavamuutoksessa korttelit 4 ja 5-6 yhdistettiin yhdeksi kortteliksi nro 12. TYLLin, raatihuoneen ja Säipän tonttien käyttötarkoitus yhtenäistettiin yleisten rakennusten korttelialueeksi (Y) ja puistoalue tonttien välistä poistettiin. Kaava on esitelty tarkemmin luvussa VIII.

Kuva 11: Ote vuoden 1979 asemakaavasta. (ToKM)

Yleiskaavat

Yleiskaavoja, jotka koskevat tutkimuksen kohteena olevaa aluetta on laadittu tähän mennessä kolme. Ensimmäisessä vuoden 1971 yleiskaavassa korttelit on osoitettu käyttötarkoituksensa mukaisesti Y: yleisten rakennusten ja laitosten alueeksi sekä Al: (asuntojen ja) liiketoiminnan alueeksi.

Kuva 12: Ote Tornion yleiskaava, Suunnittelukonsultit Oy 1971 (ToKM)

Kuva 13: Ote Tornion yleiskaava 2000, Tornion kaupunki 1988 (ToKM)

Vuonna 1988 laadittu Tornion yleiskaava 2000 oli edellistäkin suurpiirteisempi. Suensaaren eteläosa on osoitettu merkinnällä C keskustatoimintojen alueeksi ja tutkimuksen kohteena olevaan kortteliin on osoitettu suojelukohde SR-merkinnällä. Voimassa oleva yleiskaava on esitelty luvussa VIII.

Suuraavista ilmakuvista on mahdollista tarkastella kasarmi- ja koulurakennuksen ympäristön muutosta vuodesta 1966 lähtien.

Kuva 14: Ortoilmakuvaote vuodelta 1966 (ToKM)

Kuvat 15-16: Viistoilmakuvat 1975 (TLMM/Kainulainen)

Kuva 17: Ortoilmakuvaote vuodelta 1987 (ToKM)

Kuva 18: Ilmakuvaote vuodelta 2017 (ToKM)

III Korttelialue 1800-luvulla ja 1900-luvun vaihteessa

Ortodoksikirkko ja porvaristalot

Suomen sodan päätyttyä ja uuden valtakunnan rajan myötä Tornioon sijoitettiin noin 400-500 venäläistä sotilasta. Vuonna 1811 joukkojen määrää vähennettiin olennaisesti ja se vakiintui noin 30-50 mieheen. Aluksi upseerit ja sotilaat sijoitettiin kaupunkilaisten asuntoihin kaupunkilaisten kustannuksella. Vuonna 1820 keisari päätti, että varuskunnan kustannukset korvattaisiin valtion varoista ja samalla päätettiin hankkia omat tilat. Kasarmia varten ostettiin pormestari Cajanuksen tontti (nyk. Husan talo) missä kasakkakasarmi sijaitsi 1800-luvun lopulle asti. Varuskunta sijoitettiin ensin tontilla olleisiin vanhoihin rakennuksiin. Uusi kasarmirakennus valmistui vuonna 1852, mutta purettiin jo vuonna 1854, kun englantilaisten maihinnousu uhkasi. Rakennus pystytettiin uudelleen vuonna 1857.⁵

Keisari määräsi venäläisiä sotilaita ja harvalukuista venäläistä siviiliväestöä varten perustettavaksi kaupunkiin myös ortodoksisen kirkon. Kirkko toimi ensin vuokratiloissa. Kirkko sai omat tilat 1830-luvulla, jolloin tämän selvityksen kohteena olevalla ensimmäisen kaupunginosan tontilla 15 sijainnut, puinen asuinrakennus, muutettiin ortodoksiseksi sotilaskirkoksi. Viereiselle tontille nro 14 varustettiin tilat kirkon papille apulaisineen. Tontit omisti venäläissyntyisen porvarin leski P. G. Tšetšulina, joka myös kaupungissa oleskellessaan asui perheineen tontilla 14. Kirkkorakennusta laajennettiin 12 metrisellä kellotornilla vuonna 1844.⁶

Vuonna 1882 Tšetšulinin suku luovutti sekä tontin nro 15 että vanhan kirkkorakennuksen Venäjän sotalaitokselle. Uusi puurakenteinen kirkko valmistui vuosina 1884-86, vaikka siinä vaiheessa kaupungissa ei ollut edes venäläisiä joukkoja. Ristinmuotoinen ruskeaksi maalattu kirkkorakennus oli kooltaan noin 140m². Kirkon ympärillä oli puutarha, jota ympäröi aita.⁷ Kirkko paloi osittain vuonna 1911 ja jäi tyhjilleen vuonna 1912.⁸

Kuva 19: Uusittu ortodoksikirkko ja Tšetšulinin/Patalan talo 1800-l lopulla.
(Tornionlaakson maakuntamuseo, TLMM)

Ortodoksikirkon lisäksi selvityksen kohteena olevilla tonteilla sijaitsi 1800-luvulla kauppiaiden ja käsityöläisten asuin-, talous- ja kaupparakennuksia. Tšetšulinin olivat myyneet jo 1870-luvun alussa kirkon vieressä olleen tontin nro 14 Juuso Patalalle, joka myi sen Venäjän sotalaitokselle vuonna 1900 ja sitä myötä koko kortteli tuli Tornion komendanttihallinnon käyttöön. 1800-luvun loppupuolella tontilla 14 toimi mm. Tornion postikonttori.⁹ Seuraavalla sivulla oleva asemapiirros kyseisistä tonteista on laadittu joko 1900 tai mahdollisesti 1910-luvun alussa, jolloin uuden kasarmin suunnitteleminen alkoi. Päiväämätön piirustus liittyy venäjänkielisiin asiakirjoihin, joiden aiheena on talon rakentaminen Tornioon komentajalle ja hänen komennuskunnalleen sekä kirkon papistolle.¹⁰

⁵ Teerijoki 2007, s. 24-28, 50-53.

⁶ Tasihiin 1982. s. 159-161.

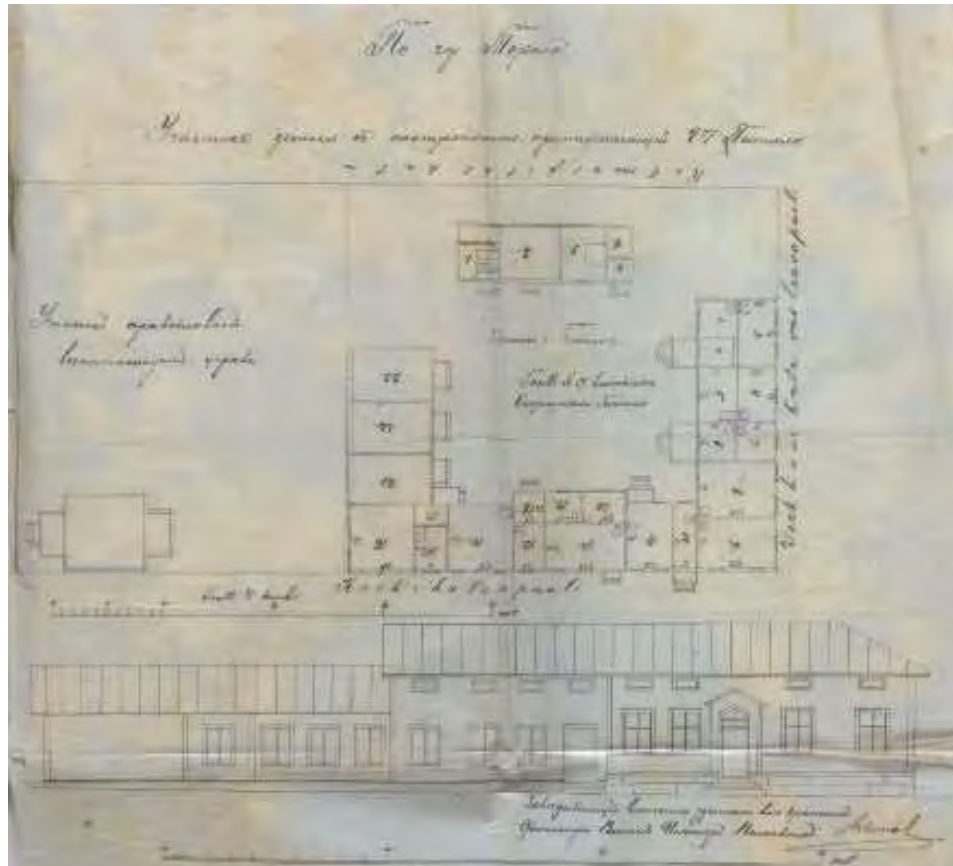
⁷ Tasihiin 1982. s. 167-169; *Joen ja meren rajakaupunki*, s. 140.

⁸ Tasihiin 1982. s. 170-172.

⁹ Teerijoki 2007, s. 56; Tasihiin 1982. s. 170-172.

¹⁰ Tontit 14-15 mahd. 1910-luvun alussa (Sotilasinsinöörihallinto, nro 16585, KA)

Kuva 20: Tontit 14–15 mahd. 1910-luvun alussa. Sotilasinsinöörihallinto, nro 16585 (Kansallisarkisto, KA)

Raatihuoneen tontti oli jonkin aikaa asumattomana. Ja 1860-luvulla siinä sijaitsi Oulun lääninarkkitehti L. I. Lindqvistin suunnittelema apteekkari Hougbergin talo, jonka kaupunki osti 1870. Rakennus muutettiin raatihuoneeksi vuosina 1875-76 lääninarkkitehti F. W. Lüchow'n suunnitelmien mukaan.¹¹

¹¹ Joen ja meren rajakaupunki, s. 73.

Kuva 21: Ortodoksikirkko ja raatihuone, oikealla korotettu Patalan talo (TLMM)

Säipän talon tontti oli 1860-luvulla pormestari Cedermanin omistuksessa; hän siirsi tontilla olleen pienemmän asuinrakennuksen keskelle tonttia ja laajensi sitä nykyisen kokoiseksi. Kiinteistön osti 1870-luvulla Rönttän sahan toimitusjohtaja kapteeni Berg, joka rakennutti tontille pitkän ulkorakennuksen. Rakennus liittyy myös Tornion kouluhistoriaan, sillä 1890-luvulla tontin osti keskikoulun rehtori J. U. Nordberg. Vuonna 1920 kiinteistön osti kauppias K. J. Säippä, jonka mukaan rakennus on saanut nimensä.¹² Nykyisen Pohjolan talon tontin Hallituskadun puoleisessa päässä sijaitsi kauppias Portinin talo ja joenpuoleinen pää oli ryytimaana. Asuinrakennus sijaitsi keskellä tonttia ryytimaan laidalla ja Hallituskadun puoleisessa päässä olivat kauppa- ja varastotilat.¹³ (Ks. esim. kuvat 3 ja 5, sivuilla 3-4.)

¹² Teerijoki 2007, s. 284-288; Joen ja meren rajakaupunki, s. 73-74.

¹³ Teerijoki 2007, s. 286-288.

Kasarmien rakentaminen

1880-luvulle tultaessa Tornion merkitys varuskuntakaupunkina oli muuttunut ja entinen kasakkakasarmi Rantakadun varrelta (nyk. Husan talo) myytiin tontteineen, ensin asuinkäyttöön ja 1900-luvun alussa päärakennukseen sijoitettiin keskikoulu.¹⁴ Venäläiset joukot operoivat Tornioon Oulusta käsin ja viimeinen venäläinen sotilasviranomainen poistui kaupungista vuonna 1912. Maailmanpoliittinen tilanne muuttui kuitenkin nopeasti ja venäläiset sotilaat ja santarmit palasivat Tornioon ensimmäisen maailmansodan kynnyksellä. Kirkko kunnostettiin ja tontille 14 puisen porvaristalon tilalle rakennettiin punatiilinen kasarmirakennus.

1910-luvulla Venäjä aloitti koko keisarikuntaa ja myös Suomea koskevan sotilasrakennushankkeen, joka käsitti sekä varuskuntia että linnoituksia. Joukkoja keskitettiin erityisesti eteläiseen Suomeen. Tavoitteena oli torjua mairinnousyrityksiä ja turvata rautatieyhteyksiä. Hankkeen tuloksena Suomeen valmistui kymmenkunta ns. punatiilikasarmia sekä meri- ja maalinnoitusketju. Katseet käännettiin uudelleen myös Tornioon, joka oli tärkeä rajanylityspaikka ja myös rautatien päätepiste. 1910-luvun kasarmien suunnittelussa noudatettiin yhtenäisiä venäläisiä arkkitehtuuriperiaatteita ja rakentamisessa käytettiin paljon Venäjän sotaministeriön tyyppipiirustuksia, mahdollisesti myös Torniossa. Rakennuksen alkuperäinen ulkoasu oli hyvin samankaltainen kuin esimerkiksi Hämeenlinnan, Kouvolan ja Riihimäen kasarmialueiden saman ikäisissä rakennuksissa.¹⁵

Tiettävästi kasarmirakennus talleineen valmistui vuonna 1914. Venäläisiä sotilaita saapui koko maailmansodan ajan, syksyyn 1917 asti lisää kaupunkiin. Muun muassa vuonna 1916 kasarmille oli sijoitettu 120 sotamiestä ja 60 hevosta. Rakennukseen sisustettiin huoneita kaupungin kustannuksella sitä mukaa kuin sotilaita saapui. Tämän lisäksi upseereja ja muuta henkilökuntaa oli sijoitettu eri puolille kaupunkia.¹⁶

¹⁴ Teerijoki 2007, s. 53-55.

¹⁵ www.rky.fi (Hämeenlinnan, Kouvolan ja Riihimäen kasarmialueet, luettu 2.8.2018)

¹⁶ Teerijoki 2007, s. 528-529.

IV Kasarmista koulurakennukseksi

Kasarmirakennukset venäläisten jälkeen

Suomen itsenäistyttyä ja venäläisten joukkojen antauduttua Torniossa helmikuussa 1918 kortteli ja sen rakennukset siirtyivät Suomen valtion omistukseen. Tiilinen kasarmi oli ensin venäläisten vankien majoituspaikkana ja sitten suojeluskunnan käytössä pari vuotta. Rakennus osoitettiin valtion ylläpitämän keskikoulun käyttöön ja muutettiin koulurakennukseksi vuosina 1921-22.¹⁷ Vuonna 1925 entisen sotilaskirkon ja sen tontin (nro 15) omistusoikeus siirrettiin Tornion kaupungille, sillä ehdolla, että rakennus kunnostettaisiin Peräpohjolan ja Lapin kotiseutuyhdistykselle museotiloiksi. Museo avattiin muutostöiden jälkeen entisessä kirkkorakennuksessa vuonna 1929. Rakennus siirrettiin nykyiselle paikalleen Aittakentälle vuonna 1956 koulurakennuksen laajennusosan tieltä.¹⁸

Kuva 22: Vangittuja venäläissotilaita kasarmien pihalla 1918. (TLMM)

¹⁷ Teerijoki 2007, s. 566; Alamäki, 1984, s. 23-24

¹⁸ Tasihiin 1982. s. 174-175; Teerijoki 2007, s. 55-57.

Kuva 23: Suojeluskuntalaisia yhteiskuvassa, taustalla kasarmi. (TLMM)

Kuva 24: Suojeluskuntalaisia ruokailemassa. (TLMM)

Tutkimuksen kohteena oleva entinen kasarmi- ja koulurakennus on rakennettu viidessä eri vaiheessa. Rakennuksen ensimmäinen osa on tiettävästi valmistunut vuoden 1914 tienoilla. Arkistoista ei tämän rakennusvaiheen suunnitelmia kuitenkaan löytynyt. Mahdollisesti suunnittelussa on käytetty Venäjän sotaministeriön tyyppipiirustuksia.

Elokuussa 1918 arkkitehti Karl Sandelin suoritti katselmuksen Tornion kasarmilla Sotasaaliintalletus-Keskusosaston Oulun piirin rakennusosaston nimissä. Katselmusasiakirjoissa todetaan Venäjän valtiolta takavarikoidun kiinteistön pinta-alan olevan 4022,62m² ja alueella sijaitsevan seitsemän rakennusta, joihin tosin on luettu mukaan likakaivo. Rakennukset ovat 1. Miehistön kasarmi ja ruokasali, 2. Upseerien asunto ja kanslia, 3. Talli 72 hevoselle, 4. Varastovaja, 5. Sauna ja pesutupa, 6. Kreikkalaiskatolinen kasarmikirkko ja 7. Likakaivo (rakennukset numeroitu seur. sivun asemapiirroksessa). Rakennuksista ainoastaan kasarmi oli kaksikerroksinen ja muut rakennukset olivat yksikerroksisia. Kasarmi ja talli oli mainittu kivistä rakennuksiksi ja muut rakennukset olivat puuta. Likakaivo oli sementtiä ja puuta. Katselmuksessa kasarmirakennus, talli ja kirkko todetaan verrattain hyväkuntoisiksi ja muut rakennukset melko huonokuntoisiksi.¹⁹ Puinen asuinrakennus oli mahdollisesti osa tontilla jo aiemmin sijainnutta asuinrakennusta, joka oli otettu kasarmin käyttöön (ks. sivut 10-11). Mahdollisesti myös sauna-pesutuparakennus tai osa siitä kuten kirkkokin olivat tontilla jo ennen tiilikasarmien rakentamista.

Varsinainen kasarmirakennus oli kaksikerroksinen ja kooltaan 453,69m² ja talli 669,25m². Puinen asuinrakennus oli kooltaan 187,41m², varasto 39,05m², sauna ja pesutupa 70,72m² ja kirkko 138,75m². Kasarmirakennuksen alakerrassa sijaitsivat leivintupa, ruokasali, arestihuone, varastohuoneita ja makki. Yläkerrassa olivat miehistön asuntosalit, makki ja varastohuone. Puisessa asuinrakennuksessa oli neljä majoitushuonetta, kaksi keittiötä ja kaksi eteistä sekä kaksi kansliahuonetta ja varastotiloja. Saunarakennus oli rakennettu pyöreistä hirsistä ja varasto osittain hirsistä ja laudasta, kirkko kaksinkertaisesta laudasta.²⁰

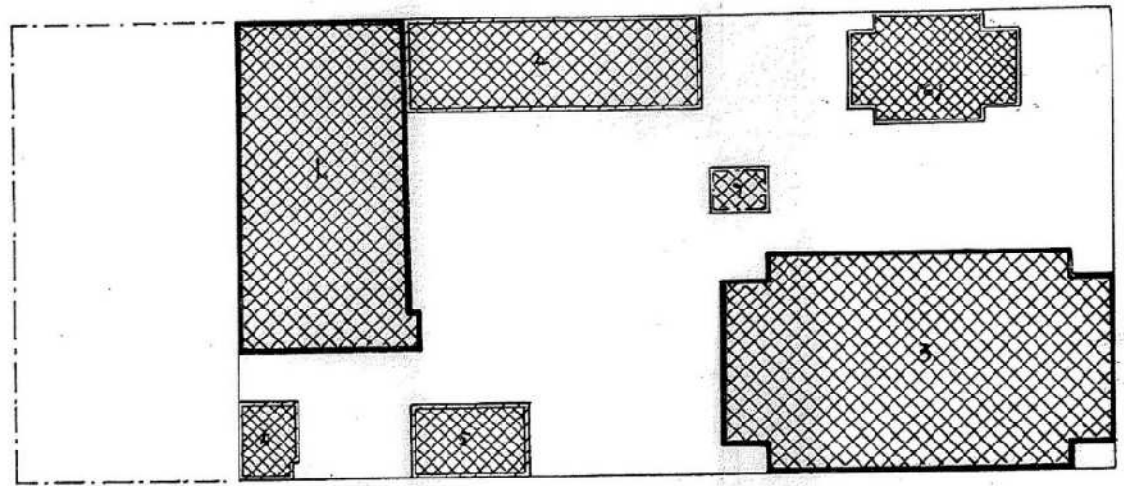
¹⁹ Rakennuslomake liitteineen 20.8.1918, RakH I, HI 3a:12, Kansallisarkisto (KA).

²⁰ Ibid.

LIITE A.

TORNION KASARMI ALUE

1:500

PINTA-ALA = 4022.62 m²

20/20

Suomen
Terveystieteiden
keskus
Armas Clarius

RakH I 413/12 Tornio 7

Rest Sandelin

Kuva 25: Asemapiirros 1918 RakH I (KA)

Pedagogiosta keskikouluksi – oppikoulutoiminta Torniossa

Selvityksen kohteena olevassa rakennuksessa noin 95 vuotta toiminut oppikoulu, ensin keskikouluna ja sittemmin yhteislyseona, peruskoulu-uudistuksen myötä yläasteena ja lukiona, oli jatkumoa vuonna 1630 perustetulle Tornion pedagogiolle. Pedagogio oli kaupungin porvariston pojille tarkoitettu alkeiskoulu, joka toimi vuodesta 1843 lähtien ala-alkeiskoulun nimellä. Neljä vuotta kestäneestä ala-alkeiskoulusta siirryttiin triviaalikouluun tai jopa suoraan yliopistoon. Kansakoulun tulon myötä pedagogion suosio väheni Torniossa ja se lakkautettiin vuonna 1876. Koulujärjestelmää uudistettiin 1840- ja 1880-luvuilla ja yliopistoon valmistavista, ylempää koulusivistystä antavista ja jatko-opintoihin tähtäävistä kouluista tuli oppikouluja²¹.

Torniossa alkeiskoulu-oppikoulu aloitti toimintansa vuonna 1884. Vuonna 1914 alkeiskoulujen nimet muutettiin keskikouluiksi.²² Alkeiskoulu toimi ensin Keskikadun varrella Jaukkurin talossa ja sitten nykyisessä Husan talon korttelissa ja myöhemmin Puutarhakadun varrella Ekmanin talossa. Koulutoimintaa häytti koko ajan tilojen pienuus ja huonokuntoisuus, vaikka omaa koulutaloa ei ollut oppilaita tuli koko ajan lisää ja koulun luokka-asteita lisättiin.²³

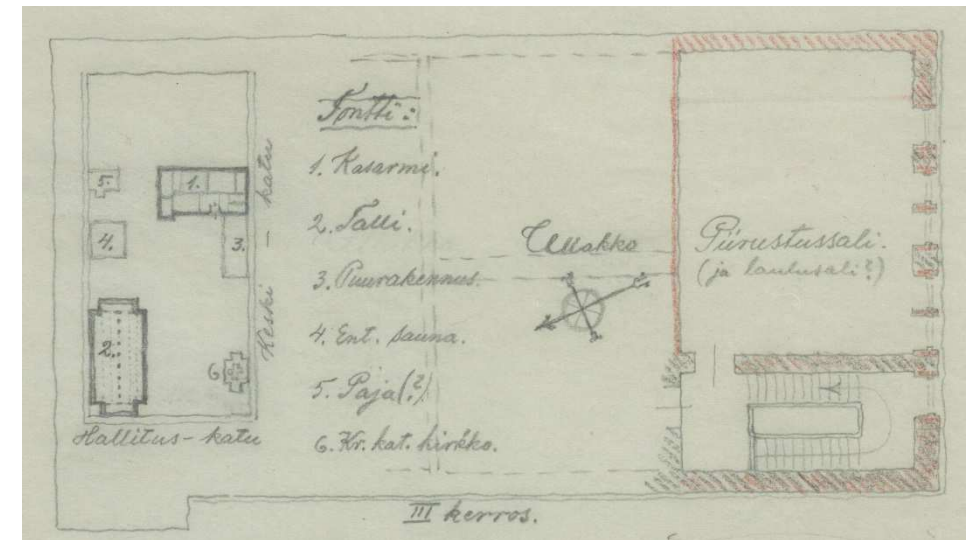
Kasarmien luovuttaminen kouluksi

Aloite entisen kasarmien luovuttamisesta keskikoulun käyttöön tuli Torniossa, kun koulun rehtori Perälä laati esityksen kouluhallitukselle vuonna 1919. Perälä vetosi esityksessään keskikoulun vuokratiloissa tehtyyn tarkastukseen, jossa tilat oli jälleen kerran todettu liian ahtaiksi ja huonokuntoisiksi. Kasarmien ottamista koulukäyttöön hän perusteli sillä, että näin välttyttäisiin uuden kalliin koulutalon rakentamiselta. Kasarmi tontteineen mahdollistaisi tulevaisuudessa myös jatkoluokkien sijoittamisen samalle tontille. Myös Oulun läänin rakennuskonttori oli puoltanut asiaa.²⁴

Kouluhallituksen tarkastaja, arkkitehti Toivo Salervo kävi tutustumassa entiseen kasarmiin ja laati alustavat muutossuunnitelmat jo

vuodenvaihteessa 1920. Eduskunnan päätös koulutalon luovuttamisesta keskikoulun käyttöön saatiin talvella 1920-21. Ensivaiheessa katsottiin tiilikasarmien ja siihen liittyvän puisen asuinrakennuksen riittävän koulun tarpeisiin. Eduskunta myönsi 145 000 markkaa sisustus- ja muutostöitä varten.²⁵

Salervo laati kaksi vaihtoehtoista luonnosta kasarmien muuttamiseksi. Toisen viisiluokkaista keskikoulua varten ja toisen kahdeksan luokkaista. Viisiluokkainen vaihtoehto oli sijoitettu kokonaisuudessaan vanhaan kasarmiin; kahdeksanluokkaisessa vaihtoehdossa oli esitetty rakennuksen laajennusmahdollisuus. Viisiluokkaisen vaihtoehdon pohjapiirrosten luonnoksessa on esitetty myös tontin asemapiirros sekä kolmannen kerroksen vinttihuone, joka sijaitsi Keskikadun puoleisessa päässä. Luonnokset seuraavalla sivulla. Varsinaiset muutossuunnitelmat annettiin Oulun lääninrakennuskonttorin laadittaviksi.

Kuva 26: Asemapiirros ja III krs, T. Salervo 1920. Ote, VN kd 10/315 (KA)

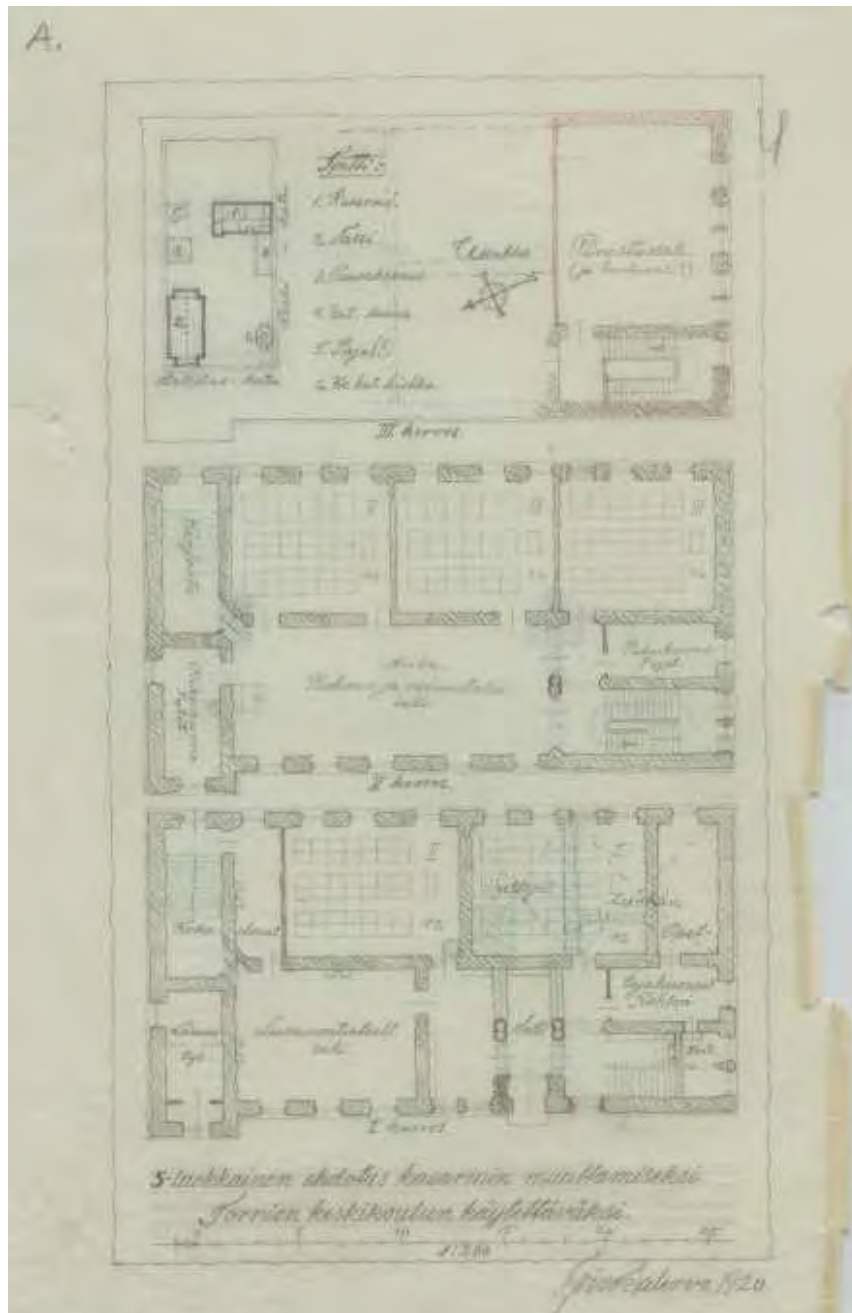
²¹ <http://wiki.narc.fi/portti/index.php/Koulut> (Viitattu 18.7.2018).

²² *Joen ja meren rajakaupunki*, s. 145; Alamäki 1984, s. 13, 22.

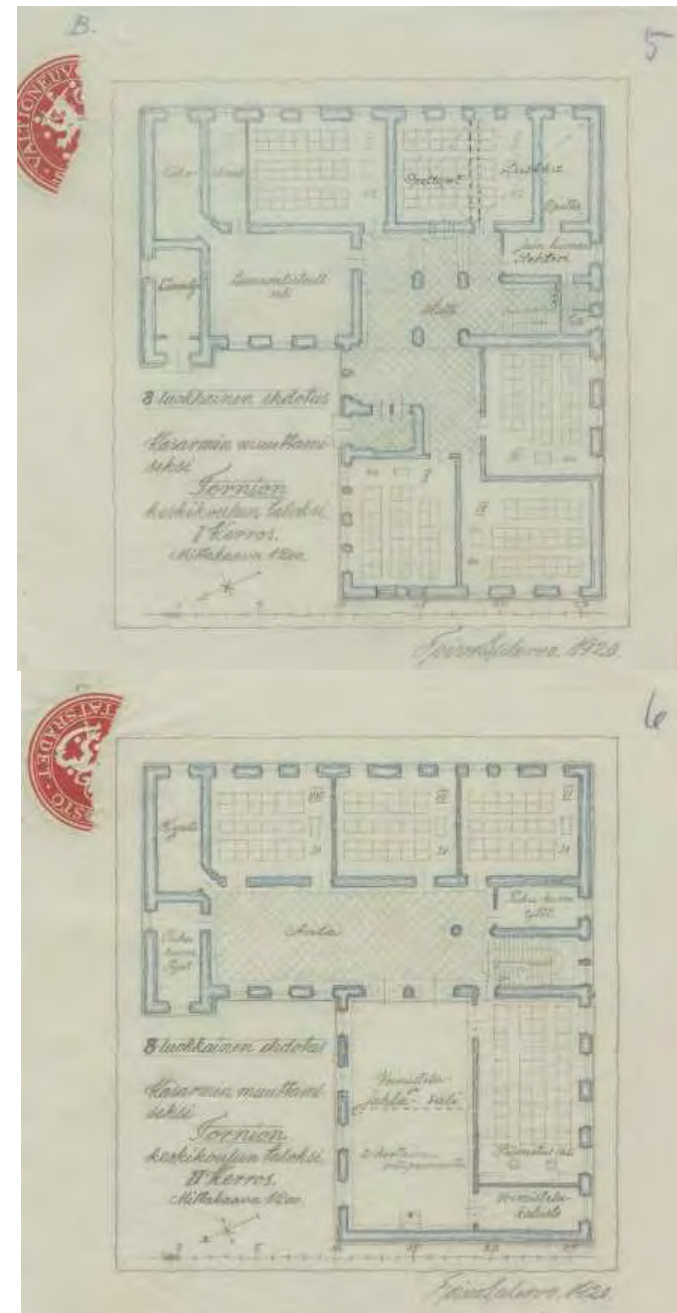
²³ Alamäki 1984, s. 20-24; Teerijoki 2007, s. 397-399.

²⁴ Alamäki 1984, s. 23.

²⁵ Alamäki 1984, s. 23-24.

Kuva 27: 5-luokkainen ehdotus, Salervo 1920. Ote, VN kd 10/315 (KA)

Kuvat 28-29: 8-luokkainen ehdotus, Salervo 1920. Ote, VN kd 10/315 (KA)

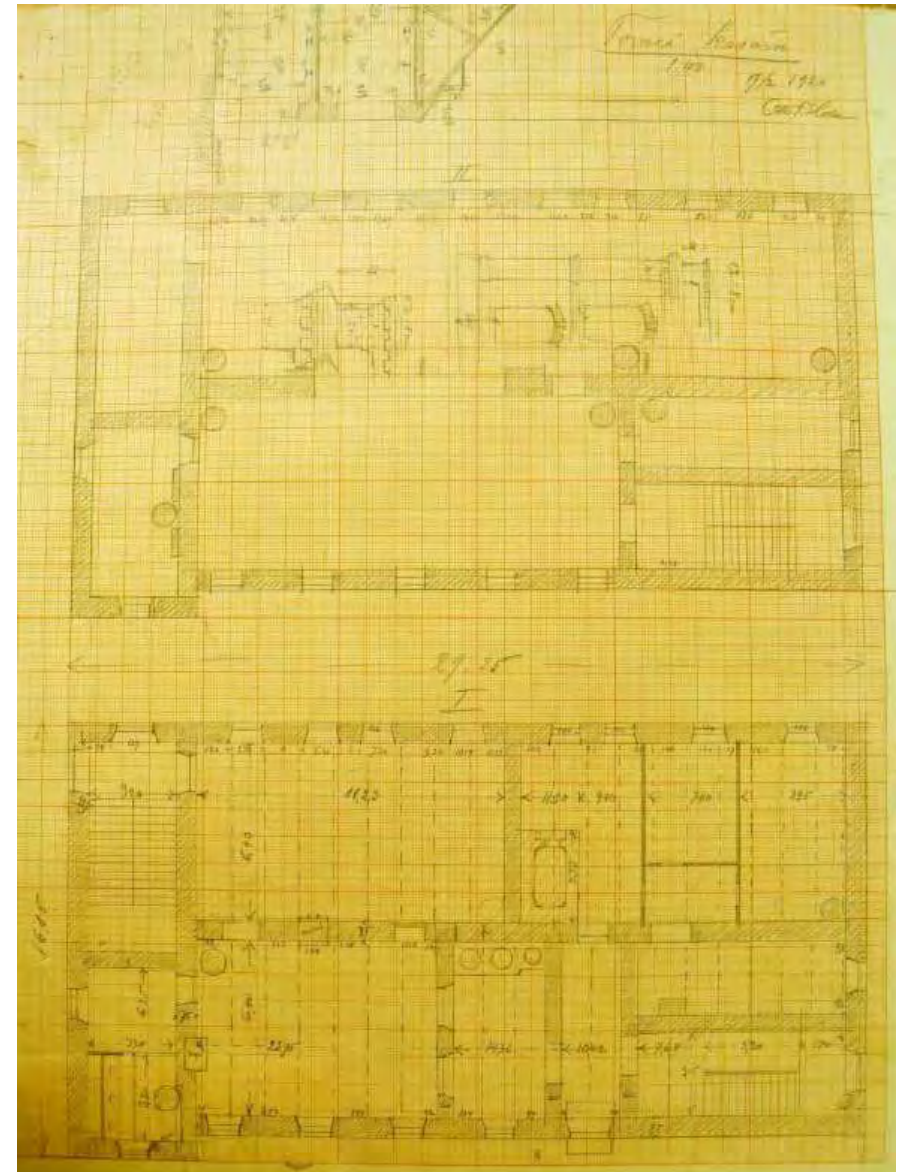
Rakennuksen muuttaminen kouluksi

Asia eteni varsin joutuisasti ainakin Oulun lääninrakennuskonttorin taholta. Varsinaiset muutossuunnitelmat laati lääninarkkitehti Otto F. Holm jo maaliskuussa 1920. Oulun lääninrakennuskonttorin arkistossa olleisiin piirustuksiin on Holmin allekirjoituksen lisäksi merkitty piirtäjäksi Kaarlo Pesonen, joka oli tuolloin Oulun läänin rakennuskonttorissa apulaisrakennusmestarina²⁶. Holm kävi itse helmikuussa 1920 tutkimassa ja mittaamassa rakennukset. Muutossuunnitelmat (kuvat ?-?) noudattivat melko pitkälle Salervon viisiluokkaista ehdotusta kolmannen kerroksen piirustus- ja laulusalia myöten.

Syyskuussa 1921 eversti (sotaväen rak.int.) Brander Yleisten rakennusten ylihallituksesta ja prokuristi Boström Sotasaalis-keskusosastosta suorittivat uuden katselmuksen koulukäyttöön luovuttamista varten. Katselmuksen selostus on joiltain osin hieman tarkempi kuin aikaisempi. Kasarmirakennuksen todettiin olevan asuttavassa kunnossa. Alakerrassa sijaitsi 7 huonetta, joissa oli 10 tulisijaa sekä tulisijalla varustettu halli, yläkerrassa oli niin ikään 7 huonetta, joissa 8 tulisijaa. Katselmuksessa todettiin, että rakennusta oli jo laajennettu Oulun läänin rakennuskonttorin valvonnassa rakentamalla yksi iso huone vinttikerrokseen. Puisessa asuinrakennuksessa oli 9 huonetta ja kaksi keittiötä, joista kaikissa oli tulisija sekä kaksi eteistä. Rakennuksen yhteydessä oli kellari.²⁷

Eli Holmin laatimien muutossuunnitelmien mukaiset työt oli jo tehty, ennen kuin virallinen luovuttaminen keskikoulun käyttöön oli tapahtunut. Puinen asuinrakennus oli vielä melko huonossa kunnossa, joten tilojen muutos- ja korjaustyöt jatkuivat mahdollisesti vielä seuraavalle vuodelle, sillä keskikoulu aloitti toimintansa entisellä kasarmilla vasta syyslukukauden 1922 alussa.²⁸

Arkkitehti Holmin käsialaa olivat rakennuksen tiiliset päätykolmiot koristeineen. Alkuperäisessä kasarmissa oli aumakatto. Holm suunnitteli myös ikkunoihin tiiliset koristeaiheet, joita ei kuitenkaan toteutettu. Hän luonnosteli myös puisen asuinrakennukseen joitakin muutoksia.

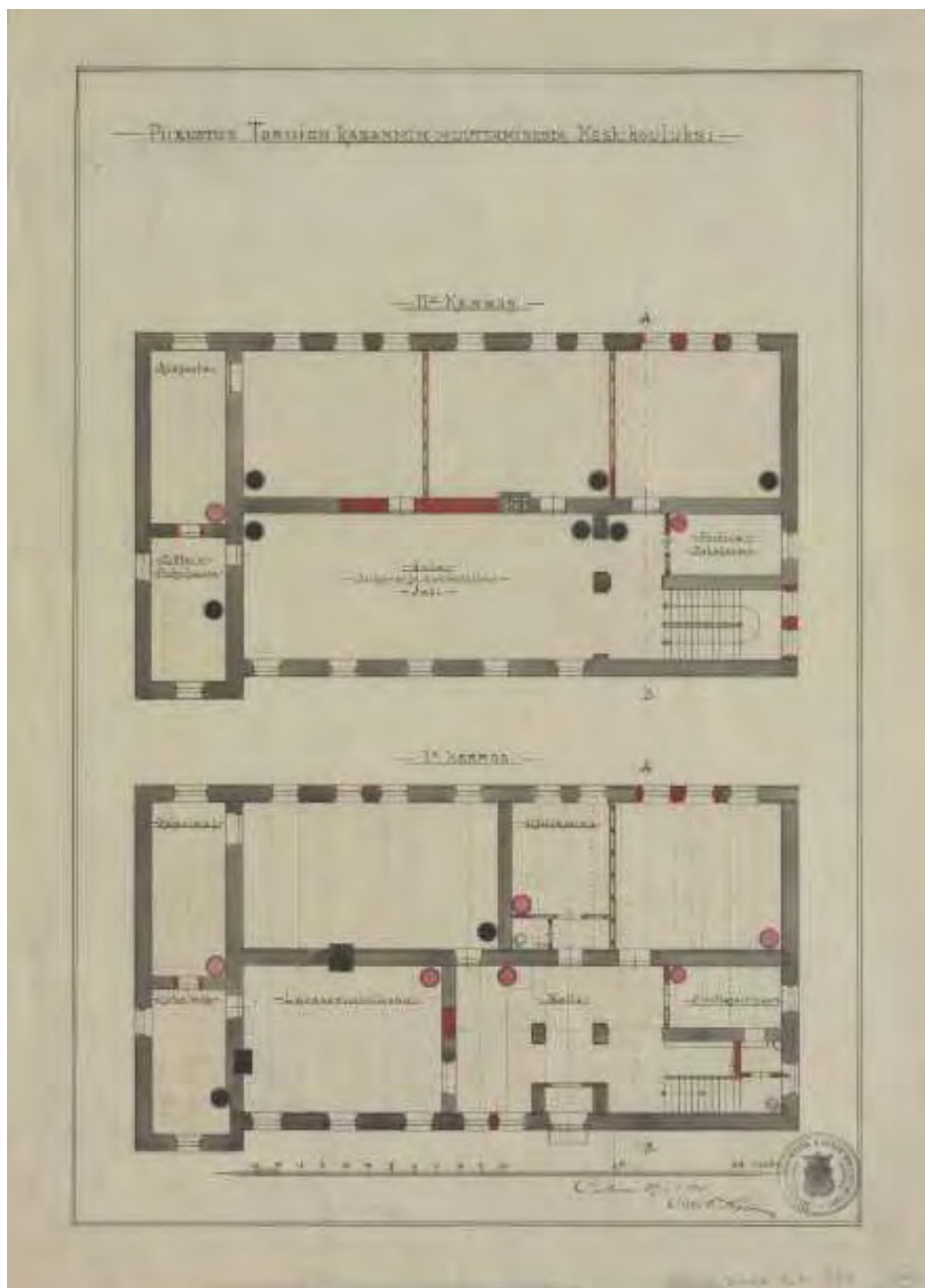

Kuva 30: Mittauspiirros kasarmin I ja II krs, Otto F. Holm 17.2.1920. OIRak 55:1 (Kansallisarkisto Oulu, OMA)

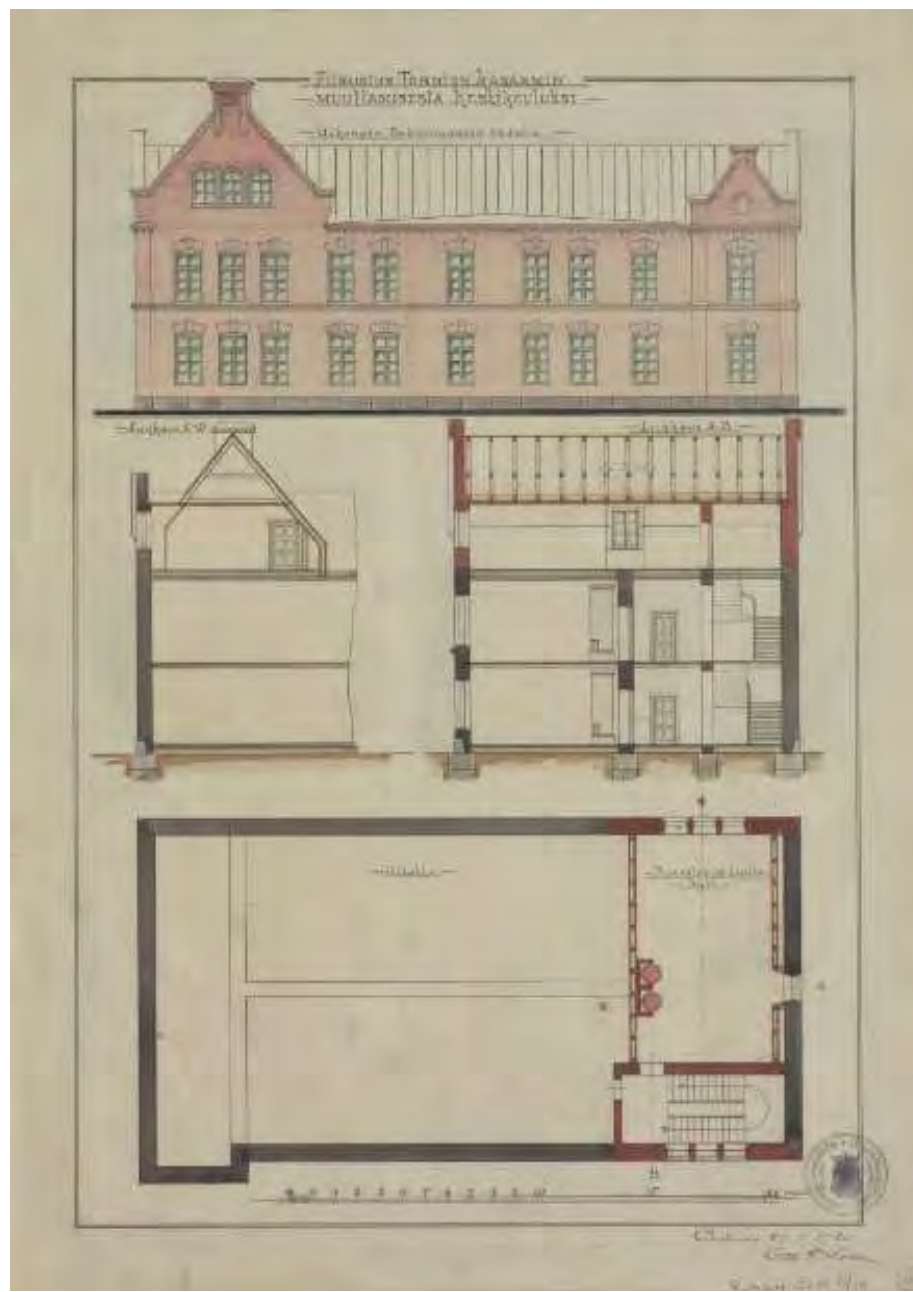
²⁶ Puranen 1967, s. 490.

²⁷ Katselmuskirja 19.9.1921. RakH I, HI 3a:12 (KA).

²⁸ Alamäki 1984, s. 24; Teerijoki 2010, s. 121-122; Katselmuskirja 19.9.1921. RakH I, HI 3a:12 (KA).

Kuva 31: Kasarmin muuttaminen keskikouluksi, Otto F. Holm 29.3.1920. RakH II Idb./1-2 (KA)

Kuva 32: Kasarmin muuttaminen keskikouluksi, Otto F. Holm 29.3.1920. RakH II Idb./1-2 (KA)

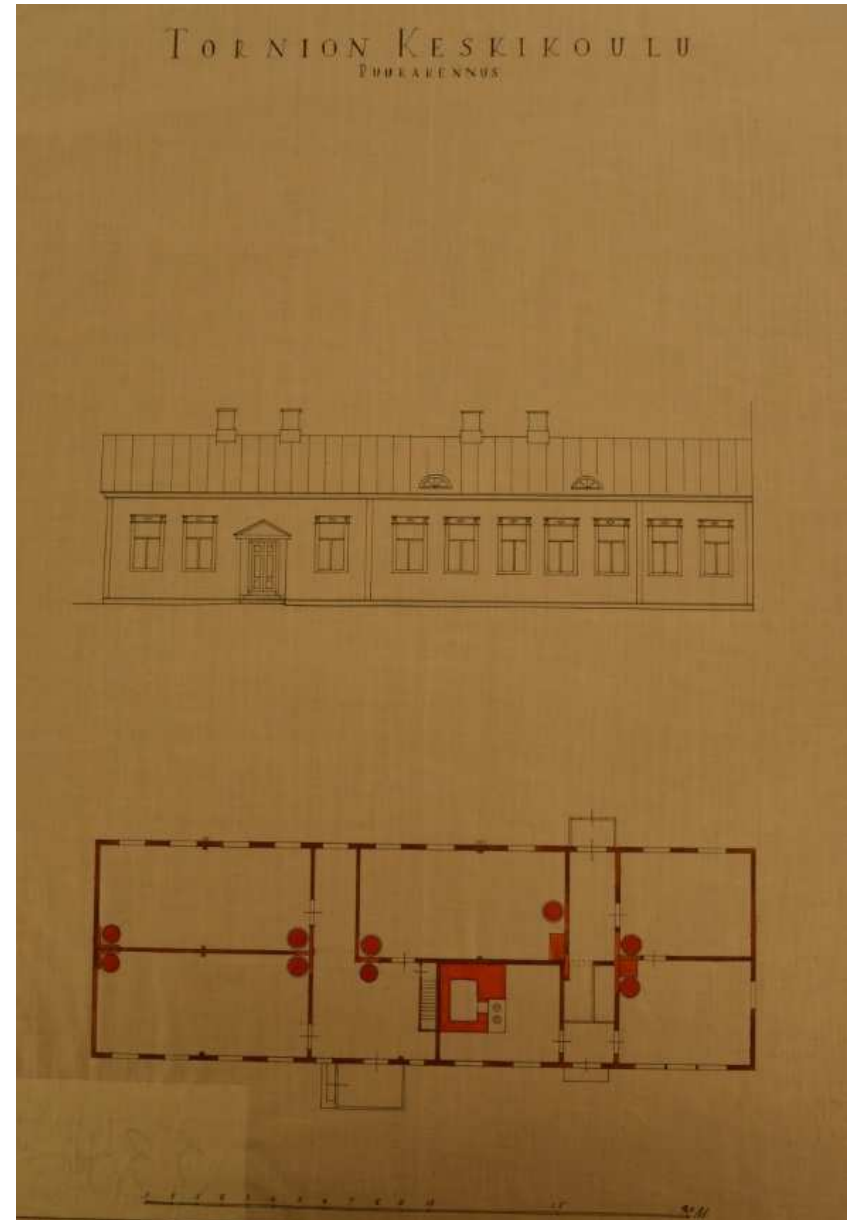

Kuva 33: Kasarmi-koulurakennus päätykolmioineen muutostöiden jälkeen noin 1922-27. (TLMM)

Vuosien 1920-28 välillä Oulun lääninrakennuskonttorissa laadittiin tarkemmat muutossuunnitelmat myös kasarmin puurakennuksen muuttamiseksi koulukäyttöön. Suunnitelmassa rakennukseen on sijoitettu kolme luokkahuonetta ja vahtimestarin asunto. Rakennukseen sijoitettiin ilmeisesti jatkoluokat. Keskikoulun jatkoluokat 6-8 toimivat Torniossa yksityisenä, kaupungin ja kannatusyhdistyksen kustantamana kouluna vuodesta 1914.²⁹

²⁹ Alamäki 1984, s. 22, 25-26; Teerijoki 2010, s. 122-123.

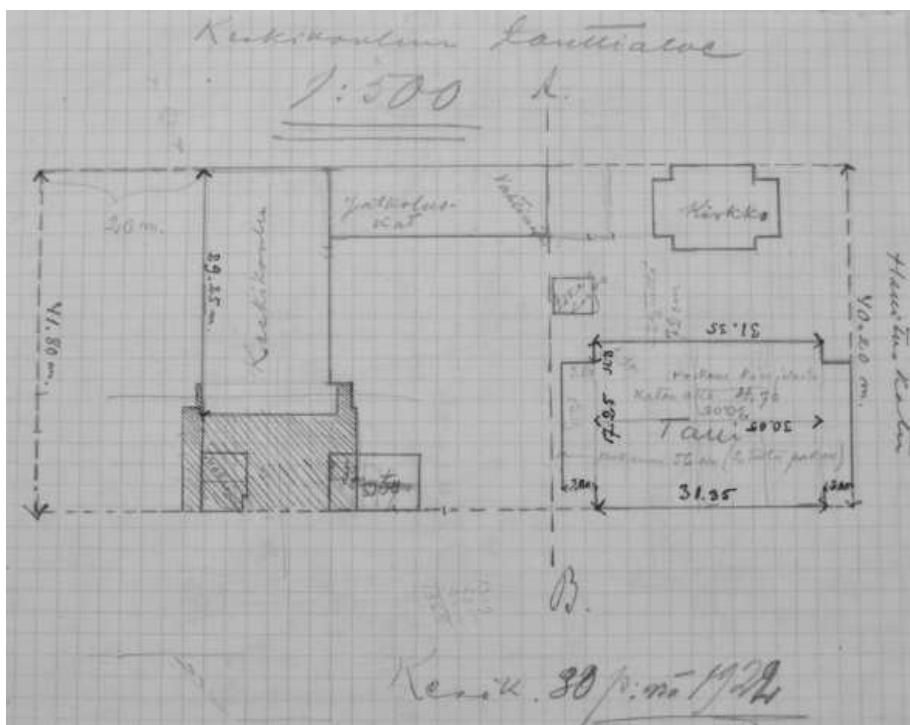

Kuva 34: Tornion keskikoulun puurakennuksen pohja- ja julkisivupiirustus. OIRak 53:9 (OMA)

V Rakennuksen laajennus- ja korjausvaiheet

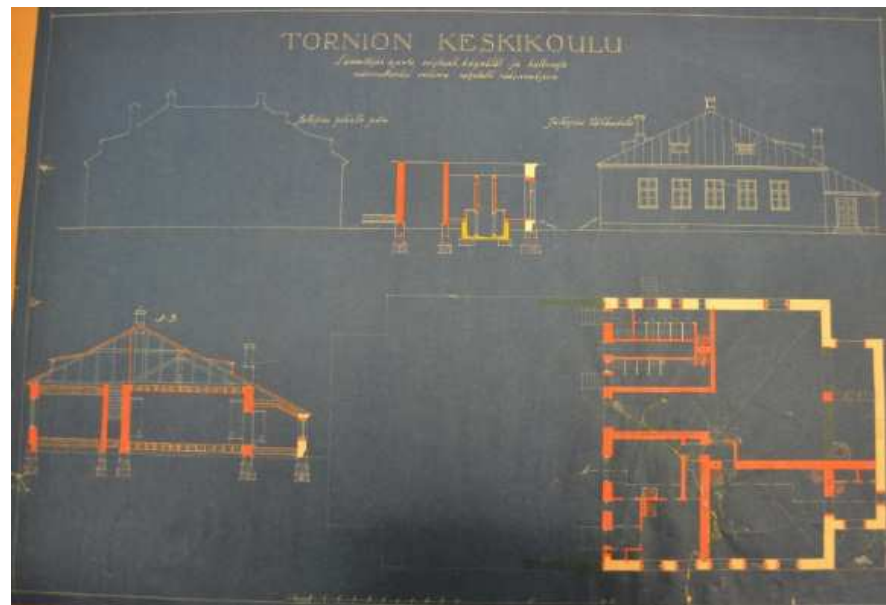
Ensimmäinen laajennus 1928

Melkein saman tien muuton jälkeen ryhdyttiin suunnittelemaan kasarmi/koulurakennuksen laajennusta. Tilat oli todettu koulutyössä monelta osin epätydyttäväksi. Ongelmia aiheutti erityisesti toisen kerroksen aula, mitä käytettiin myös voimistelusalina. Salin lattia ”huojui” ja viereisten ja alapuolella olevien luokkien opetus häiriintyi kolinasta ym. Myös katto ja tulisijat vaativat kunnostusta. Suunnittelutyö ja rahoituksen varmistaminen veivät kuitenkin aikaa ja vasta vuonna 1928 laajennustyöt voitiin aloittaa. Eduskunta myönsi korjaus- ja laajennustöihin 1 300 00 mk.³⁰

Kuva 35: Asemapiirrosluonnos 30.6.1922. OIRak 55:1 (OMA)

Oulun läänin rakennuskonttorissa laadittiin vuonna 1922 luonnos lisätilojen sijoittamisesta tontille (kuva xx). Suunnitelmassa on osoitettu laajennusosa entisen kasmirakennuksen pohjoispäättyyn paja/varastorakennuksen ja sauna-pesutuparakennuksen paikalle sekä tarkemmin kuvattu tallirakennuksen ominaisuuksia. Talli oli perustettu korkealle kivijalalle ja seinät olivat kahden kiven paksuisia eli 53cm. Muutostöiden yhteydessä tallirakennusta pienennettiin ja siihen sijoitettiin asunto, veistotilat ja wc-tiloja.³¹

Kuva 36: Tallirakennuksen muutos. OIRak 55:1 (OMA)

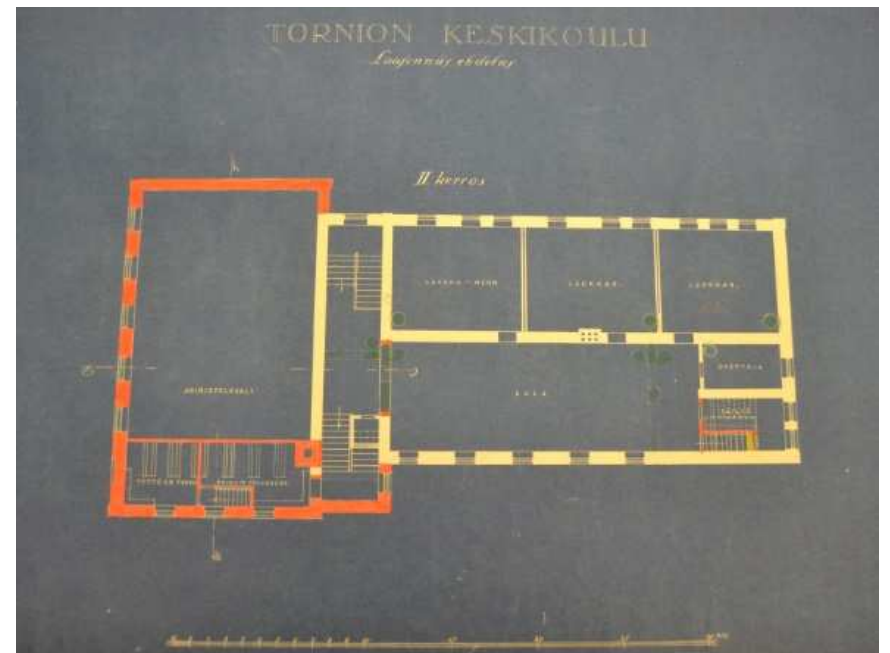
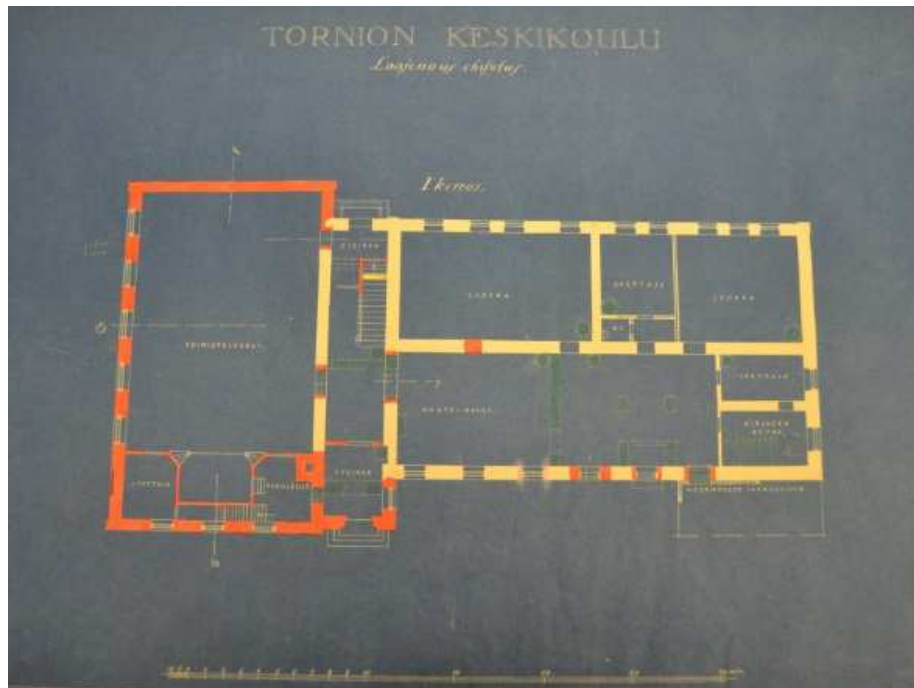
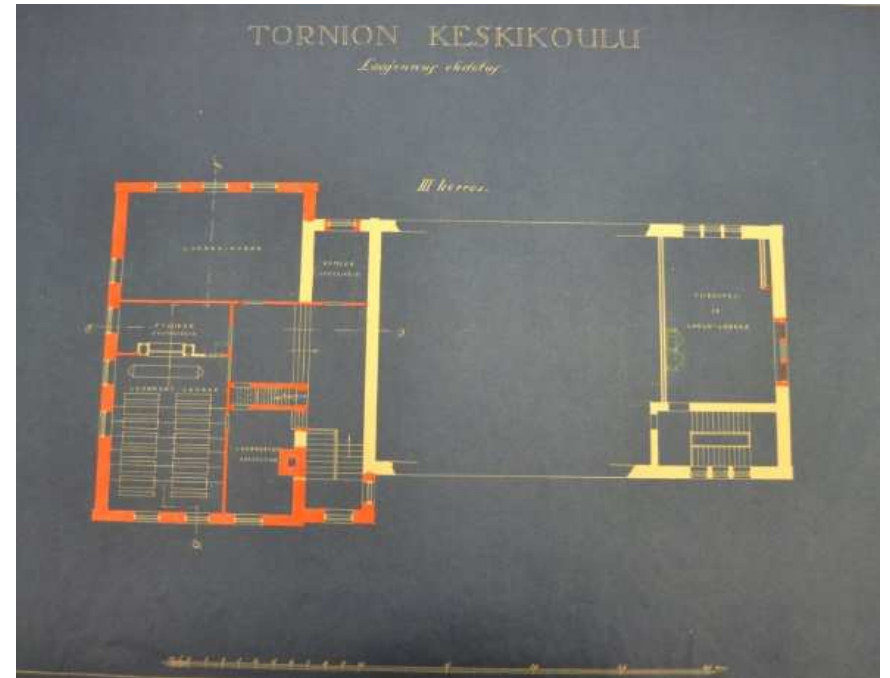
Oulun lääninrakennuskonttorin arkistossa olevat muutossuunnitelmien kopiot ovat päiväämättömät ja signeerattomat. On mahdollista, että muutossuunnitelmat olivat edelleen lääninarkkitehti Holmin käsialaa. Julkisivuiltaan rakennus noudatti samaa vuonna 1920 suunniteltua punatiiliarkkitehtuuria. Holm oli Oulun lääninrakennuskonttorin esimiehenä vuosina 1918-1927³².

Seuraavan sivun kuvat 37–40: Tornion keskikoulun laajennusehdotus, julkisivut ja I-III krs pohjat, OIRak 55:1 (OMA)

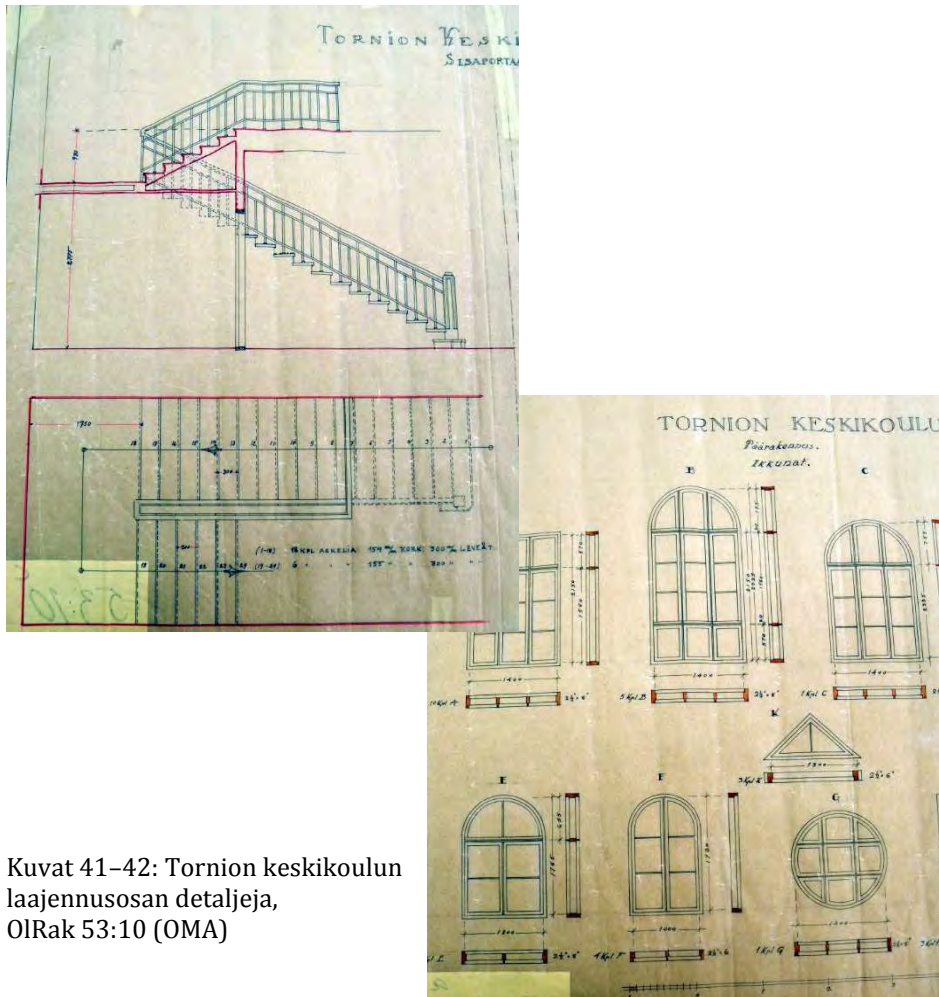
³¹ Tornion keskikoulun laajennussuunnitelmat. Oulun lääninrakennustoimiston arkisto (OIRak) 55:1. Kansallisarkisto, Oulu (OMA)

³² Puranen 1967, s. 480.

³⁰ Alamäki 1984, s. 24-25, 28; Teerijoki 2010, s. 122-123.

Kasarmirakennuksen laajennusosaan sijoitettiin ensimmäiseen kerrokseen voimistelusalali näyttämöineen ja pukuhuoneineen. Toiseen/kolmanteen kerrokseen sijoitettiin kaksi luokkahuonetta ja kokoelmatiloja. Koko rakennukseen asennettiin vesijohdot ja keskuslämmitys; tulisijat purettiin. Kattilahuone sijoitettiin uudisosan alle. Koulun sisäänkäynti siirrettiin rakennuksen keskiosasta uuden ja vanhan osan liittymäkohtaan ja samalla avattiin uusi sisäänkäynti myös Pakkahuoneenkadun (nyk. Lukiokatu) puolelle. Koska uuden ja vanhan osan kerroskorkeudet olivat erilaiset, sijoitettiin liittymäkohtaan myös uusi pääporras.

Kuvat 41–42: Tornion keskikoulun laajennusosan detaljeja, OIRak 53:10 (OMA)

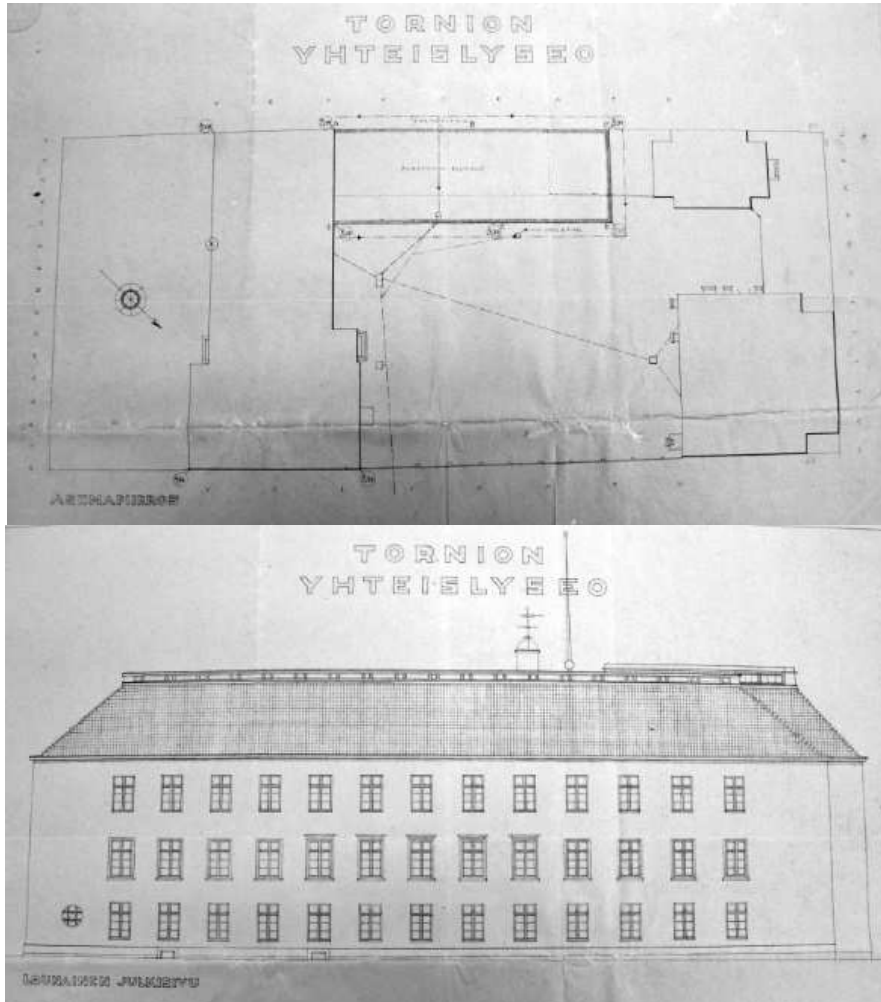

Kuva 43: Koulurakennus pihanpuolelta, laajennusosa vasemmalla, oikealla puinen koulurakennus ja entisen tallirakennuksen nurkka, noin 1928-34. (TLMM)

1930-luvun laajennus

Torniossa oli koko keskikoulun toiminta-ajan vireillä tavoite saada kaupunkiin täysluokkainen yliopistoon johtava lyseo. Keskikoulun yksityisten jatkuoluokkien ylläpito auttoi lopulliseen tavoitteeseen pääsemistä. Vuonna 1927 eduskunta hyväksyi Tornion keskikoulun jatkuoluokkien ottamisen valtion ylläpidettäviksi ja samalla koulun nimi muuttui Tornion yhteislyseoksi. Tammikuussa 1929 valmistunut laajennus oli tehty keskikoulun tarpeita silmällä pitäen, joten koulun tilat olivat auttamatta jälleen liian pienet. Aloite uudesta laajennuksesta tehtiin kouluhallitukselle jo saman vuoden syksyllä. Laajennussuunnitelman yhteydessä rakennuksen tyyliä haluttiin myös uudistaa ja yhtenä toiveena oli rapata piiloon "koulun itämainen kasarmileima". Sekä kouluhallitus, että yleisten rakennusten ylihallitus puolsivat laajentamista, mutta 1930-luvun alun lama-aika siirsi rakennustöiden aloitusta. Laajennussuunnitelmat laadittiin yleisten rakennusten ylihallituksessa. Rakennustyön

urakoitsijoina toimivat Oy Sementtituote, Hankkija ja Oy Johto Ab.³³ 1930-luvun lopun rakennesuunnitelmissa on esitetty käytettävän säästöbetonia ja bitumen-jute-kudosta (2x5mm) ja pilarien alustaksi 2,5 mm lyijylevyjä. Laajennuksessa on käytetty ylä- ja alalaattapalkkistoja ja vesikattorakenteet ovat puusta³⁴.

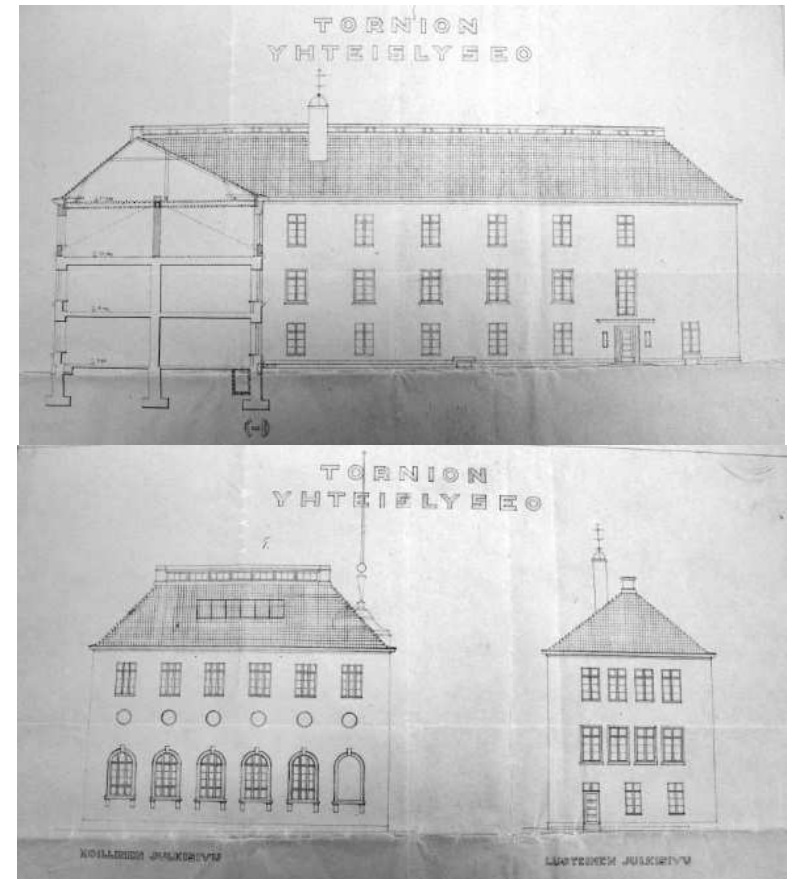

Kuvat 44–45: Asemapiirros ja julkisivu lounaaseen 1930-luku. OIRak 55:4 (OMA)

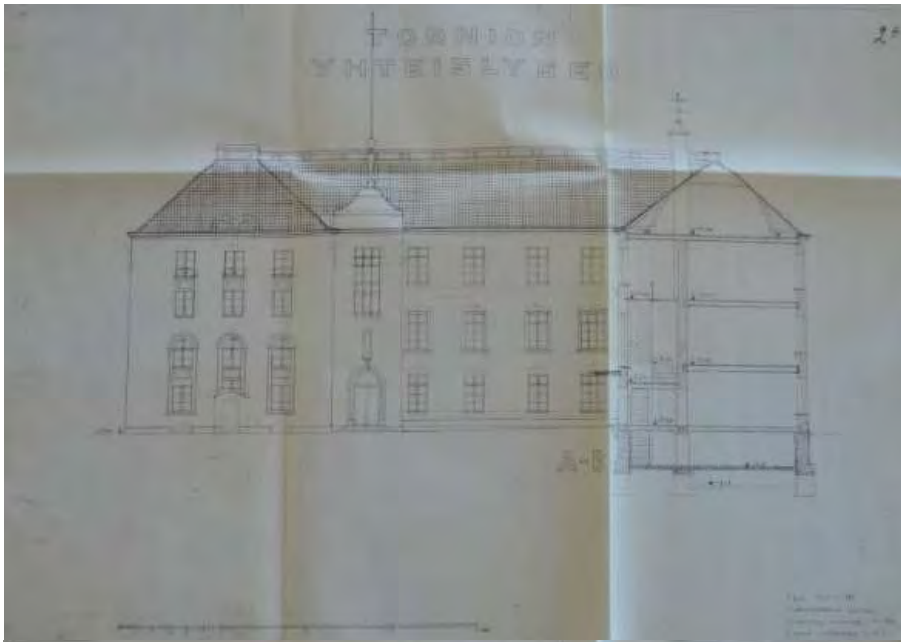
³³ Alamäki 1984, s. 28-30; Teerijoki 2010, s.123-124; Tornion yhteislyseon piirustukset, OIRak 55:4 (OMA)

³⁴ Piirustukset 1956 (ToTK) ks. Liite 1. Piirustusluettelo.

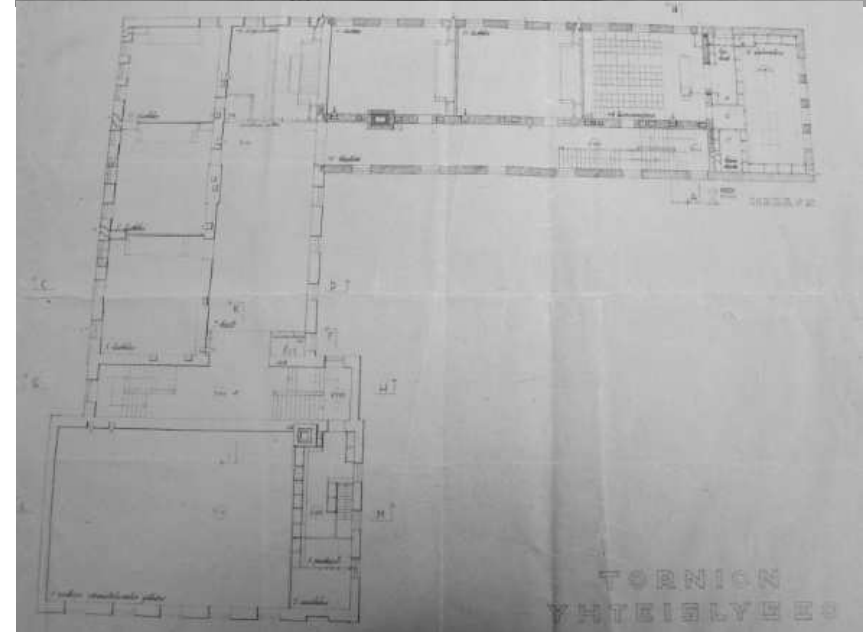
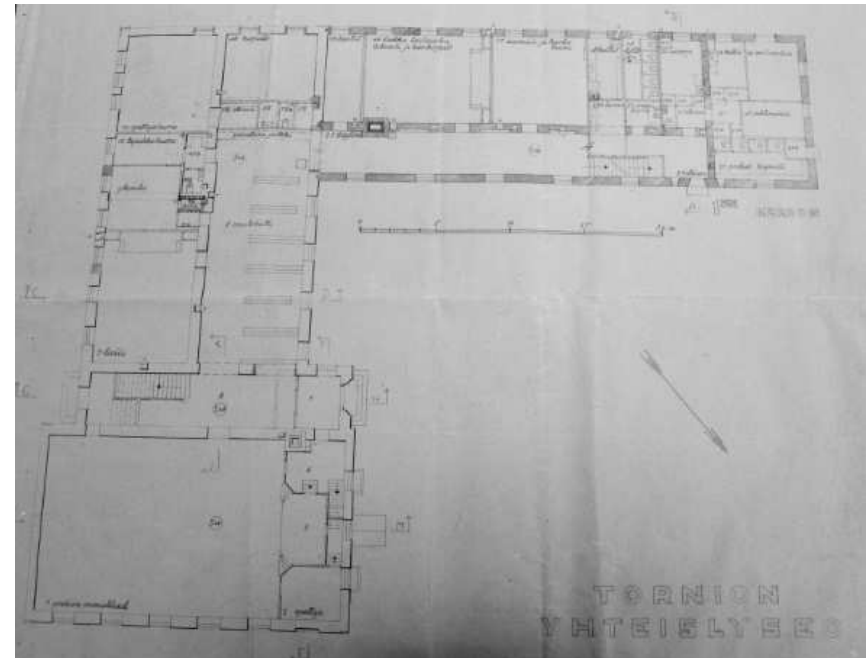
Vuosien 1934-35 aikana toteutetussa laajennuksessa entisen puisen koulurakennuksen paikalle rakennettiin kolmekerroksinen laajennusosa. Samalla uuden voimistelusalin päälle, luokkien tilalle tehtiin toinen voimistelusalin ja rakennuksen vanhin osa korotettiin kokonaan kolmekerroksiseksi. Julkisivujen "kasarmileima" piilotettiin 1920-luvun klassismin mukaisesti valkoisen kalkkirapauksen alle. Pääsisäänkäynnin päälle rakennettiin koristeellinen lipputanko. Myös julkisivujen symmetrinen jäsentely ja ikkunoiden koristeaiheet olivat pohjoismaiselle klassismille tyypillisiä.

Kuvat 46–47: Julkisivut pihalle, koilliseen ja luoteeseen, OIRak 55:4 (OMA)

Kuvat 48-49: Julkisivut sisäpihalle ja kaakkoon Lukiokadulle, 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Sekalaista, Tornion kaupunki/Tilapalvelut (ToTP)

Kuvat 50-51: 1. ja 2. kerroksen pohjapiirroksat, OIRak 53:10 (OMA)

Kuva 52: Tornion yhteislyseo 1930-luvulla; (TLMM/Kainulainen/Reprokuva)

Kuva 53: Tornion yhteislyseon opettajien huone 1955;
Kuva 54: Puurojuhla voimistelusalissa 1956 (TLMM/Kainulainen)

Viimeisin laajennusvaihe 1950-luvulla

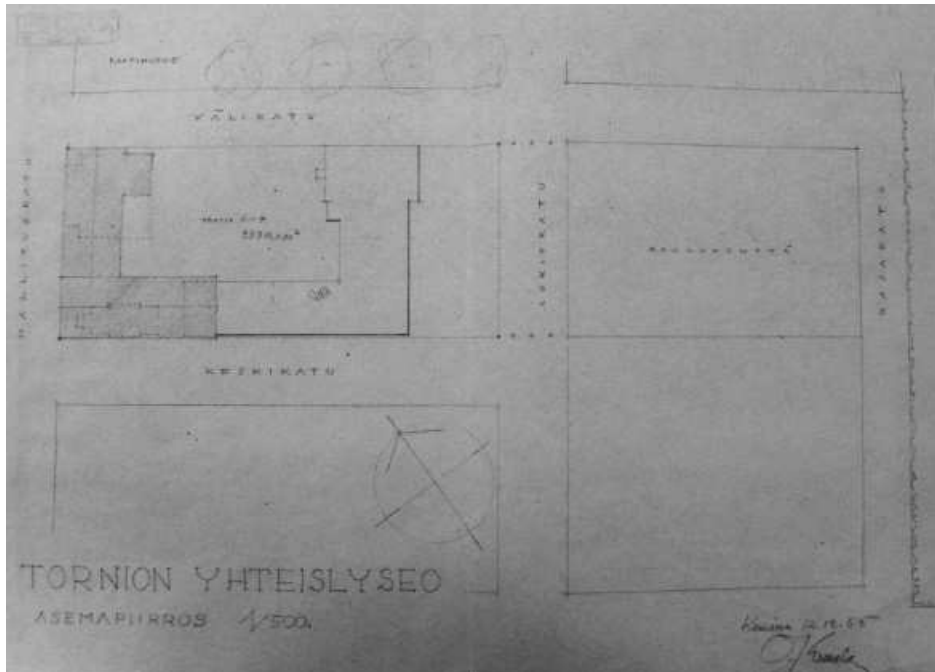
Sodan aikana lyseon toiminta oli epäsäännöllistä; välillä jouduttiin lukukausien aloittamista lykkäämään ja välillä keskeyttämään. Jatkosodan aikana rakennus oli pääasiassa saksalaisten käytössä ja myös sotasairaalana. Vain pari luokkaa oli koulukäytössä ja niissä opetusta oli kahdessa vuorossa. Sotien jälkeen Tornion yhteislyseo oli maakunnan suurin ja suosituin yhteiskoulu ja monena vuonna jopa puolet pääsykokeet hyväksytysti suorittaneista joutuivat jäämään ulkopuolella, koska lisäluokkia ei voitu perustaa. Vuonna 1953 helmikuussa koulussa sattui laululuokassa ja ullakolla tulipalo, jonka syytä ei ilmeisesti saatu selville. Vuonna 1954 käynnistettiin jälleen uuden laajennusvaiheen suunnittelu. Kouluhallituksen hyväksymässä uudessa tilaohjelmassa oli 21 luokkaa. Laajennusosaa varten koulun tonttia laajennettiin ja pihapiiristä purettiin vanha hevostalli. Museona toiminut ortodoksikirkko siirrettiin nykyiselle paikalleen Aittakentälle.³⁵

Kuva 55: Entistä hevostallia puretaan talvella 1956-57 (TLMM)

³⁵ Teerijoki 2010., s. 124, 302-303; Alamäki 1984, s. 34-38, 40-.

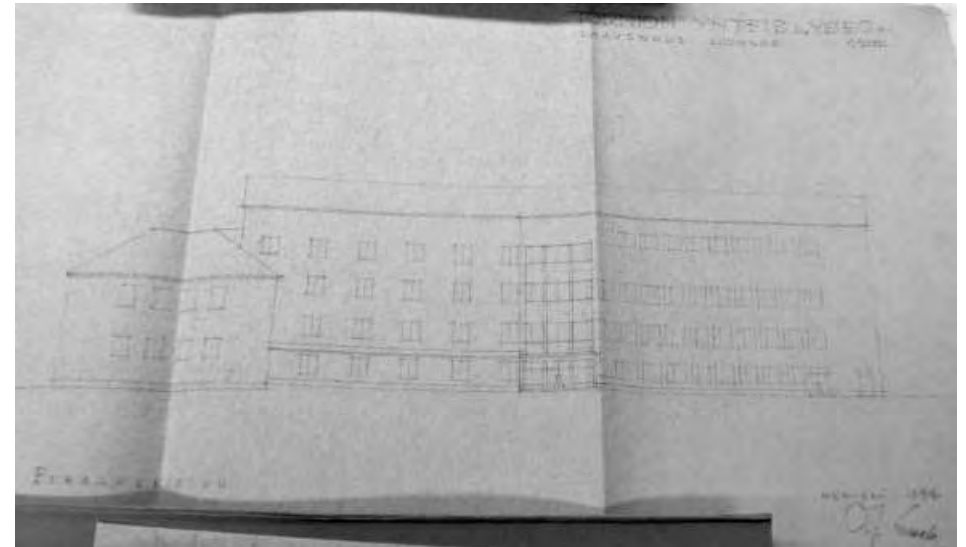
Kuva 56: Asemapiirros Onni Ermala 12.12.1955, Tornion yhteislyseon arkisto Ia:1. (OMA)

Laajennussuunnitelmat laati vuonna 1955 Onni J. Ermala, joka tuolloin oli Kemin kaupunginarkkitehtina. Ensimmäiset luonnokset ovat vuodelta 1954 ja lopulliset suunnitelmat on päivätty 12.12.1955. Rakennuksen uudisosan rakennesuunnitelmat on laatinut diplomi-insinööri Auvo Kallio Helsingistä (24.2.1957). Rakennuksen laajennuksen putkityöt on suunnitellut Einari Pitkänen Helsingistä. Piirustukset on päivätty 14.11.1956. Sähköpiirustukset laati ja sähköurakan hoiti kemiläinen Tekomaa Oy. Rakennustyön pääurakoitsijan toimi niin ikään kemiläinen Rakennustuote Oy.³⁶

Ensimmäisissä luonnoksissa oli esitetty Keskikadun suuntaisen luokkasiiven jatkaminen ja vanhemman Keskikadun suuntaisen osan korottaminen nelikerroksiseksi. Heinäkuussa 1955 laadituissa luonnoksissa juhlasalisiipi on jo mukana ja muutoinkin luonnokset ovat jo

³⁶ Tornion yhteislyseon laajennusluonnokset, Tornion yhteislyseon arkisto (ToYLa) J:26 (OMA); Piirustukset 1955-56 (ToTP)

lähellä toteutettua suunnitelmaa. Laajennuksen yhteydessä koulu sai vihdoin viereiselle tontille Lukiokadun toiselle puolelle myös oman harjoituskentän.³⁷

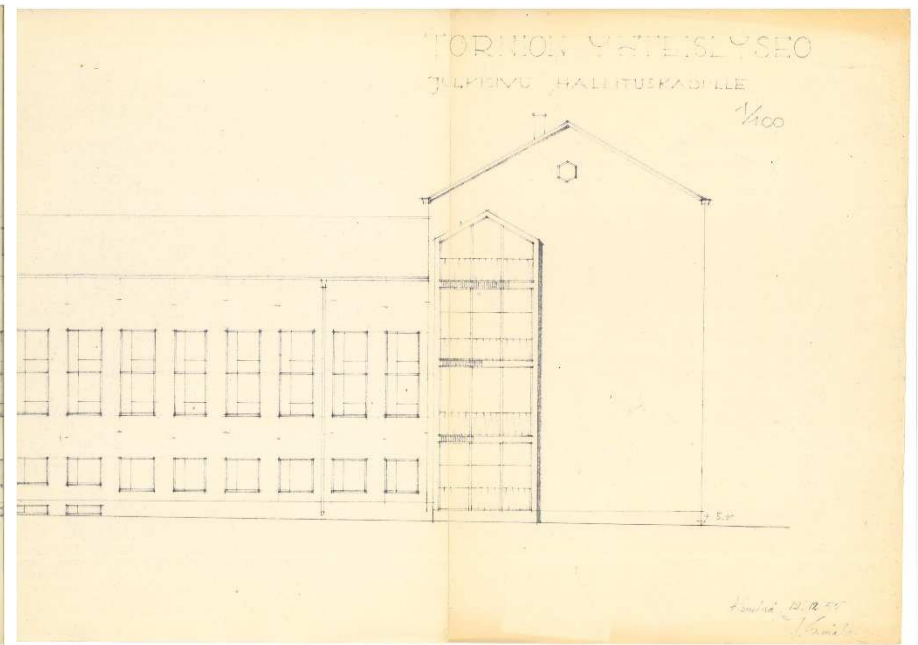
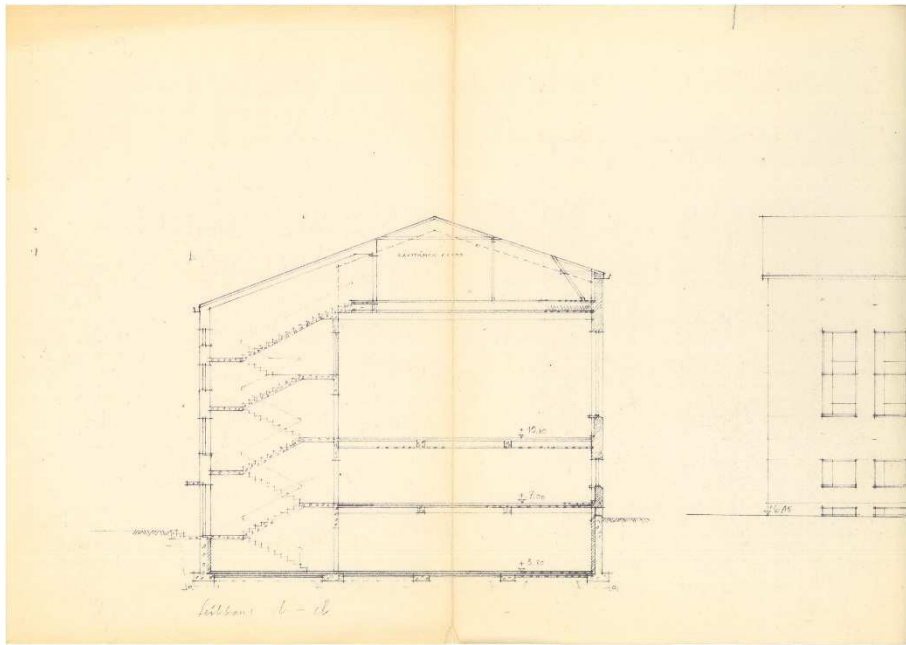
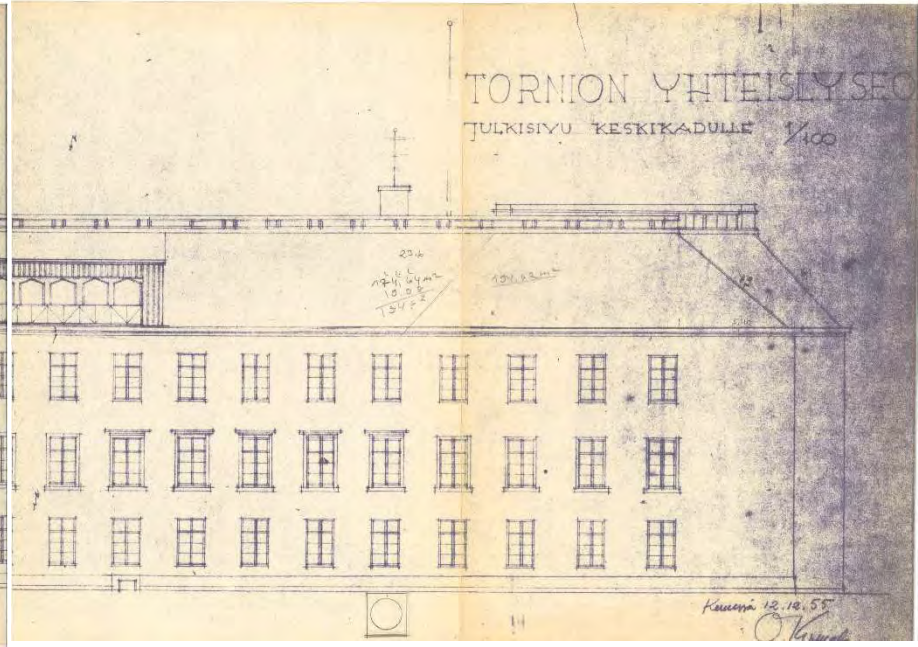
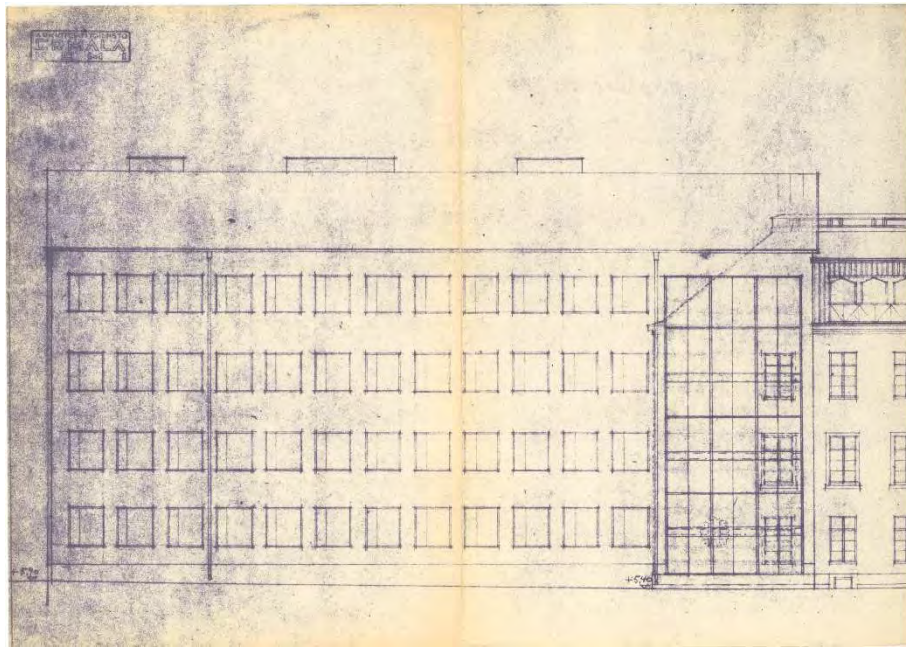

Kuva 57: Luonnos pihajulkisivusta, Onni Ermala heinäkuussa 1954, ToYLa Ia:1. (OMA)

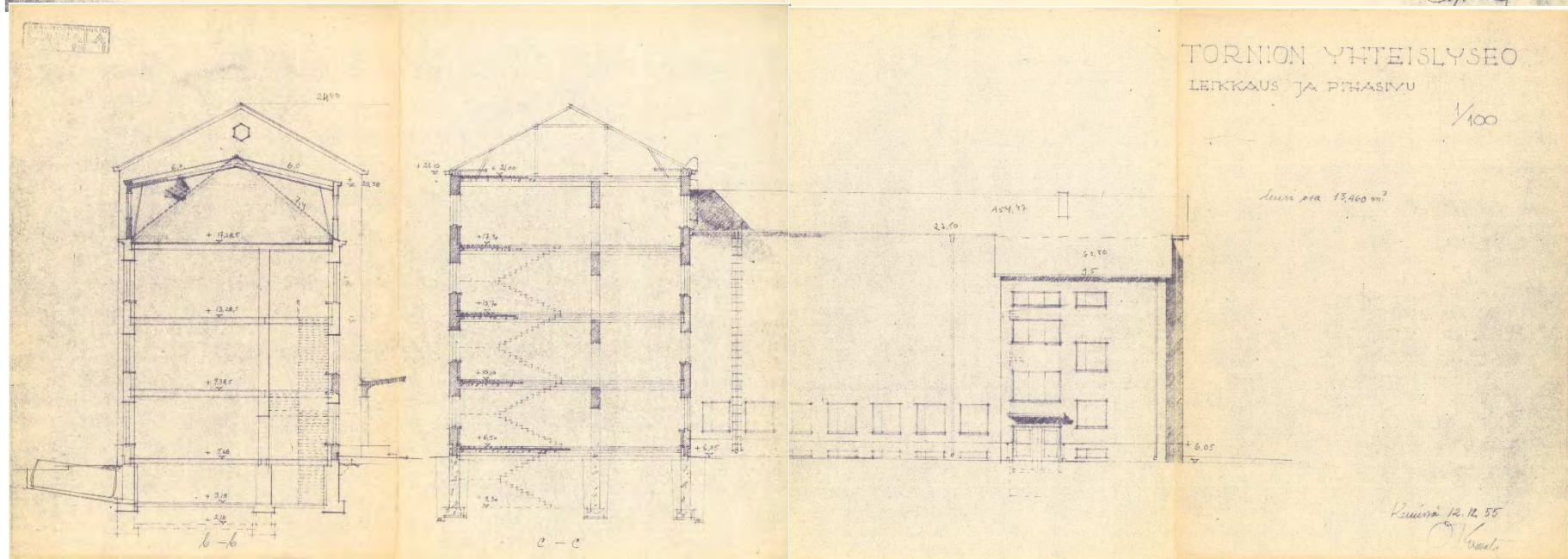
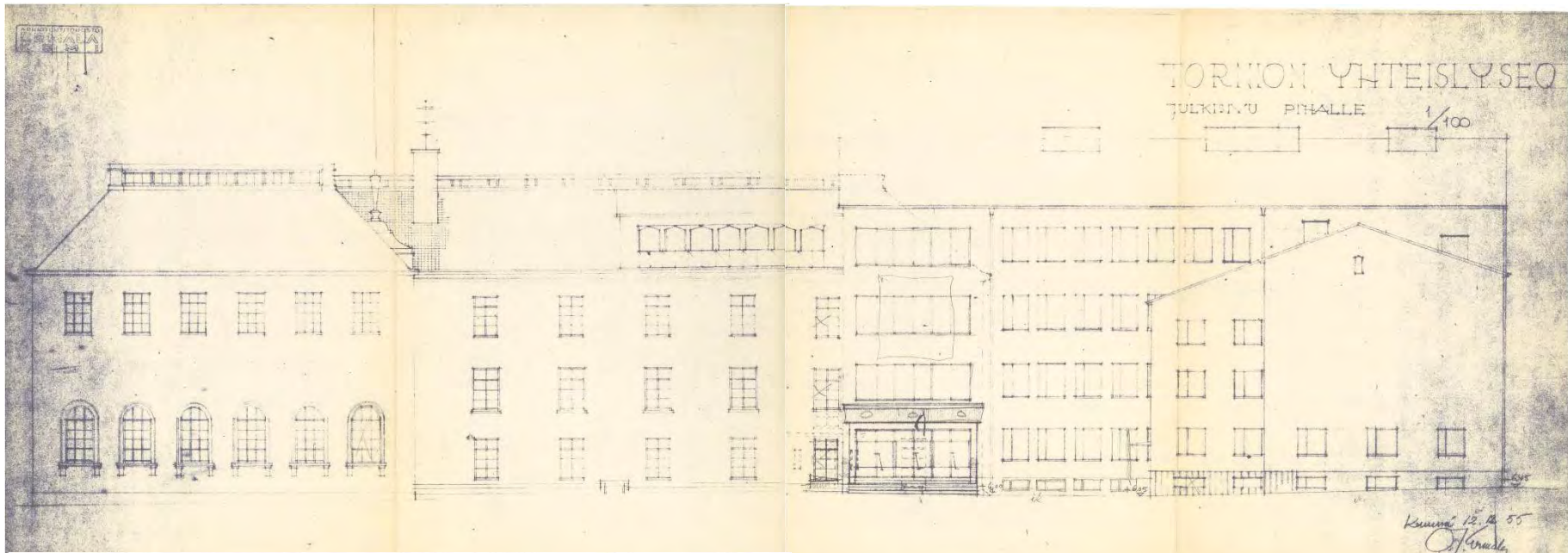
Laajennustyö valmistui kesällä 1958. Laajennusosa edusti 1950-luvulla käytettyä yleistä periaatetta, jossa luokkasiipi ja voimistelusalijuhlasalisiipi, jossa usein sijaitsivat myös asunnot, sijoitettiin erilleen. Siipien korkeuserot johtuivat niihin sijoitettujen tilojen erilaisuudesta.³⁸ Laajennusosan Keskikadun suuntaisesta sivukäytävällisestä luokkasiivestä tuli neljäkerroksinen ja Hallituskadun suuntaisesta juhlasalisiivestä 2-3 kerroksinen. Koko uudisosan alla oli lähes täyskorkea kellari. 1930-luvun laajennusosasta purettiin luoteispääty ja osien liittymäkohtaan rakennettiin uusi pääportaikko, koska myös vanhan ja uudisosan kerrokset olivat eri tasoilla.

³⁷ Tornion yhteislyseon laajennusluonnokset, ToYLa J:26 (OMA); Alamäki 1984, s. 41.

³⁸ <http://www.koulurakennus.fi/1950-luvun-koulu/arkkitehtuuri> (8.8.2018)

Kuvat 58-59: Julkisivut Keskikadulle ja Hallituskadulle O. J. Ermala 12.12.1955,
7217 Lyseon laajennus v. 1955 (ToTP)

Kuvat 60-61: Julkisivu sisäpihalle ja leikkaukset O. J. Ermala 12.12.1955, 7217
Lyseon laajennus v. 1955 (ToTP)

Koulun tontin Hallituskadun puoleinen pääty on hieman viisto, minkä vuoksi tontin ja rakennuksen uudisosan nurkat eivät ole suorassa kulmassa. Hallituskadun ja Keskikadun kulma on 88,95 astetta ja Hallituskadun ja Välikadun kulma 91.25 astetta.³⁹

Rakennuksen arkkitehtuuri ja tilojen sijoittelu oli varmasti riippuvaista sekä tonttien/korttelin kapeasta muodosta, että vanhankoulurakennuksen mittasuhteista. Uudisosa ilmentää 1950-luvulla yleistä koulurakennustyyppiä rapattuine julkisivuineen sekä tiilisine ja peltisine harjakattoineen. Luokkasiivessä korkeat päätyikkunat kertovat käytävän paikan ja juhlasalisiiven korkeat ikkunat kadunpuolella salin sijainnin toisessa kerroksessa. Juhlasalin alapuolelle sijoitettiin ruokasali ja kellariin veistotilat; päädyssä oli koulukeittiö sekä vahtimestarin ja talonmiehen asunnot. Myös luokkasiiven alla oli kellari, johon sijoitettiin wc- ja varastotiloja.⁴⁰

Kuvat 62: Tornion yhteislyseo Hallituskadulta 1959; (TLMM/Kainulainen)

Kuvat 63: Tornion yhteislyseo 75-vuotisjuhla-asussa 1959; (TLMM/Kainulainen)

Tornion yhteislyseon 1950-luvun laajennuksen yksilöllisiä piirteitä ovat luokkasiiven erkkerimäinen korkea päätyikkuna, pääsisäänkäynnin katos, juhlasalin parvekekaiteineen sekä vanhan osan yläpuolelle rakennettu luonnontieteen luentosali viisikulmaisine ikkunoineen. Sisätilojen osalta tilat noudattivat melko pelkistettyä linjaa. Valoisan pääportaikon lisäksi juhlasalin näkyvillä olevat palkistot, näyttämö sekä parveke kaiteineen ja kolmannen kerroksen käytävälle antavine ovineen ovat huolellisesti suunniteltuja 1950-luvun tyyliä edustavia sisustuselementtejä.

Suunnitelmien ja rakennustapaselostusten mukaan rakennuksen uudisosassa on teräsbetoniset ylä- ja alalaattapalkistot. Eristeenä on käytetty lastuvilla- ja korkkilevyjä sekä huokoista kuitulevyä. Rakennesuunnitelmissa on myös kuivaa purua, tervapaperia ja bitumihuopaa sekä bitumisivelyjä. Seinärakenteina on sisältä ulospäin $\frac{1}{4}$ kiven hohkotiiltä, 3" vuorivillamatto ja $\frac{1}{2}$ kiven kennotiilet. Tiilet on

³⁹ Piirustukset 1956 (ToTP)

⁴⁰ <http://www.koulurakennus.fi/1950-luvun-koulu/arkkitehtuuri> (8.8.2018)

muurattu kalkkisementtilaastilla. Vesikattorakenteet ovat puiset, paitsi vanhan puolen päälle rakennetussa luonnonhistorian luokassa.⁴¹

Vesijohtopiirustuksien kanssa yhdessä on rakennukseen suunniteltu myös kaasujohdot vanhan puolen toisessa kerroksessa oleviin kemian- ja fysiikan luokkiin. 1950-luvun laajennusosaan suunniteltiin myös salaojat. Rakennusta ympäröivät salaojaputket olivat suunnitelman mukaan tiiliputkia ja rakennuksen alitse kulkevat kokoojaputket saumaamattomia betoniputkia. Salaojavedet johdettiin sisäpihan puolelle ja rakennuksen sisänurkkaan tehtiin pumppukaivo, josta salaojavedet ja jätevedet pumpattiin suunnitelman mukaan rakennuksen alitse valurautaputkea pitkin Hallituskadun ja Keskikadun kulmassa olevaan viemärikaivoon.⁴²

Kuva 64: Tornion yhteislyseon 75-vuotisjuhla 1959; (TLMM/Kainulainen)

Kuvat 65–66: Uusi pääporras 1959; (TLMM/Kainulainen) vanha puoli oikealla.

⁴¹ Piirustukset 1956 (ToTP)

⁴² Piirustukset 1956 (ToTP)

Kuva 67: Tornion yhteislyseon
opettajien huone 1959.
(TLMM/Kainulainen)

Kuva 68: Teinejä vanhan
puolen käytävällä 1959
(TLMM/Kainulainen)

Kuva 69: Tornion yhteislyseon
abien konventti uudessa
voimistelusalissa 1959
(TLMM/Kainulainen)

Peruskorjaus 1979-82

Tornion kaupungissa siirryttiin ensimmäisten joukossa peruskoulujärjestelmään. Uudistuksen myötä Tornion yhteislyseo siirtyi kaupungin omistukseen vuonna 1972 ja rakennukseen sijoitettiin Suensaaren yläaste ja Suensaaren lukio. Muun muassa peruskoulun muuttuneiden vaatimusten myötä oli tarpeen toteuttaa koko rakennusta koskeva peruskorjaus.⁴³ Jo ennen varsinaista peruskorjausta rakennukseen asennettiin puulämmityksen tilalle öljylämmitys vuonna 1973.

Laajan peruskorjauksen suunnittelijaksi valittiin Arkkitehtitoimisto Heikki Taskinen Oy Oulusta. Rakennesuunnittelijana oli Insinööritoimisto Pekka Heikkilä Ky, sähkösuunnittelijana Sähköinsinööritoimisto Mauri Ketola Ky ja LVI-suunnittelijana LVI-insinööritoimisto Ylitalo & Naamanka. Rakennuslupa peruskorjaukselle ja rakentamisavustusta saatiin kouluhallitukselta vuonna 1977. Peruskorjaus suoritettiin vuosien 1979-82 aikana. Rakennuksessa oli korjauksen jälkeen 17 teoriaopetusluokkaa, 13 erityisopetustilaa sekä hallintotilat. Korjaustyöt maksoivat 6,3 miljoonaa markkaa.⁴⁴

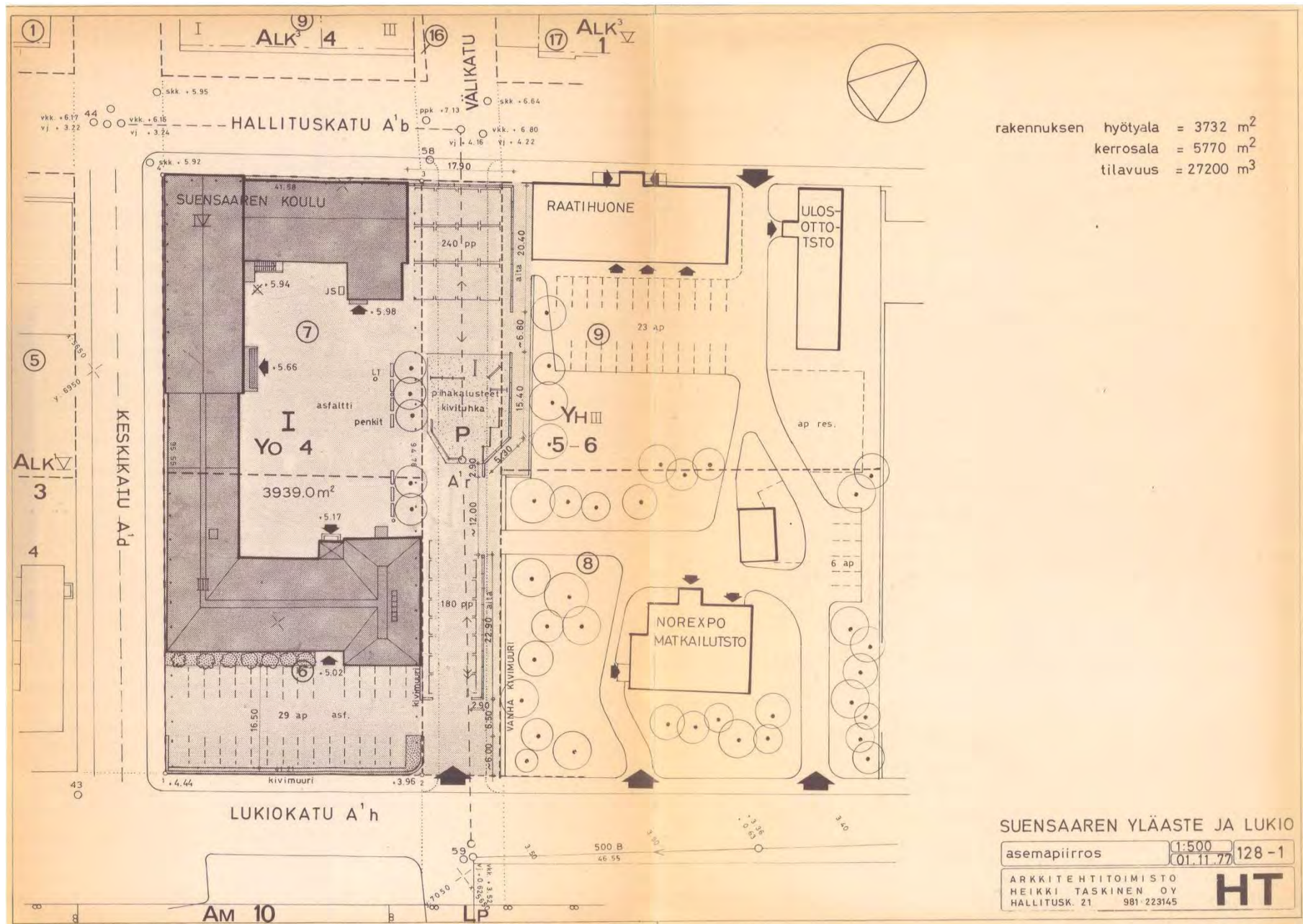
Vuonna 1975 laadituissa ensimmäisissä peruskorjausluonnoksissa esitettiin pääporrashuoneen laajentamista pihan puolelle. Laajennusosaan olisi sijoitettu joka kerroksen wc-tilat.⁴⁵ Lopullisessa suunnitelmassa wc-tilat sijoitettiin kuitenkin olemassa olevien seinien sisälle pääportaikon pihanpuoleisille tasanteille, minkä vuoksi portaikon pihanpuolen ikkunat muurattiin umpeen. Tämä olikin peruskorjauksen merkittävin julkisivumuutos. Sisätilojen osalta tilamuutoksista merkittävimmät olivat kellarikerroksen teknisten tilojen uudelleen järjestelyt sekä koulun keittiön laajentaminen entisen talonmiehen asunnon tilalle. Muut uudistukset kohdistuivat pintamateriaaleihin ja talotekniikkaan. Muun muassa voimistelusalien yhteydessä olevat pesutilat käytiin läpi. Rakennus liitettiin myös kaukolämpöverkkoon.⁴⁶

⁴³ Teerijoki 2010, s. 461; Alamäki 1984, s. 41, 44.

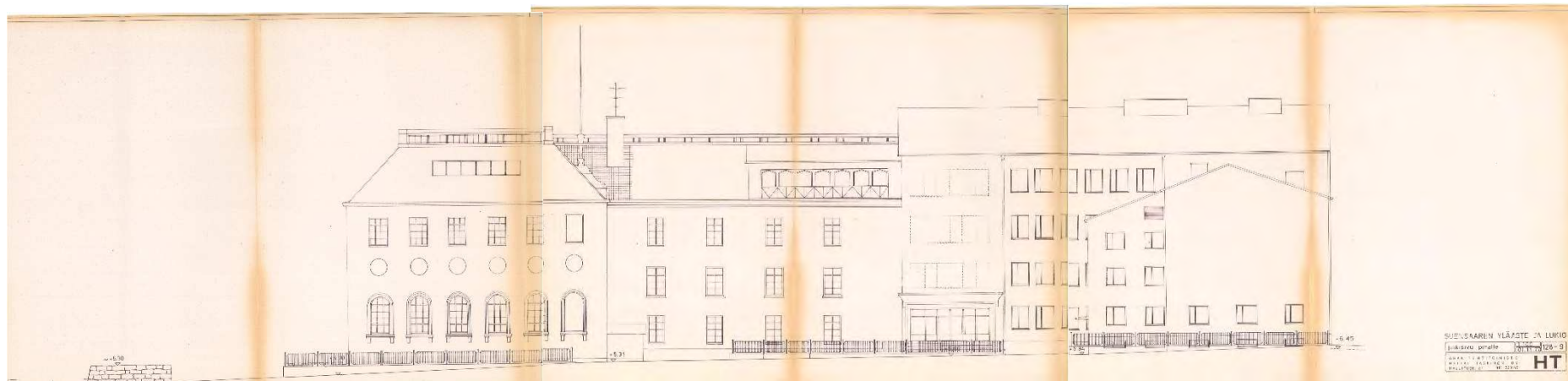
⁴⁴ Alamäki 1984, s. 41; 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Peruskorjaus v. 1977 ja Peruskorjaussuunnittelutoimikunnan asiakirjat. (ToTP)

⁴⁵ Piirustukset 1975 (ToTP)

⁴⁶ 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Peruskorjaus v. 1977. (ToTP)

Kuva 70: Asemapiirros 1977 (ToTP)

Kuva 71: Julkisivu pihalle 1977 (ToTP)

Kuvat 72-73: 1. kerroksen ja kellarin pohjapiirrokset 1977. (ToTP)

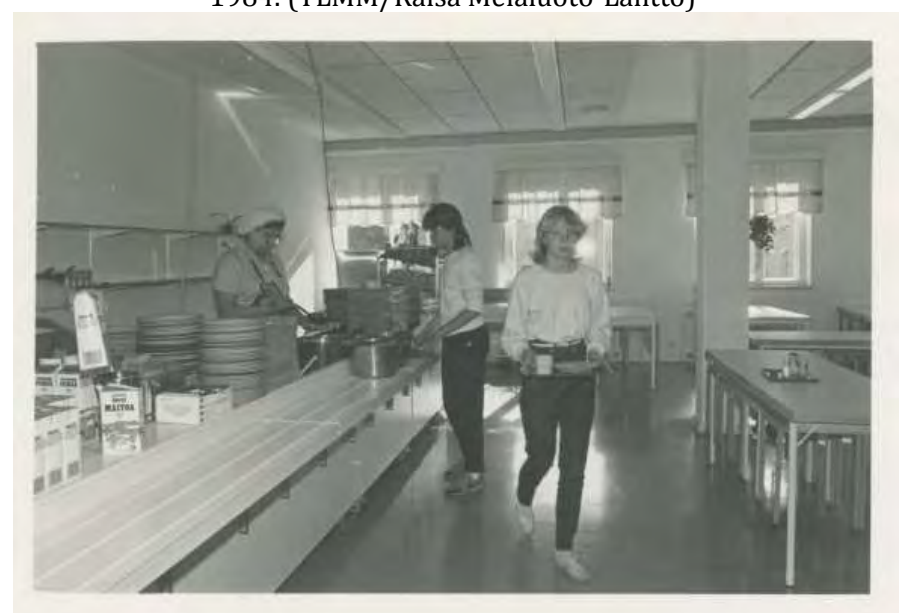
Kuva 74: Suensaaren koulun 7E ja 7F-luokat teknisten töiden tunnilla. Opettaja Esko Huhtala, 1984 (TLMM/Raisa Melaluoto-Lantto)

Kuva 76: Suensaaren koulun siivooja Marja Toratti. Oikealla kansliaan ovi, 1984. (TLMM/Raisa Melaluoto-Lantto)

Kuva 75: Suensaaren koulun 7 lk:n kotitaloustunti. Opettaja Irmeli Hannula, 1984. (TLMM/Raisa Melaluoto-Lantto)

Kuva 77: Suensaaren koulun yläasteen ruokatunti. Ruokaa jakamassa Helli Kirjavainen, 1984. (TLMM/Raisa Melaluoto-Lantto)

1980-2000-lukujen korjaus- ja muutostyöt

Toista kattavaa peruskorjausta koulurakennuksessa ei ole tehty. 1980-luvun lopulla muutettiin vanhan puolen ylemmässä kerroksessa sijainnut voimistelusalit opetustiloiksi, johon sijoitettiin muun muassa atk-luokka ja kirjasto. Suunnittelutyö tehtiin kaupungin omana työnä 1987.⁴⁷

Vuonna 1984 juhlittiin vasta peruskorjatuissa tiloissa Tornion yhteislyseon 100-vuotisjuhlia. Juhlan kunniaksi tilattiin rakennuksen pääsisäänkäyntiä koristamaan taideteos. Kuvanveistäjä Kari Huhtamon reliefi "Jokivarren maisema"-paljastettiin vuonna 1985.⁴⁸ Reliefi sijoitettiin peruskorjauksen yhteydessä umpeen muurattujen ikkunoiden paikalle.

Kuva 78: Suensaaren lukion abit lähdössä penkkariajelulle, näkymä koulun pihalta 1988 (TLMM/Jouni Ojutkangas)

1990-luvulla koulukeittiötä uudistettiin. Suunnittelutyö tehtiin kaupungin omana työnä teknisessä keskuksessa, suunnittelijana oli Riitta Isto ja LVI-suunnittelijana LVI-insinööritoimisto H. Hooli. Keittiön uudistus valmistui vuonna 1996.⁴⁹ Aivan 1990-luvun lopulla teetettiin kuntoarvio tulevien korjaustöiden suunnittelua varten. Kuntoarvion teki rakennusmestari Taisto Heikkinen 8.6.1999.⁵⁰

2000-luvun sisätiloja koskeva korjaustyö oli vanhalla puolella sijaitsevan opetuskeittiön uudistaminen vuonna 2003. Suunnittelutyö tehtiin jälleen kaupungin omana työnä teknisen keskuksen tilapalveluissa. Pääsuunnittelijana oli Eero Kanto.⁵¹ Rakennuksen vesikatto ja julkisivujen maalaustyöt uusittiin kahdessa vaiheessa. Ensin uusittiin vanhan osan vesikatto vuonna 2002. Suunnittelutyön teki Rakennustoimisto Miraplan Oy ja urakoitsijana oli Pohjois-Suomen ML-Rakennus Oy. Uudemman osan vesikatto uusittiin vuonna 2005. Suunnittelusta vastasi Eero Kanto tilapalveluista ja urakoitsijana oli Lemminkäinen Oyj:n Kattoyksikkö.⁵² Julkisivujen maalaus ja rappausten korjaukset suoritettiin myös kahdessa osassa. Vuonna 2001 urakoitsijana oli Länsi-Lapin maalauspalvelu Oy ja vuonna 2005 Maalausliike Urho Remes Ky.⁵³

Vuonna 2005 uusittiin myös osa rakennuksen ikkunoista. Rakennukseen vaihdettiin 189 MSE-ikkunaa uudelle puolelle ja vanhan puolen kadunpuoleisille julkisivuille. Vanhan puolen sisäpihan puoleisilla julkisivuilla ovat edelleen jäljellä alkuperäiset puuikkunat. Kuhmon Ikkunat Oy:n toimittamat uudet ikkunat asensi Tmi Eino Kaarlela.⁵⁴ Viimeisimpänä korjaustyönä on tehty koulun piha-alueiden kunnostus vuonna 2006. Molemmat suunnittelutyöt toteutettiin edelleen kaupungin omana työnä tilapalveluissa, suunnittelijana oli Eero Kanto.⁵⁵

⁴⁹ 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Keittiön perusparannus v. 1996 (ToTP)

⁵⁰ 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Kuntoarvio v. 1999. (ToTP)

⁵¹ 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Opetuskeittiö v. 2003. (ToTP)

⁵² 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Vesikatto v. 2005. (ToTP)

⁵³ 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Maalaus v. 2005 (ToTP)

⁵⁴ 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Ikkunat v. 2005 ja Suensaaren koulun ikkunoiden uusiminen 2005 (ToTP)

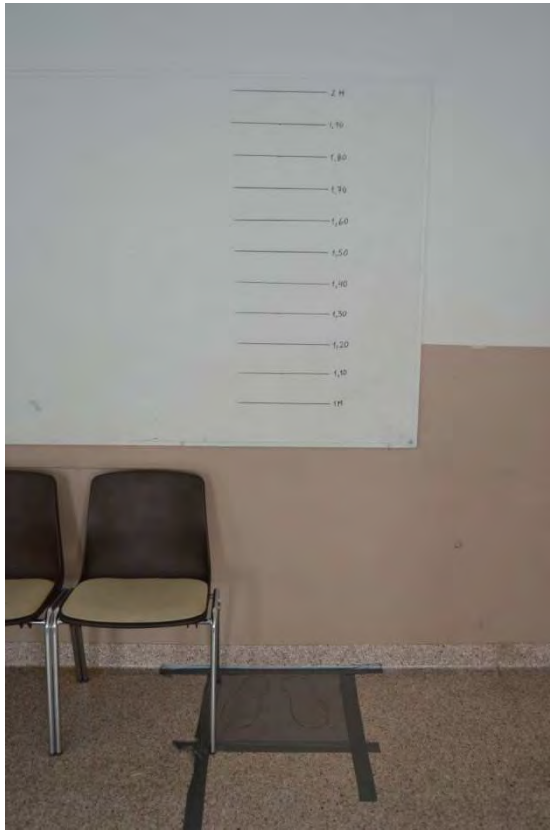
⁵⁵ Suensaaren koulun pihan kunnostuksen 1. vaihe, v. 2006. (ToTP)

⁴⁷ 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Sekalaista. (ToTP)

⁴⁸ <https://www.tyll.fi/koulun-historia-2/> (10.8.2018)

Koulurakennus 2000-luvulla

Peruskoulu-uudistuksen jälkeen koulurakennuksessa toimivat rinnakkain yläaste ja lukio reilut kolmekymmentä vuotta. Vuonna 2005 Tornion kaksi lukiota yhdistettiin ja sijoitettiin Tornion yhteislyseoon. Vuonna 2013 yhteislyseoon sijoitettiin peruskoulun oppilaita Putaan koulun remontin vuoksi ja lukio siirrettiin Kauppakadulle entisen kauppaoppilaitoksen tiloihin. Kaupunki teki lopullisen päätöksen lukion sijoittamisesta uuteen paikkaan vuonna 2015 ja yhteislyseo jäi tyhjilleen. Samassa yhteydessä siirrettiin yhteislyseon pääsisäänkäynnin yläpuolella ollut reliefi Kauppakadulle.⁵⁶

Syksyllä 2015 yhteislyseon tiloihin avattiin turvapaikanhakijoiden järjestelykeskus. Viranomaisten ja järjestöjen yhteistyössä ylläpidetyssä järjestelykeskuksessa rekisteröitiin noin puolet Suomeen saapuneista 32 000 turvapaikanhakijasta. Järjestelykeskus suljettiin kevät-talvella 2016.⁵⁷

Kuva 79: Järjestelykeskuksen mittauspiste vanhan puolen luokkahuoneessa 2018 (TLMM/Teija Ylimartimo(TY))

⁵⁶ <https://www.tyll.fi/koulun-historia-2/> (10.8.2018)

⁵⁷ https://www.poliisi.fi/suomi100/tornion_jarjestelykeskus_viranomaisyhteistyon_nayton_paikka (10.8.2018)

Kuvat 80–81: Koulurakennus Hallituskadulta, lännestä ja pohjoisesta 2018 (TLMM/TY)

VI Rakennuksen nykytila ja säilyneisyys

Rakennus on tällä hetkellä tyhjiään.

Koulurakennuksen tilojen bruttoala on 7602 brm², kerrosala on 7493 kem² ja tilavuus 20 263 rm³. Rakennuksessa on 17 teoriaopetusluokkaa, 14 erityisopetustilaa, juhlasali sekä ruokasali keittiöineen ja hallintotiloja.

Julkisivut

Rakennuksen julkisivuissa ei ole säilynyt näkyvissä ensimmäisten, vuosien 1914 ja 1921 rakennusvaiheiden tyylipiirteitä. Rakennus on tyylipiirteiltään kahden merkittävimmän rakennusvaiheen, 1930- ja 1950-lukujen asussa. Seinät ovat vaaleita, rapattuja ja ikkunat 1930-luvun osassa moniruutuisia puuikkunoita rapattuine listoituksineen ja 1950-luvun osassa pystykarmillisia ja kaksiruutuisia ilman listoituksia. Vanhan puolen aumakatto ja uudemman puolen luokkasiiven aumakatto ovat punaisia tiilikattoja ja juhlasalisiiven satulakatto on punaiseksi maalattua saumapeltiä. Merkittävimmät julkisivumuutokset 1950-luvun laajennuksen jälkeen ovat olleet pääportaikon sisäpihan puoleisten ikkunoiden umpeen muuraaminen peruskorjauksessa sekä uudemman osan ja vanhan puolen kadunpuoleisten julkisivujen ikkunoiden uusiminen. Myös ulko-ovet on uusittu teräslasioviksi 2000-luvun julkisivun kunnostusten yhteydessä.

Kuvat 82: pääsisäänkäynti 2018 (TLMM/TY)

Kuvat 83-84: Sisäpiha pohjoisesta ja idästä 2018 (TLMM/TY)

Kuva 85: Vanhan puolen pääsisäänkäynti 2018 (TLMM/TY)

Kuvat 86–87: Koulurakennus Lukiokadulta, idästä ja etelästä 2018 (TLMM/TY)

Kuva 88: Vanhan puolen voimistelusalin ikkunat 2018 (TLMM/TY)

Kuva 89: Ikkunoita Keskikadun suunnasta 2018 (TLMM/TY)

Sisätilat

Nykyinen **sisätilajako** on pääosiltaan vuosien 1979–82 peruskorjauksen ajoilta lukuun ottamatta vanhan puolen toiseen voimistelusaliiin tehdyistä opetustiloista, jotka ovat 1980-luvun lopulta. Luokkahuoneet ovat säilyneet suurimmaksi osaksi alkuperäisillä paikoillaan ja alkuperäisen kokoisina. Vanhalla puolella on joitakin tilamuutoksia tehty sekä 1930-, 1950-luvuilla. 1950-luvulla myös purettiin 1930-luvulla rakennettu luokkasiiven luoteispääty, jossa sijaitsi mm. vahtimestarin asunto ja toinen portaikko. Uudella puolella sijainneet kaksi asuntoa muutettiin keittiö- ym. aputiloiksi 1980-luvun vaihteen peruskorjauksen yhteydessä. Samaan aikaan kellaritiloissa uudistettiin teknisen työn tiloja ja ilmastointikonehuone rakennettiin juhlasalin ullakolle.

Käytävälle tai muihinkaan tiloihin ei ole tehty alakattoja, vaan ilmastointi- ja viemäriputket ovat näkyvillä. Käytävien lattiat ovat mosaiikkibetonia ja luokissa ja muissa tiloissa on muovi- ja Linoleumi-matot. Sekä käytävien että luokkien kattoihin on asennettu akustiikkalevyt. Rapatut tai levytetyt seinät ja katot ovat pääosin valkoisia. Käytävien ja portaikkojen seiniin on maalattu ruskeat tai vaaleanvihreät puolipaneelit. Käytävälle ja portaakkoihin on asennettu palo-oviksi metalliset lankalasiovet ilmeisesti viimeistään peruskorjauksen yhteydessä.

Vanhalla puolella on säilynyt suurin osa alkuperäisistä puisista peiliovista listoituksineen sekä sisäpihan puoleiset vanhat ikkunat. Useissa tiloissa ovat säilyneet vanhat kattomateriaalit, eli listoin kasetoidut pahvikatot. Joissain tiloissa on näkyvissä myös kattopaneeleja akustiikkalevyjen alla. Myös leveät puiset kattolistat ja vanhat valurautapatterit ovat säilyneet. Uusien maalipintojen alta on löydettävissä mahdollisesti jopa ensimmäisten rakennusvaiheiden värisävyjä (ks. s.54 kuva 131).

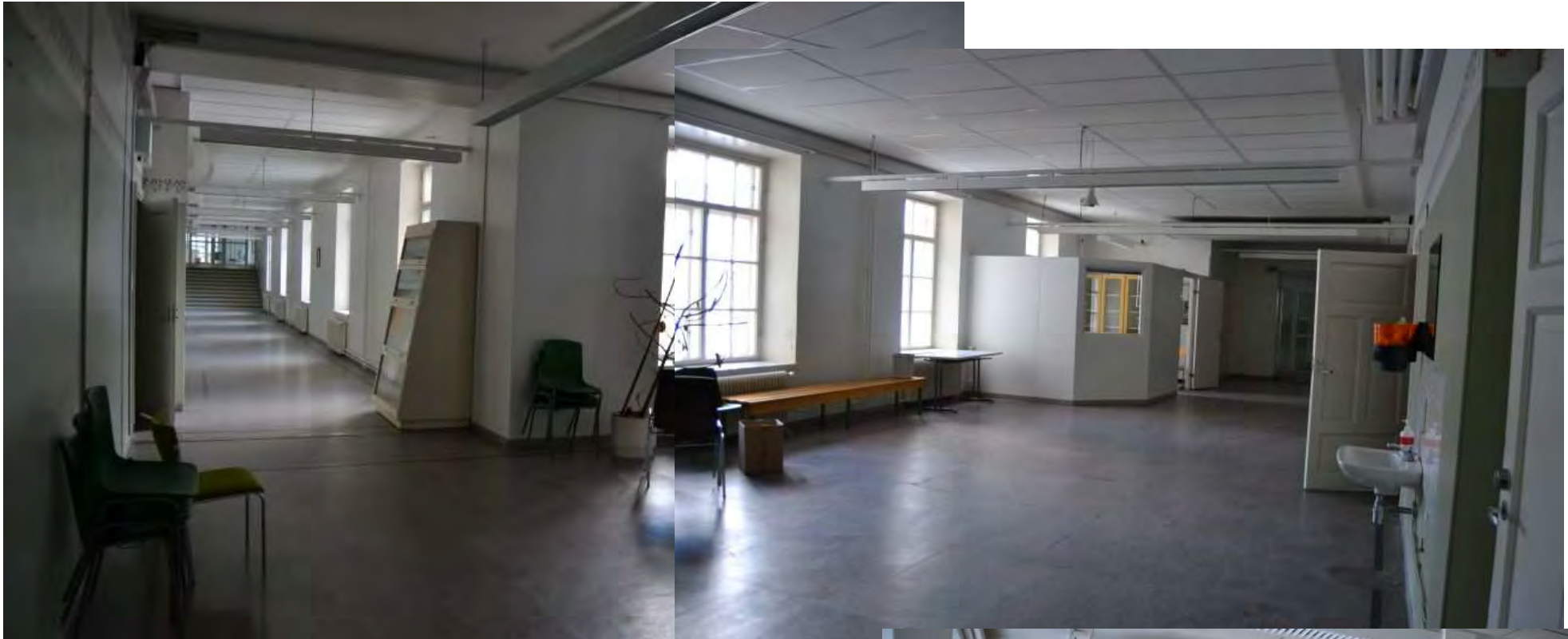
Uuden puolen kellarin ja keittiön 1980-luvun vaihteessa uudelleen sisutetuissa huoneissa on käytetty kiintokalusteissa ajalle tyypillistä voimakasta vihreää; yleisissä tiloissa taas ovissa ym. vaaleanruskeaa ja tehosteväriä tummanruskeaa. Ovet ovat sileitä laakaovia lukuun ottamatta kellarin ym. varastotilojen ovia, jotka ovat 1950-luvulle tyypillisiä lautaovia. Näkyvin uudemman puolen sisätilojen muutos on 2000-luvulla tehty ruokasalin ja käytävän välisen seinän muuttaminen teräslasiseinäksi. Materiaali on vieras 1950-luvun kouluarkkitehtuurille.

Kuvat 90–91: Vanhan puolen pääporras ja kaiteen detajli (TLMM/TY)

Kuva 92: Vanhan puolen käytävää 1.krs 2018 (TLMM/TY)

Kuva 93-94: Vanhan puolen 1.krs käytävä ja aula 2018 (TLMM/TY)
Kuvat 95-96: Vanhan puolen luokkahuone, opetuskeittiö ja luonnontieteen
luokka 2018 (TLMM/TY)

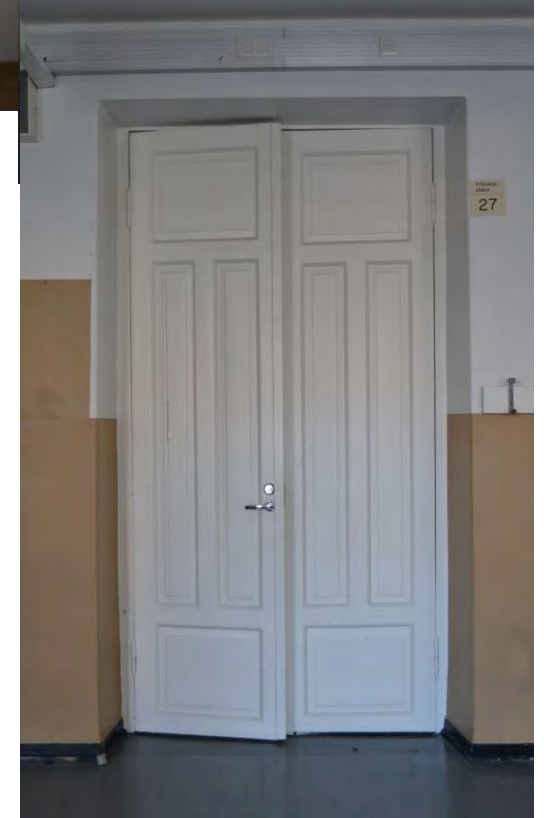
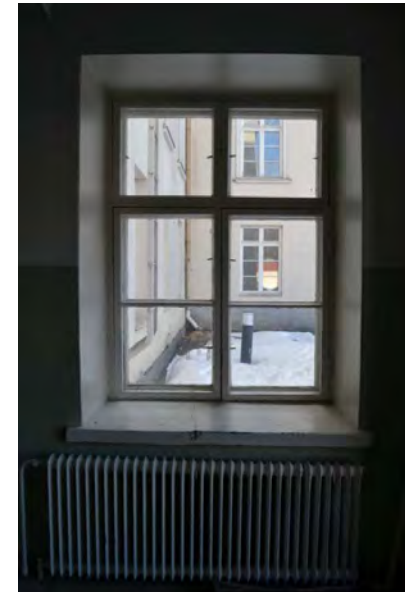

Kuvat 97-98: Vanhan puolen 3. krs käytävää ja palo-ovet pääportaikkoon (TLMM/TY)

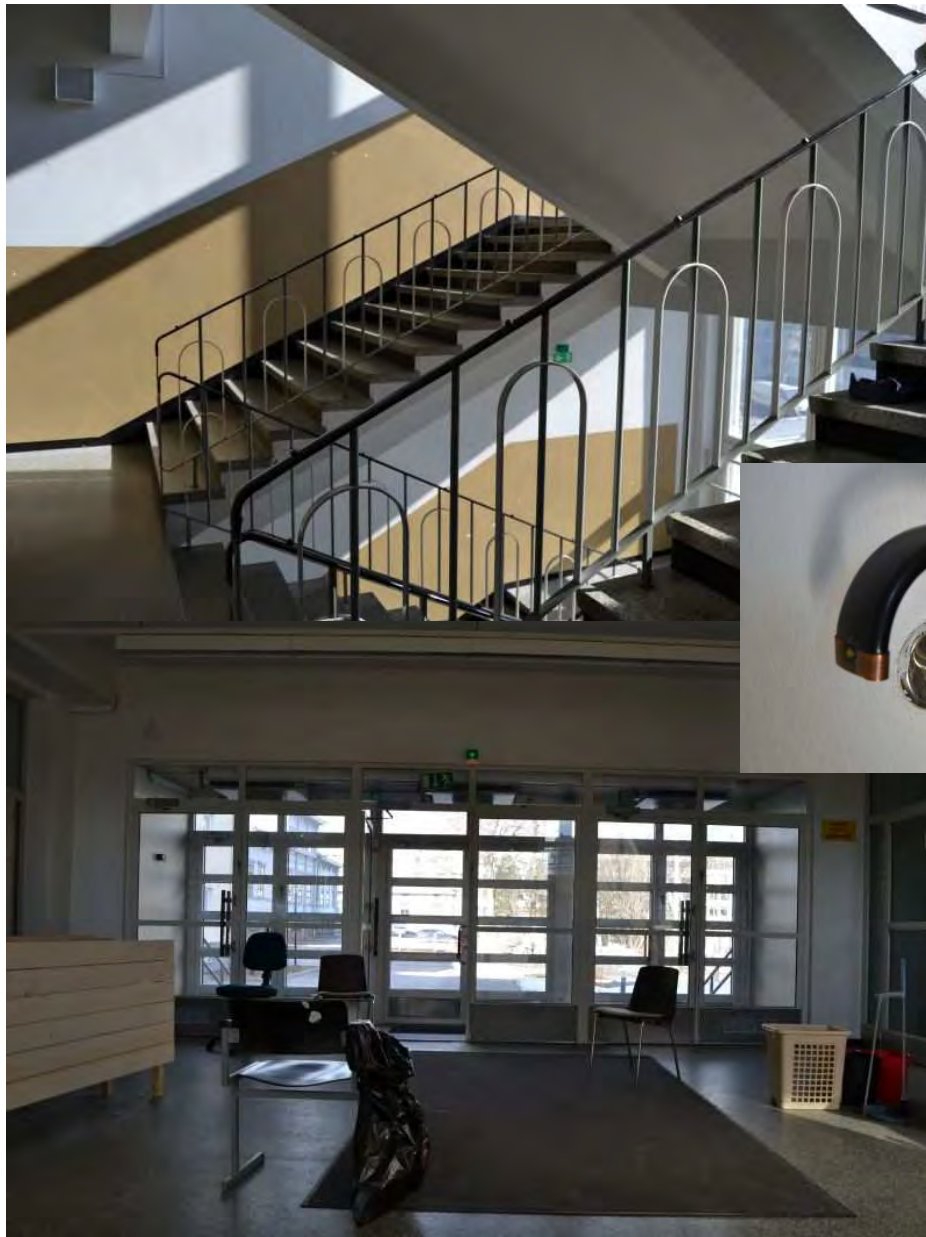
Kuvat 99-102: Vanhan puolen ovia, ikkunoita ja patteri 2018 (TLMM/TY)

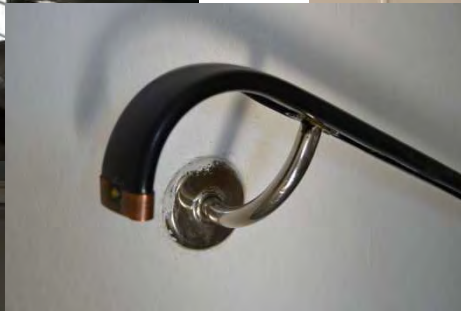
Kuvat 103–104: Vanhan puolen voimistelusalin ja sen yläpuolelle toiseen saliin tehdyt luokkahuoneet 2018 (TLMM/TY)

Kuvat 105-106: Vanhan puolen ullakkoluokka ja 2. krs aula 2018 (TLMM/TY)

Kuvat 107-108: Uuden puolen pääporras ja pääsisäänkäynti 2018 (TLMM/TY)

Kuva 109: uuden puolen porraskaiteen detalji (TLMM/TY)

Kuvat 110-111: Uuden puolen 3. ja 1. krs käytävä 2018 (TLMM/TY)

Kuvat 112–113: Uuden puolen 3. krs piirustussali ja 3. krs luokkahuone 2018 (TLMM/TY)

Kuvat 114–115: Uuden/vanhan puolen 4. krs musiikkiluokka ja teknisen työn tiloja kellarissa 2018 (TLMM/TY)

Kuvat 116–117: Uuden puolen juhlasali 2018 (TLMM/TY)

Kuvat 118–119: Uuden puolen pääportaan wc:t ja 3. krs käytävä 2018 (TLMM/TY)

Kuvat 120–121: Uuden puolen 1. krs käytävä ja ruokasalin seinää 2018
Kuva 122: Uuden puolen sivuporras 2018 (TLMM/TY)

Kuvat 123–124: Uuden puolen ruokasali ja koulukeittiö 2018 (TLMM/TY)

VII Suunnittelijat

Otto F. Holm

Otto Ferdinand Holm (s. 7.3.1867, k. 18.4.1927) on syntynyt Turussa. Holm valmistui arkkitehdiksi Suomen polyteknillisestä opistosta vuonna 1889. Hän aloitti samana vuonna Yleisten rakennusten ylihallituksen ylimääräisenä arkkitehtinä. Vuonna 1918 Holm nimitettiin Oulun lääninarkkitehdiksi. Holmin tunnetuimpia suunnittelukohteita lienevät Oulussa Tuiran sairaala-alueella oleva synnytyslaitos sekä Oulun hautausmaan vanha siunauskappeli. Suurin osa Holmin suunnittelemissa rakennuksista edustavat 1920-luvun klassismia, mutta monissa on myös jugendin piirteitä.⁵⁸ Tornion keskikoulun punatiiliarkkitehtuuri muodostaa siltä osin poikkeuksen hänen yleisimmin käyttämäänsä tyyliin. Kasarmin muutostyössä Holm on siis kunnioittanut rakennuksen alkuperäistä luonnetta ja tyylipiirteitä.

Onni J. Ermala

Onni Johannes Ermala (ent. Enrot. s. 9.5.1904, k. 29.9.1958) syntyi Sääksmäellä Pirkanmaalla. Ermala oli naimisissa Karin (o.s.) Burgmanin kanssa, joka oli sairaanhoitaja.⁵⁹ Heillä oli neljä lasta sekä yksi kasvattilapsi. Onni Ermala ei ollut koulutukseltaan arkkitehti vaan sai vuonna 1948 Rakennushallituksessa työskennellessään erivapauden käyttää arkkitehdin titteliä.⁶⁰ Ermala opiskeli Viipurin Taiteenystävien piirustuskoulussa vuosina 1920–1924 ja toimi Rakennushallituksessa ensin piirtäjänä vuosina 1929–1943 ja sitten suunnitteluosaston ylimääräisenä arkkitehtina vuosina 1943–1950. Rakennushallituksessa työskennellessään Onni Ermalaa kutsuttiin lempinimellä ”Lykky”. Hänet nimettiin Kemlin kaupunginarkkitehdiksi vuonna 1950, missä hän toimi kuolemaansa asti vuoteen 1958.⁶¹

Onni Ermala oli yksi Suomen modernin arkkitehtuurin eturivin suunnittelijoista. Hän osallistui useisiin arkkitehtikilpailuihin ja menestyi niissä, kunnes SAFA määräsi, että vain arkkitehdin koulutuksen saaneet voivat osallistua kilpailuihin. Ermala on mainittu muun muassa Suomen Docomomon modernin arkkitehtuurin merkkiteosten suunnittelijoiden luettelossa. Docomomo Suomi Finland ry toimii modernin arkkitehtuurin asiantuntijaorganisaationa Suomessa. Ermala oli Rakennushallituksessa työskennellessään mukana suunnittelemassa Malmin lentoasemaan, joka on valittu kansainvälisen DOCOMOMO-järjestön hyväksymään valikoimaan suomalaisen modernismin merkkiteoksista 1920-luvun lopulta 1970-luvulle.⁶²

Ermalan tunnetuimpia töitä Malmin lentokentän (valmistunut 1936) lisäksi ovat Neuvostoliiton suurlähetystön sisustus (osittain, 1952), Puijon Maja (1936), Lapin Lääninhallitus (1947-49), Kemlin työväentalo (1957), Kemlin tyttökoulu (1952), Rovaniemen Valsa (1958)⁶³, Kajaanin seminaari (1931), Raision Viljasiilo, Kemlinmaan Pohjanranta ja Suomussalmen kirkko (1950).⁶⁴

Suurten ikäluokkien vuoksi sodanjälkeisessä modernissa rakentamisessa koulujen määrä oli huomattava.⁶⁵ 1950-luvulla kaupunginarkkitehtien tehtäväkenttään kuului koulurakennusten suunnittelu. Tornion yhteislyseon suunnittelutyö oli siten Kemlin tyttölyseon ohella luonteva suunnittelukohde Ermalalle. Nuoremmassa Tornion yhteislyseossa on samoja yksityiskohtia kuin aiemmin valmistuneessa Kemlin tyttölyseossa; esimerkiksi korkeiden päätyjen kuusikulmaiset ullakon ikkunat.⁶⁶

⁵⁸ Järventaus 1967, s. 298–299; https://fi.wikipedia.org/wiki/Otto_F._Holm (8.8.2018)

⁵⁹ <http://www3.jkl.fi/taidemuseo/oravienaarteita/anitaermala.html> (9.7.2018)

⁶⁰ Setälä 1973, s. 40; www.rky.fi (11.7.2018); https://fi.wikipedia.org/wiki/Onni_Ermala (viitattu 11.7.2018)

⁶¹ Setälä 1973, s. 39-40; https://fi.wikipedia.org/wiki/Onni_Ermala (viitattu 11.7.2018)

⁶² <http://docomomo.fi/> (9.7.2018); www.rky.fi (11.7.2018)

⁶³ Forsius – Lahdelma 2015, s.29.

⁶⁴ <http://docomomo.fi/> (9.7.2018); https://fi.wikipedia.org/wiki/Onni_Ermala (viitattu 11.7.2018)

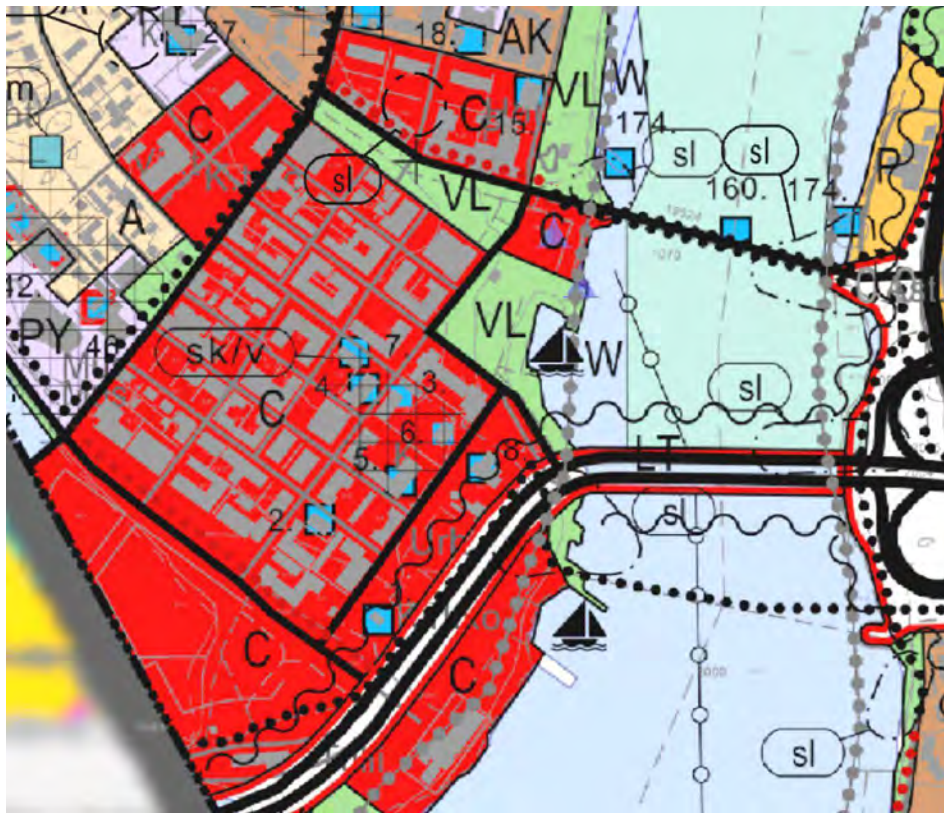
⁶⁵ <http://docomomo.fi/> (9.7.2018)

⁶⁶ *Meren ja teollisuuden kaupunki*, s. 93; <http://www.koulurakennus.fi/1950-luvun-koulu/arkkitehtuuri> (8.8.2018)

VIII Kaavoitus ja suojelutilanne

Yleiskaava

Tornion kaupungin voimassa olevassa yleiskaavassa alue on osoitettu keskustatoimintojen alueeksi (C). Raatihuoneen ympäristön valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY) on osoitettu merkinnällä sk/v. Raatihuone (nro 3) ja Pormestarin/Säipän talo (nro 6) on osoitettu kaavassa valtakunnallisesti arvokkaiksi suojelukohteiksi ja TYLL/Suensaaren koulu, Lyseo (nro 5) maakunnallisesti arvokkaaksi suojeltavaksi rakennuskohteeksi.

Kuva 125: Ote Tornion yleiskaava 2021, Airix Ympäristö ja Tornion kaupunki 2009 (TOKM)

Asemakaava

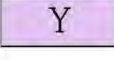

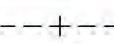

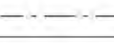
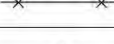

Voimassa olevassa asemakaavassa vuodelta 1979 Suensaaren ensimmäisen kaupunginosan korttelin 12 tonttien 1 ja 2 käyttötarkoitus on osoitettu merkinnällä Y yleisten rakennusten korttelialueeksi. Kerroskorkeuksiksi on osoitettu II ja IV. Pohjolan talon tontin käyttötarkoitukseksi on osoitettu yhdistettyjen liike- ja asuntokerrostalojen korttelialueeksi (ALK) ja kerrosluvut I, IV ja V. Koko korttelin rakennustehokkuudeksi on annettu e=1,3.

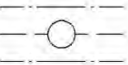
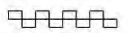

Kuva 126: Ote voimassa olevasta asemakaavasta. (TOKM)

Raatihuone piharakennuksineen ja Säipän talo on osoitettu merkinnällä ark rakennustaiteellisesti tai kaupunkikuvan säilyttämisen kannalta arvokkaiksi rakennuksiksi. Niitä koskevan asemakaava-määräyksen mukaan *Rakennusta ei saa purkaa eikä siinä saa suorittaa myöskään sellaisia korjaus- tai muutostöitä, jotka turmelevat rakennuksen julkisivujen tai vesikaton kulttuurihistoriallista tai rakennustaiteellista arvoa. Pihalueella ei saa suorittaa alkuperäistä luonnetta turmelevia toimenpiteitä.*

TORNIO Kaavarekisteri	
	17.09.2013 12:05:28
	1 (2)
Kaavamaaräykset 851/78	
Kuva	Selitys
	ASEMAKAAVAMERKINNÄT:
	Asuinkerrostalojen korttelialue.
	Liikerakennusten korttelialue.
	Yhdistettyjen liike- ja asuinkerrostalojen korttelialue.
	Yleisten rakennusten korttelialue.
	3 m sen asemakaava-alueen ulkopuolella oleva viiva, jota vahvistaminen koskee.
	Kaupunginosan raja.
	Korttelin, korttelinosan ja alueen raja.
	Eri kaavamääräysten alaisten alueosien välinen raja.
	Risti merkinnän päällä osoittaa merkinnän poistamista.
	Kaupunginosan numero.
	Korttelin numero.

HALLITUS	Kadun tai puiston nimi.
I	Roomalainen numero osoittaa rakennusten, rakennuksen tai sen osan suurimman sallitun kerrosluvun.
e=1,30	Tehokkuusluku eli kerrosalan suhde tontin pinta-alaan.
	Rakennusala.
	Viemäriä varten varattava alue.
	Ajoliikenne korttelirajan kohdalta kielletty.
	Rakennustaiteellisesti tai kaupunkikuvan säilyttämisen kannalta arvokas rakennus. Rakennusta ei saa purkaa eikä siinä saa suorittaa myöskään sellaisia korjaus- tai muutostöitä, jotka turmelevat rakennuksen julkisivujen tai vesikaton kulttuurihistoriallista tai rakennustaiteellista arvoa. Pihalueella ei saa suorittaa alkuperäistä luonnetta turmelevia toimenpiteitä.

HUOMIO!
TÄSTÄ PUUTTUVAT YLEISET KAAVAMÄÄRÄYKSET LÖYTYVÄT ALKUPERÄISESTÄ ASEMAKAAVASTA.
Kuvat 127 ja 128: Voimassa olevat asemakaavamääräykset. (TOKM)

Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö

Tornion yhteislyseon lukio, raatihuone ja Säipän talo sisältyvät Tornion raatihuoneen ympäristön kokonaisuuteen, joka kuuluu Museoviraston laatimaan luetteloon valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista kulttuuriympäristöistä (RKY2009). Inventointi on valtioneuvoston päätöksellä otettu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi 1.1.2010 alkaen.⁶⁷

Valtakunnallisesti merkittävien kohteiden luettelossa aluetta on kuvattu seuraavasti:

"...Tornion raatihuone, Lapin läänin ainoa raatihuone, on puhdas uusrenessanssin edustaja. Raatihuoneen pihapiirissä on vanha poliisiasema sekä raatihuonetta vanhempi pormestarin asuinrakennus. Raatihuoneen ympäristössä on säilynyt 1800- ja 1900-luvun taitteen liikerakentamista, kuten pankki ja vanha kirjakaupparakennus sekä kouluksi muutettu venäläinen kasarmi...

⁶⁷ www.rky.fi (22.7.2013)

...Tornion ensimmäiset raatihuoneet sijaitsivat "Ylipään torilla". Viimeisin niistä paloi 1871 ja laajentuneen kaupungin uusi keskus päätettiin siirtää etelämmäksi lähemmäs jokea. Myynnissä ollut puolivalmis edesmenneen apteekkarin kiinteistö ostettiin 1875 ja muutettiin lääninarkkitehti von Luchovin suunnitelmin raatihuoneeksi.

Pormestarintalona tunnettu puurakennus laajennettiin nykyiseen asuunsa pormestari Cedermanille 1866. Raatihuonetta vastapäätä olevan Yhdyspankin pankkitalon suunnitteli arkkitehti Valter Thomé 1912, vanhan kirjakaupan julkisivupiirustukset ovat Axel Åkerlundin käsialaa vuodelta 1901.

Ensimmäisen maailmansodan (1914–1918) aikana Tornion muodostui Venäjälle elintärkeä kauttakulkuytely. Kaupungin kautta kuljetettiin suuret määrät sotatarvikkeita, sotavankeja ja pakolaisia. Raatihuoneen ja pormestarintalon viereen valmistui 1914 venäläinen kasarmi. Suomen itsenäistyttyä rakennus otettiin opetuskäyttöön 1920-luvun alussa. Ensiksi siinä aloitti keskikoulu ja myöhemmin Tornion yhteislyseo. Suensaaren koulu on sittemmin sekä laajennettu että korjattu.⁶⁸

IX Yhteenveto

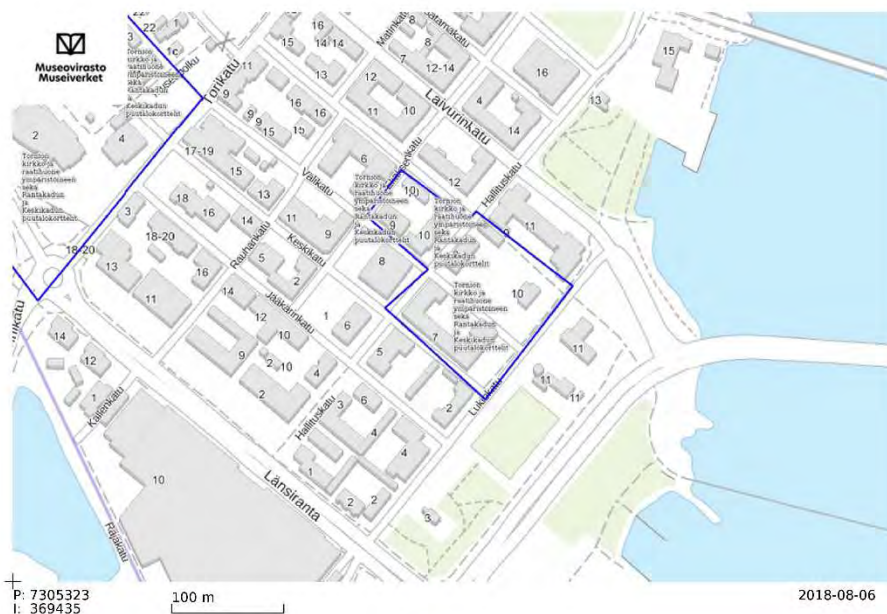
Valtakunnallisesti merkittävässä rakennetussa kulttuuriympäristössä sijaitseva Otto F. Holmin, rakennushallituksen ja Onni J. Ermalan suunnittelema rakennus edustaa merkittävällä tavalla Tornion koululaitoksen historiaa. Viidessä eri vaiheessa valmistuneessa rakennuksen julkisivuissa näkyvät selkeästi kahden merkittävimmän rakennusvaiheen, 1930- ja 1950-lukujen tyylipiirteet.

Rakennuksen ulkoarkkitehtuuria leimaavat korkeiden luokkasiipien ja uudemman juhlasaliin sekä 1920-luvun lopun voimistelusalisiin vuoropuhelu. Ne muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden sisäpihan ympärille kietoutuvana suojaavana rakennusmassana. Vanhimman osan julkisivujen klassistiset yksityiskohdat ja uudemman osan hillityn pelkistetyt 1950-luvun yksityiskohdat rytmittävät julkisivuja. Rakennuksen erityispiirteitä ovat 1930-luvun pääsisäänkäynti lipputankoineen, vanhan ja uuden osan välinen pääportaikko laajoine ikkunapintoineen ja tyylikkäine katoksineen sekä Hallituskadun puoleisen päädyn korkea erkkerimäinen päätyikkuna.

Käytännössä rakennuksen lähes kaikki alkuperäiset kantavat rakenteet ovat säilyneet. Julkisivut ovat säilyneet lähellä 1930- ja 1950-lukujen asua; sisätiloissa on tapahtunut enemmän muutoksia. Sisätiloissa on myös selvästi näkyvissä uuden ja vanhan puolen oman aikakauden leima. Tilankäyttö on hyvin pitkälti ollut sama läpi vuosikymmenten. Rakennuksen sisätiloja leimaavat valoisuus ja väljyys. Vanhalla puolella ovat korkeat kerroskorkeudet ja uudella puolella selkeä ja käytännöllinen tunnelma.

Vanhalla puolella on säilynyt runsaasti alkuperäisiä rakennusosia ja materiaaleja. Uudella puolen on ehkä uusittu enemmän pintamateriaaleja, mutta kuitenkin 1950-luvun tyyli on vielä hyvin aistittavissa muun muassa portaikoissa, käytävillä ja juhlasalissa. Erityisesti juhlasalin parveke taittuvine ovineen ja metallikaiteineen on arvokas osa rakennuksen historiaa. Uusimmat pintamateriaalit ja värimaailma edustavat hyvin peruskorjausaikaa.

Koulurakennuksella on sekä rakennustaiteellista, historiallista että maisemallista ja kaupunkikuvallista arvoa. Rakennuksen muotokieli, detaljit ja sijainti muodostavat kaupunkikuvallisesti näyttävän

Kuva 129: Karttaote Museovirasto: www.rky.fi

⁶⁸ www.rky.fi (6.8.2018).

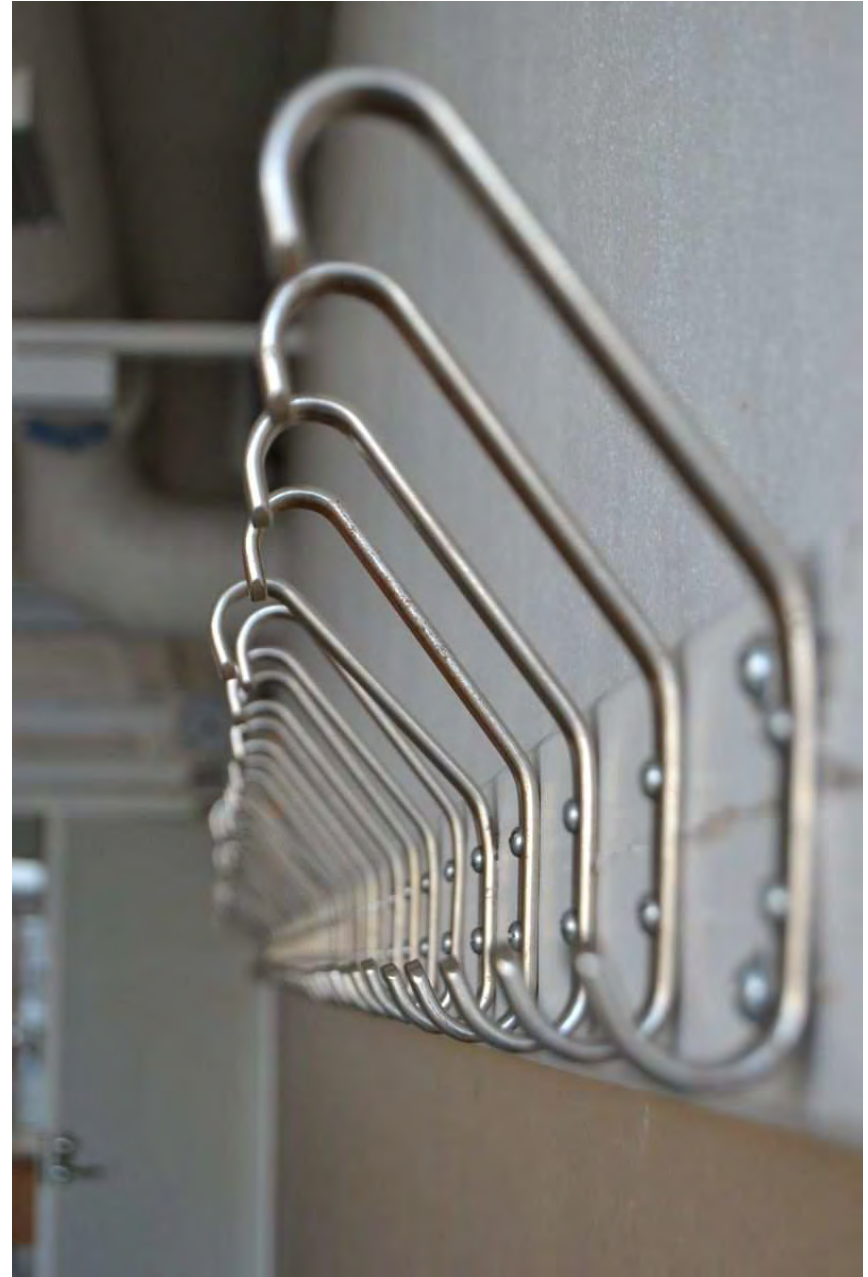
kokonaisuuden, joka edustaa rakentamisaikakausiensa ihanteita. 95 vuotta koulurakennuksena toimineella Tornion yhteislyseolla on merkittävä asema paikallisessa, maakunnallisessa ja valtakunnallisessa sivistys- ja kulttuurihistoriassa.

Kuvat 130: Juhlasalin parveke ja ovet 2018 (TLMM/TY)

Kuvat 131: Vanhan puolen ovenkarmin vanhoja värejä on vielä löydettävissä, 2018 (TLMM/TY)

Kuvat 132: Uuden puolen naulakko käytävällä 2018 (TLMM/TY)

LÄHDELUETTELO

I PAINAMATTOMAT LÄHTEET

KANSALLISARKISTO / HELSINKI (KA)

- Rakennushallitus / Rakennushallituksen piirustukset I
  - SSKO:n rakennus- ja omistusasiakirjoihin liittyvät piirustukset
- Rakennushallitus / Rakennushallituksen piirustukset II
  - Opetusalan rakennukset / Oppikoulut
- Valtioneuvosto. Kirjaajankonttori / Valtioneuvoston KD-aktikartat ja piirustukset
  - Kd -aktikartat ja -piirustukset
- Sotilasinsinöörihallinto / Sotilasinsinöörihallinnon arkisto
  - Sotilasinsinöörihallinnon asiakirjat

KANSALLISARKISTO / OULU (OMA)

- Oulun lääninrakennustoimisto / Oulun lääninrakennustoimiston arkisto (OIRak)
  - I Kartat ja piirustukset
- Tornion yhteislyseo / Tornion yhteislyseon arkisto (ToYLa)
  - Muut asiakirjat, Koulutalon rakentamista koskevat asiakirjat

TORNION KAUPUNKI / TILAPALVELUJEN ARKISTO (ToTP)

- Asema-, pohja, julkisivu-, leikkaus- ja detaljipiirustuksia, LVI- ja sähköpiirustuksia, rakennusselityksiä, pöytäkirjoja, lausuntoja ja muistioita vuosilta 1929–1996. (Katso liite 1: Piirustusluettelo)

TORNION KAUPUNKI / KAAVOITUS JA MITTAUS (ToKM)

- Kartta-, ilmakekuva-, piirustus- ja kaava-aineistot

TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEON ARKISTO (TLMM)

- Tornionlaakson maakuntamuseon kuva-arkisto
- Reino Kainulaisen kuva-arkisto

II SÄHKÖISET LÄHTEET

Arkistojen Portti –verkkopalvelu.

<http://wiki.narc.fi/portti/index.php/Koulut> ja
<http://wiki.narc.fi/portti/index.php/Oppikoulut>
(Viitattu 18.7.2018)

Jetsonen, Sirkkaliisa. ”Kyläkouluista lähiökouluihin 1945–1960”.
KANSAKOULUSTA PERUSKOULUUN - Koulurakennuksia kolmelta vuosikymmeneltä.
Museovirasto. www.koulurakennus.fi (Viitattu 8.8.2018)

Poliisihallituksen Internet-sivusto. https://www.poliisi.fi/suomi100/tornion_jarjestelykeskus_viranomaisyhteistyon_nayt_on_paikka (viitattu 10.8.2018)

Tornion kaupungin karttapalvelu: (Viitattu 10.7.2018)

Tornion yhteislyseon lukion Internet sivusto. <https://www.tyll.fi/koulun-historia-2/> (viitattu 10.8.2018)

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY.
Museovirasto 2009. www.rky.fi (viitattu 9.7.2018)

Wikipedia Internet-sivusto. https://fi.wikipedia.org/wiki/Onni_Ermala
(viitattu 11.7.2018)

Wikipedia Internet-sivusto. https://fi.wikipedia.org/wiki/Otto_F_Holm
(viitattu 8.8.2018)

III KIRJALLISUUS

- Alamäki 1984 Alamäki, Yrjö. "Historiikki 1630-1984". Teoksessa *Tornion yhteislyseo/Suensaaren lukio. Historia ja matrikkeli 1884-1984*. Pohjolan Sanomat Oy. Kemi 1984.
- Forsius – Lahdelma 2015 Forsius, Johanna, Lahdelma, Päivi. "Valistustalo "Valsa" – Jälleenrakennetun Rovaniemen yhteinen yhdistystalo". *Raito*. Maakunnallinen museolehti. Lapin maakuntamuseo 2015.
- Teerijoki 2007 Teerijoki, Ilkka. *Tornion historia 2 1809–1918*. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä 2007.
- Teerijoki 2010 Teerijoki, Ilkka. *Tornion historia 3 1918–2000*. WS Bookwell Oy. Porvoo 2010.
- Joen ja meren rajakaupunki: Tornion kulttuuriympäristöohjelma*. Heljala, Minna; Seppälä, Sirkka-Liisa; Elo Tiina. Ympäristöministeriö 2014.
- Järventaus 1967 Järventaus, Esko *Studia Oulun lääninarkkitehdit Historica Tomus I*. Oulun Historiaseura, 1967
- Kaisanlahti – Törmänen 1985 Kaisanlahti, Juha; Törmänen, Mikko. *Tornion kantakaupungin rakennuskannan inventointi ja toimenpidesuosituks*. (Moniste) Tornionlaakson maakuntamuseo, 1985.
- Meren ja teollisuuden kaupunki: Kemin kulttuuriympäristöohjelma*. Heljala, Minna; Seppälä, Sirkka-Liisa; Elo Tiina. Ympäristöministeriö 2013.
- Mökkönen 2001 Mökkönen, Teemu. *Tornio Suensaari. Kaupunkiarkeologinen inventointi*. Museovirasto, Rakennushistorian osasto, 2001.
- Niskanen 2005 Niskanen, Aino. *Väinö Vähäkangas ja hänen toimistonsa. Arkkitehdin elämäntyö ja verkostot*. Väitöskirja. Teknillinen korkeakoulu, 2005. Teoksen verkkoversio (PDF) (viitattu 9.7.2018).
- Puranen 1967 Puranen, Irja. "Matrikkeli". Teoksessa *Suomen rakennushallinto 1811-1961*. Rakennushallitus. Valtion painatuskeskus, Helsinki 1967.
- Setälä 1973 Setälä Salme. *Epäasiallinen kronikka viiden pääjohtajan ajalta*. Werner Söderström Osakeyhtiö. Porvoo – Helsinki 1973.
- Tasihin 1982 Tasihin Juhani. "Tornion ortodoksinen Pietari-Paavalin sotilaskirkko". *Faravid 5/81*. Pohjois-Suomen historiallinen yhdistyksen vuosikirja V. 1982.

LIITTEET

Liite 1	Piirustus- ja asiakirjaluettelo
Liite 2	Ajantasapiirustukset 14.12.2016

PIIRUSTUS- JA ASIAKIRJALUETTELO

Tornion kaupungin tilapalvelujen arkisto (TOTPA)

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Lyseon laajennus v. 1955

- Asiakirjoja, sopimuksia, ARK-piirustuksia, RAK-piirustuksia, sähköpiirustuksia, LVI-piirustuksia

Dipl.ins. Einari Pitkänen H:ki. Tornion yhteislyseo.

- vesijohdot 1/100 ja 1/50.. 14.11.1956
- lämpöjohdot 1/100 ja 1/50. (päiväämätön)
- Työselitys keskuslämmitys-, tuuletus-, sekä vesi- ja viemärijohtolaitteiden hankinnasta ja asennuksesta. 12.11.1956

Mikkelin vesi- ja lämpöjohto Oy 17.5.1957.

- Tornion yhteislyseo. Lämpö-, vesi-, lämminvesi- ja viemärijohtot. 1:100.

Erkki Nuutila(?) 26.6.1956

- Tornion yhteislyseo. Perustusten salaojitus. 1:100.

Rakennushallituksen saatekirje Tornion yhteislyseon rehtorille liittyen loppukatselmukseen. 11.9.1958.

Useita kopioita Loppukatselmuspöytäkirjasta. DNo 4015/R.3.58. 8.7.1958

Jäljennös Tornion yhteislyseon lisä-, muutos- ja korjaustöiden rakennus-, kone- ja sähköteknillisten töiden urakkasopimuksesta. 14.2.1957. Rakennushallitus ja Rakennustuote Oy.

Tornion yhteislyseon Rehtorin (Kalle Kauppi) kirjelmä Rakennushallitukselle sähköteknillisten töiden suorituksista. lokakuussa 1958.

Kopio Tornion yhteislyseon rakennus- ja sähköteknillisten töiden takuukatselmuspöytäkirjasta 8.7.1959.

Rakennushallituksen hyväksymiskirje Rakennustuote Oy:lle Sähköteknillisten töiden aliurakoitsijasta 18.3.1957.

Tornion kaupungin sähkölaitoksen Tarkastuskertomus Tornion yhteislyseon sähköteknillisistä töistä 28.6.1958.

Lausunto Tornion yhteislyseon suunnitellun lisärakennuksen perustamisesta. Pohjatutkimuso Oy 30.6.1955.

Arkkitehtitoimisto Ermala, Kemi. O.J. Ermala 12.12.1955.

- Tornion yhteislyseo, pääpiirustukset 1:100 (kopioita)

Tornion yhteislyseo pohjapiirros I-kerros (vanha puoli) 1:100. Täydennetty 15.5.1972 L.L.

Auvo Kallio, Dipl.ins. Helsinki 24.1., 22.4., 23.4., 15.5.1957.

- Tornion yhteislyseo. Perustukset (laskelmat ja piirustukset 1:50 ja 1:25)

Rakennuskonstruktioimisto J.I. Packalén Byggnadskonstruktionsbyrå 15.6., 21.6.1934.

- Tornion yhteislyseo. Vanhan osan korotus. Rautabetonirakenteet. 1:25.
- Tornion yhteislyseo. Vanhan osan korotus. Perustukset. 1:50.

Insinööritoimisto Tauno Nissinen

- sähkötyöselitys. Tornion yhteislyseo. (päiväämätön)
- Sähköpiirustukset (sähköpisteet) 5.11.1956.
- Tekomaa Oy:n työpiirustukset edellisiin 6.4.1957. (myös mikrofilmit)

Tekomaa Oy, Kemi 4.7.1958: Tornion yhteislyseo. Keskusradiokaavio. Suensaaren yläaste, Tornio. Öljylämmityslaitteet 1:50. 5.3.1973.

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Peruskorjaus v. 1977

- Asiakirjoja, sopimuksia, työselityksiä, piirustuksia

Tornion kaupungin tekninen virasto. Kaavoitus- ja talosuunnitteluosasto.

Suensaaren peruskoulu. Mittauspiirustukset 1:100. 29.7.1974 piirt. rs.

Arkkitehtitoimisto ATV (Antti-Poika – Taskinen – Vesanen)

- Suensaaren peruskoulu, luonnossuunnitelmat 1:100, 29.5.1975

Arkkitehtitoimisto Heikki Taskinen Oy, Oulu.

- Suensaaren koulu, Tornio. Peruskorjaus- ja muutostyö rakennusselitys. 16.11.1977.
- Suensaaren yläaste ja lukio, pääpiirustukset 1:100. 1.11.1977.
- Tornion Suensaaren peruskoulun yläaste ja lukio. Rakennusselitysluonnos. (päiväämätön)

Suensaaren koulun peruskorjaussuunnittelutoimikunnan asiakirjoja. v. 1974-77

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Peruskorjaus v. 1977

- Sähköpiirustukset

Sähköinsinööritoimisto Mauri Ketola Ky.

- Suensaaren yläaste ja lukio, Tornio. sähköpiirustukset 28.12.1977, 15.8.1978, 14.6.1979 ja 24.9.1979.
- Suensaaren yläaste ja lukio, Peruskorjaus ja muutostyö, Tornio. sähkötyöselitys (päiväämätön)

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Sekalaista

- Kaukolämmityksen alajakokeskus v. 1980. Työselitys. Insinööritoimisto Polartek Oy, Oulu
- Värisuunnitelma v. 1981 Väriyössuunnitelmat 1:50. Arkkitehtitoimisto Heikki Taskinen Oy. 8.1.1980, 11.3.1980, 27.4.1981
- Liikuntatilojen muutos opetustiloiksi v. 1987

Tornion kaupungin tekninen virasto, Talosuunnitteluosasto. Piirustukset 1:50, 3.12.1987

- Suensaaren koulu, Aitapiirustus 1.10, Tornion kaupungin tekninen virasto, Talosuunnitteluosasto. Eero Kanto, 19.9.1990.
- Koulutilojen muutostarpeet -muistio v. 1995

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Keittiön perusparannus v. 1996

- suunnitteluasiakirjoja, rakennusselityksiä, piirustuksia.

Suensaaren koulu, Keittiön perusparannus. Piirustuksia ja Rakennustyöselitys Tornion kaupungin tekninen keskus, Kaupunkirakenne 16.11.1996 (R. Isto)
Suensaaren koulu / Keittiön perusparannus. LVI-suunnitelmat ja työselitys, 20.8.1996. LVI-insinööri toimisto H. Hooli, Tornio.

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Kuntoarvio v. 1999.

- Tarkastuskortteja ja piirustuksia, valokuvia, kustannuslaskelmia, ym. Kuntoarvio Rkm Taisto Heikkinen 8.6.1999.

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Opetuskeittiö v. 2003

- piirustukset, kalusteluettelot, jne. 1:50 Tornion kaupunki Tekninen keskus tilapalvelut / talosuunnittelu, Eero Kanto 24.1.2003 ja 3.6.2003.

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Ikkunat v. 2005

- tarjouspyyntö, tarjoukset ja ikkunasuunnitelmat (Tornion kpk E. Kanto) 8.2.2005. (MSE –ikkunat)

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Vesikatto v. 2005

- Suunnitelmat ja suunnitteluasiakirjat

Suensaaren lukio ja yläaste vesikaton saneeraus (vanha osa)

- rakennustapaselostus, Rakennustoimisto Miraplan Oy, 22.5.2000
- urakoitsija Pohjois-Suomen ML-Rakennus Oy
- vastaanottotarkastus 6.8.2002

Suensaaren koulun vesikaton peruskorjaus, rakennusselostus. Tekninen keskus, Tilapalvelut Eero Kanto 24.3.2005

- urakoitsija Lemminkäinen Oyj / Kattoyksikkö
- vastaanottotarkastus 16.8.2005

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Maalaus v. 2005

- Suunnitelmat, työselitykset ja muut suunnitteluasiakirjat 2001-02 ja 2005, maali- ja rappausnäytteet v. 1999

Suensaaren koulun julkisivujen kunnostus 2001

- (Suunnittelu Rakennuspalvelu Kalevi Hietala, Tornio 28.9.2001)

- Maalaustyöselitys Suensaaren koulu, Tornion kaupunki, Tekninen keskus Tilapalvelut/Talosuunnittelu 3.2.2005
- urakoitsija Länsi-Lapin maalauspalvelu Oy, 2001
- Vastaanottotarkastus 24.9.2001

Suensaaren koulun vesikaton peruskorjaus, rakennusselostus. Tekninen keskus, Tilapalvelut/Talosuunnittelu, Eero Kanto 24.3.2005

- vastaanottotarkastus 16.8.2005
- urakoitsija Maalausliike Urho Remes Ky

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Valokuvia.

Valokuvia vuosilta 1997, 2000, 2005

Piirustuskansio: 7217 Tornion yhteislyseon lukio. Piha v. 2005

Suunnitteluasiakirjoja, valokuvia, urakka-asiakirjoja

Suensaaren lukio. Pihan peruskorjaus.

- Työselitys 2006 1. vaihe Pihan peruskorjaus. Salaoja- /sadevesiviemärien ja (Välikadun) jätevesiviemärin ja vesijohdon uusiminen. Tilapalvelut/Talosuunnittelu, 4.4.2006

Mappikansio: Suensaaren koulun ikkunoiden uusiminen 2005

- Työmääräys 8/05: sopimukset, pöytäkirjat, työpiirustukset ja ikkunaselosteet

(uusittu 189 ikkunaa, Kuhmon Ikkunat Oy, asennus Tmi Eino Kaarlela, 153475€, vastaanottotarkastus 18.7.2005)

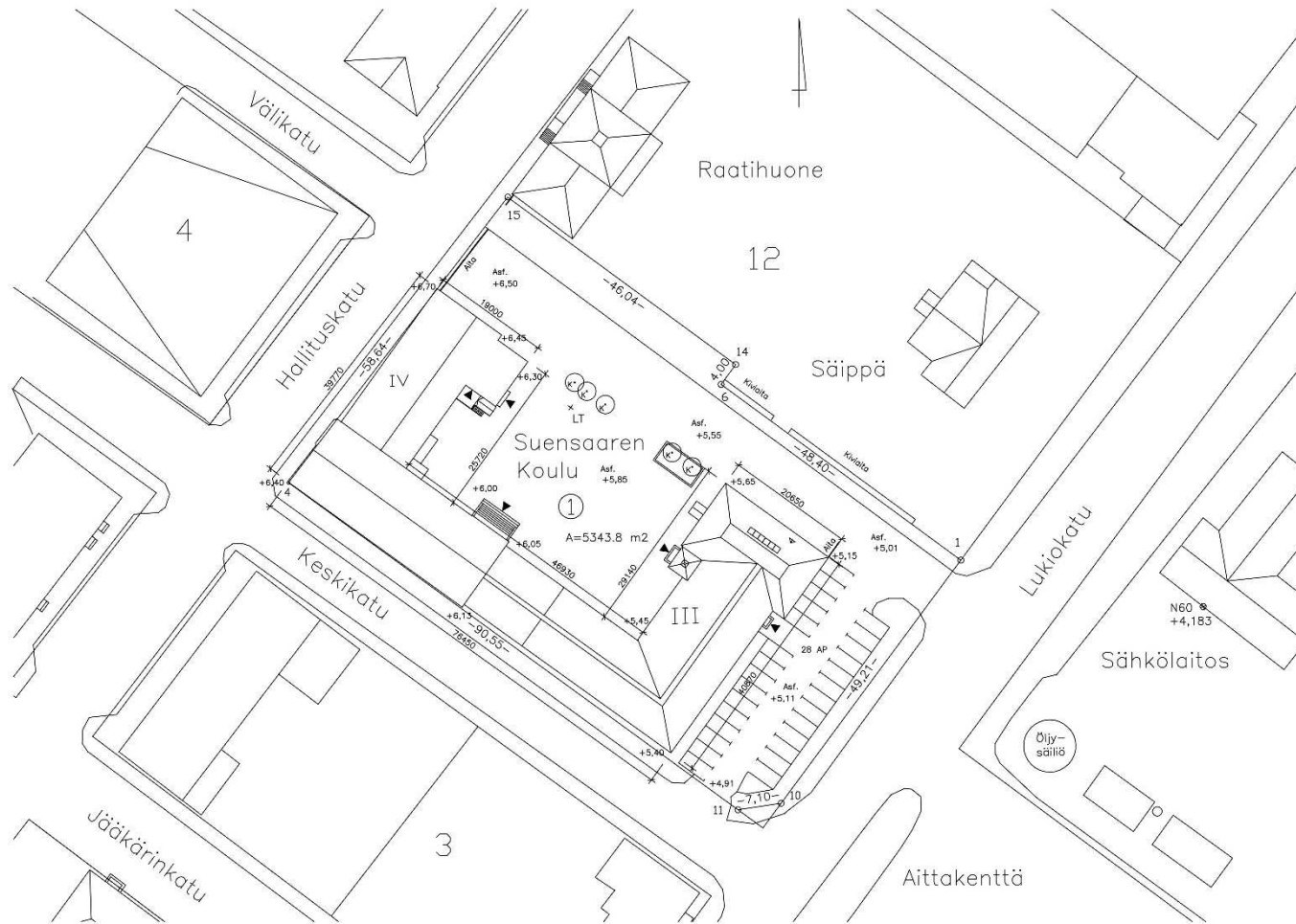
Mappikansio: Suensaaren koulun julkisivujen kunnostus ja maalaus v. 2005

- Työmääräys 16/05: sopimukset, pöytäkirjat, urakkaohjelma, maalaustyöselitys, työpiirustukset jne. (julkisivujen maalaus 1883m², roiskerappuspinta 2050m², josta ikkuna-alaa 430m², jalolaastipintaa 85m², sokkeli 200m², josta ikkunapintaa 22m², Maalausliike Urho Remes Ky 92546€, vastaanottotarkastus 16.8.2005)

Mappikansio: Suensaaren koulun pihan kunnostuksen 1. vaihe, v. 2006

- Työmääräysasiakirjat (työmääräys 15/06), urakkasopimusasiakirjat (Suensaaren koulun pihan kunnostuksen 1. vaihe 3424m², vaihdetaan kerrokset E80 (2860m²), rakennetaan sv. 309jm, jvv 61,5jm, salaojaa 275jm, Tornion Rakennussora Oy 91250€, vastaanottotarkastus 2.10.2006)

Liite 2

Suensaaren koulurakennus:

Bruttoala 7602 brm²
 Kerrosala 7493 kem²
 Tilavuus 20263 rm³

Kaupunginosa/Kylä	Kortteli/Tila	Tontti/Rno	Viranomaisten merkintä
1	12	1	
Rakennuksen numero/Rakennuksen numerot/Rakennuslunnus/Rakennuslunnukset			
Rakennusohje		Piirustaja	Julkaisu no
SUENSAAREN KOULU HALLITUSKATU 7 95400 TORNIÖ		TARKEPIIRUSTUS Piirustuksen tilaus	Mittakaava 1:500
Suunnittelijan yhteystiedot: yritys, osoite ja puhelinnumero		Työnumero	Piirustuksen tunnus
Suunnittelijan yhteystiedot: yritys, osoite ja puhelinnumero		7217	100
Vastuullinen suunnittelijan nimi, tutkinto, allekirjoitus ja päiväys		Suunniteluote	Tiedosta
14.12.2016		ARK	

1. Tilikate
2. Peltikate
3. Minerit-oalioleivy
4. Konesaumattu peltikate
5. Roppaus
6. Betoni
7. Luonnonkivi-perustus

Julkisivu Luoteeseen (Hallituskadulle)

Kaupunginosa/Kylä	Kortteli/tila	Tontti/numero	Maanmittauslaitos
1	12	1	
Rakennuksen numero/Rakennuksen numero/Rakennusluokka/Rakennustyyppi			
Rakennusohje	Yhdistelmä	Yhteinen nro	
	TARKEPIIRUSTUS		
Rakennuksen nimi	Yhdistäminen	Mittakaava	
SUENSAAREN KOULU	JULKISIVU HALLITUSKADULLE	1:100	
HALLITUSKATU 7			
95400 TORNIÖ			
Summittajan yhteystiedot: nimi, osoite ja puhelinnumero	Yhteinen	Yhdistäminen	Muutos
TORNION KAUPUNKI	7217	107	
TEKNISET PALVELUT / TILAPALVELUT			
Vastuullinen suunnittelija(n), tutkinto, alako/pätevyys ja päiväys	Summittaja	Tiedote	
	14.12.2016	ARK	

1. Tilikate
2. Peltikate
3. Minerit-oalioleivy
4. Konesaumattu peltikate
5. Roppaus
6. Betoni
7. Luonnonkivi-perustus

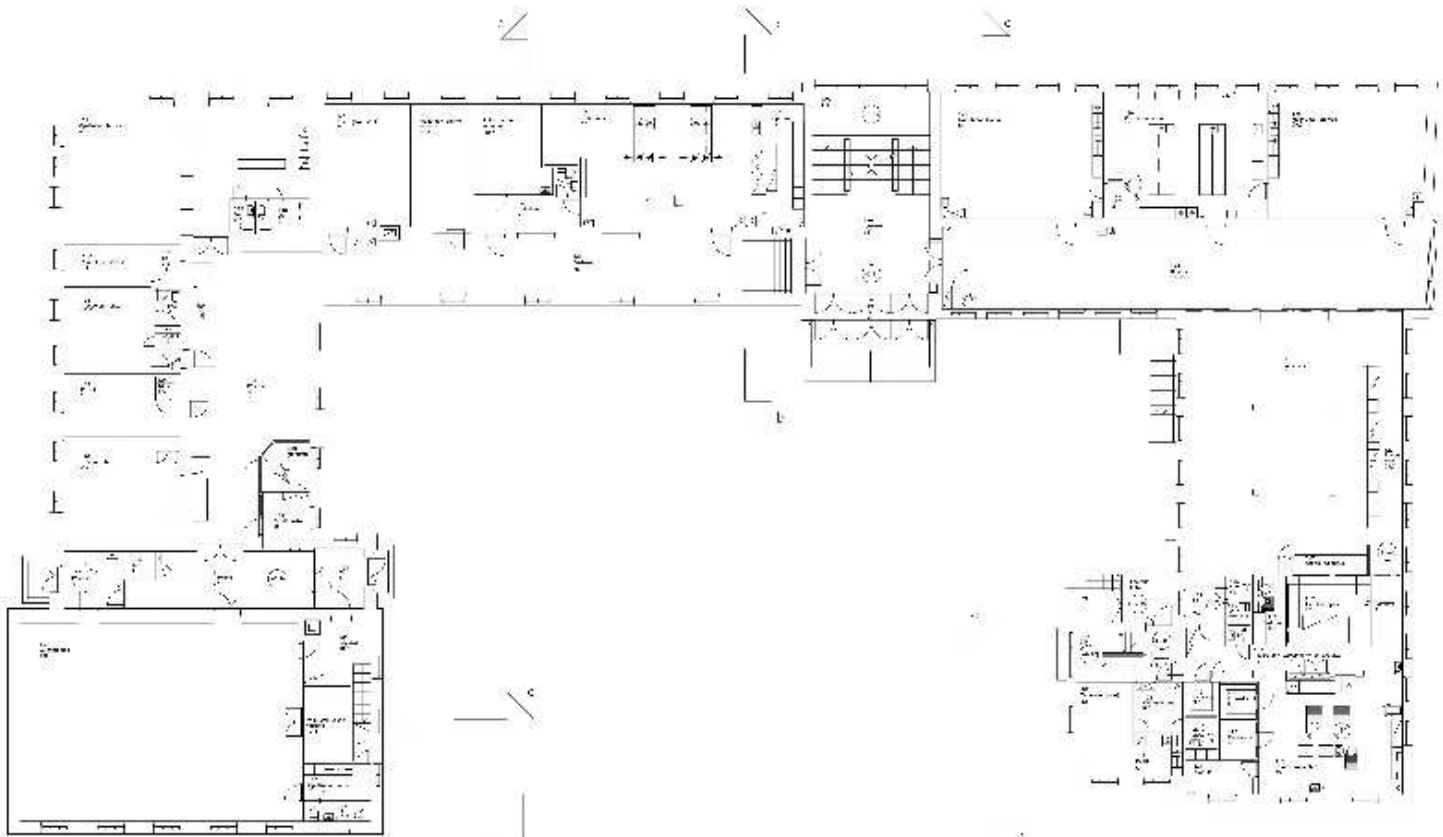
Julkisivu Koakkoon (Lukiokadulle)

Kaupunginosa/Kylä	Kortteli/tila	Tontti/numero	Maanmittauslaitos
1	12	1	
Rakennuksen numero/Rakennuksen numero/Rakennusluokka/Rakennustyyppi			
Rakennusohje	Yhdistelmä	Yhteinen nro	
	TARKEPIIRUSTUS		
Rakennuksen nimi	Yhdistäminen	Mittakaava	
SUENSAAREN KOULU	JULKISIVU LUKIOKADULLE	1:100	
HALLITUSKATU 7			
95400 TORNIÖ			
Summittajan yhteystiedot: nimi, osoite ja puhelinnumero	Yhteinen	Yhdistäminen	Muutos
TORNION KAUPUNKI	7217	112	
TEKNISET PALVELUT / TILAPALVELUT			
Vastuullinen suunnittelija(n), tutkinto, alako/pätevyys ja päiväys	Summittaja	Tiedote	
	14.12.2016	ARK	

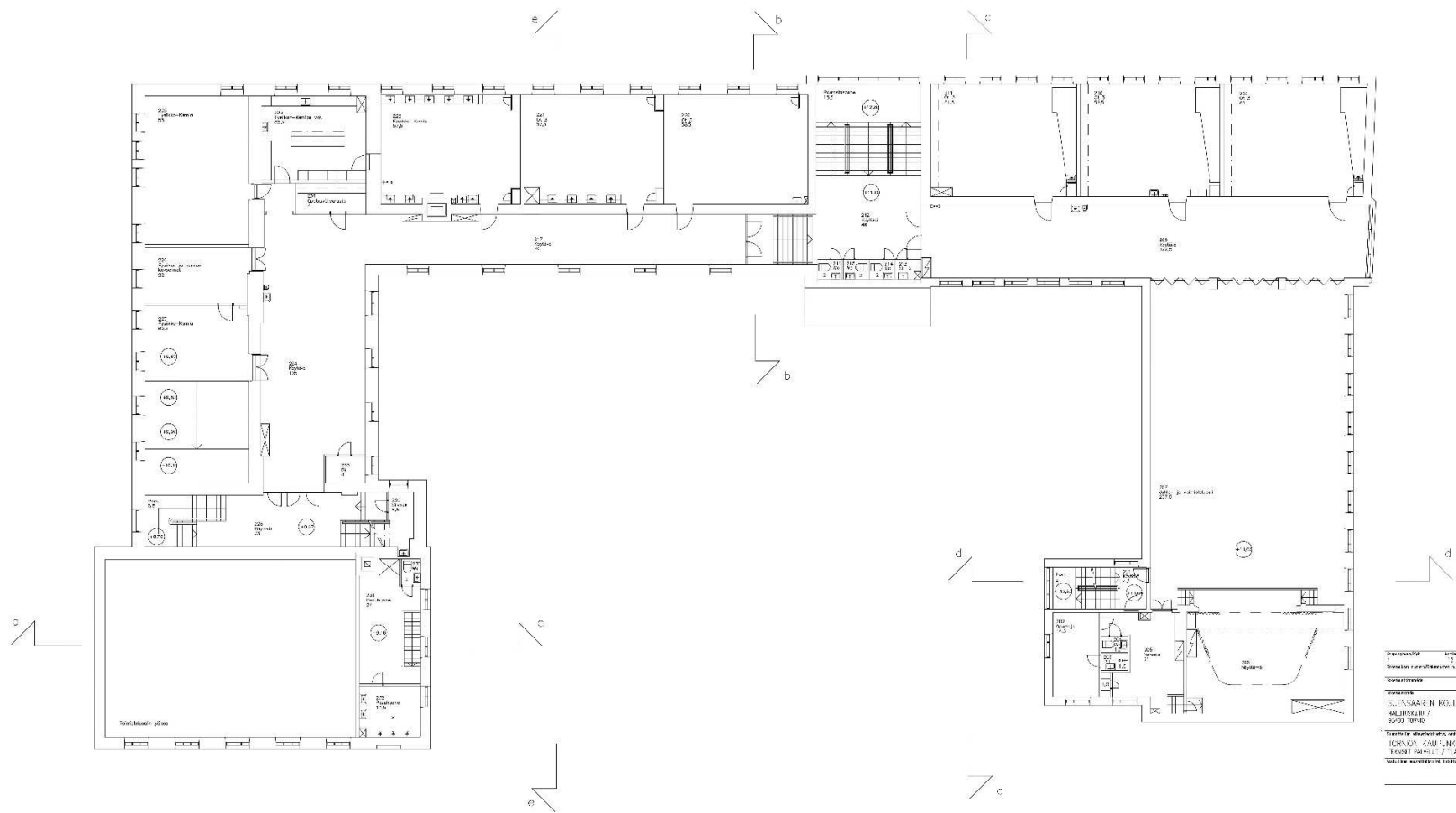

PROJEKT		OBJEKT	
Projektant: [Name]		Miejscowość: [Location]	
Data: [Date]		Skala: [Scale]	
Tytuł: [Title]		Lp. rysunku: [Number]	
Nazwa obiektu: [Name]		Lp. projektu: [Number]	
Adres: [Address]		Lp. arkusza: [Number]	
Data wykonania: [Date]		Lp. wydania: [Number]	
Nazwa wykonawcy: [Name]		Lp. zmian: [Number]	
Adres wykonawcy: [Address]		Lp. wersji: [Number]	
Data wydania: [Date]		Lp. poprawek: [Number]	
Nazwa nadzoru: [Name]		Lp. uwag: [Number]	
Adres nadzoru: [Address]		Lp. zastrzeżeń: [Number]	
Data nadzoru: [Date]		Lp. uwag: [Number]	
Nazwa inwestora: [Name]		Lp. uwag: [Number]	
Adres inwestora: [Address]		Lp. uwag: [Number]	
Data inwestora: [Date]		Lp. uwag: [Number]	

Yhteyshenkilö	100171	Talonno.	Seuranta (rak-10)
Yhteyshenkilön yhteystiedot	Toukokuu 2015		
Yhteyshenkilön nimi	Matti	Arvio	100171
	KORHONEN		
	Matti Korhonen		
Yhteyshenkilön yritys	S. F. SAAREN KOLLIU	PO-JA O. KERROS	100171
	KOLLIUKAABI /		
	SU-2010140		
Yhteyshenkilön osoite	IKKANEN KOSKINEN		100171
	YRISTYKSEN RAKENTAJAT / LAPA OY		100171
Yhteyshenkilön puhelinnumero	040-2003		100171
	256		

Kuva: Lipputanko 2018 (TLMM/TY)